

Европска територијална сарадња

АДРИОН

Интеррег V-Б
ЈАДРАНСКО - ЈОНСКИ ПРОГРАМ САРАДЊЕ
2014-2020

Одобрен 20. октобра 2015. године

Израда програмског документа су-финансирана је из програма Југоисточна Европа

CCI	2014TC16M4TN002
НАСЛОВ:	ИНТЕРРЕГ (V-Б) ЈАДРАНСКО-ЈОНСКИ ПРОГРАМ САРАДЊЕ ЗА ПЕРИОД 2014-2020. ГОДИНЕ
ВЕРЗИЈА	ДРУГА
ПРВА ГОДИНА	2014
ПОСЛЕДЊА ГОДИНА	2020
КВАЛИФИКАЦИЈА ОД	1. ЈАНУАР 2014
КВАЛИФИКАЦИЈА ДО	31. ДЕЦЕМБАР 2023
БРОЈ ОДЛУКЕ ЕК	
ДАТУМ ОДЛУКЕ ЕК	
БРОЈ ОДЛУКЕ ДРЖАВЕ ЧЛАНИЦЕ О ИЗМЕНИ И ДОПУНИ	
ДАТУМ ИЗМЕНЕ И ДОПУНЕ ДРЖАВЕ ЧЛАНИЦЕ	
ДАТУМ СТУПАЊА НА СНАГУ ОДЛУКЕ ДРЖАВЕ ЧЛАНИЦЕ О ИЗМЕНИ И ДОПУНИ	
НУТС РЕГИОНИ ПОКРИВЕНИ ПРОГРАМОМ САРАДЊЕ	<p>EL11 Ανατολική Μακεδονία, Θράκη (Anatoliki Makedonia, Thraki)</p> <p>EL12 Κεντρική Μακεδονία (Kentriki Makedonia)</p> <p>EL13 Δυτική Μακεδονία (Dytiki Makedonia)</p> <p>EL14 Θεσσαλία (Thessalia)</p> <p>EL21 Ήπειρος (Ipeiros)</p> <p>EL22 Ιόνια Νησιά (Ionia Nisia)</p> <p>EL23 Δυτική Ελλάδα (Dytiki Ellada)</p> <p>EL24 Στερεά Ελλάδα (Sterea Ellada)</p> <p>EL25 Πελοπόννησος (Peloponnisos)</p> <p>EL30 Αττική (Attiki)</p> <p>EL41 Βόρειο Αιγαίο (Voreio Aigaio)</p> <p>EL42 Νότιο Αιγαίο (Notio Aigaio)</p> <p>EL43 Κρήτη (Kriti)</p> <p>HR03 Jadranska Hrvatska</p> <p>HR04 Kontinentalna Hrvatska</p> <p>ITC4 Lombardia</p> <p>ITF1 Abruzzo</p> <p>ITF2 Molise</p> <p>ITF4 Puglia</p>

	ITF5	Basilicata
	ITF6	Calabria
	ITG1	Sicilia
	ITH1	Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen
	ITH2	Provincia Autonoma di Trento
	ITH3	Veneto
	ITH4	Friuli-Venezia Giulia
	ITH5	Emilia-Romagna
	ITI2	Umbria
	ITI3	Marche
	SI01	Vzhodna Slovenija
	SI02	Zahodna Slovenija
		AL Albania BA Bosnia and Herzegovina
		ME Montenegro RS Serbia

Скраћенице

РТ	Ревизорско тело
АДРИОН	Јадранско-јонски програм
ТС	Тело за сертификацију
ПС	Програм сарадње
ЕСИ	Европски суседни инструмент
ЕФРР	Европски фонд за регионални развој
ЕТС	Европска територијална сарадња
ЕФРР партнерске државе	Хрватска, Грчка, Италија, Словенија
ЕУСАИР	Стратегија ЕУ за Јадранско-јонски регион
ИКТ	Информациона и комуникациона технологија
ИП	Инвестициони приоритет
ИПА	Инструмент за претприступну помоћ
ИПА партнерске државе	Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија
ЗС	Заједнички секретаријат
УТ	Управљачко тело
ОП	Одбор за праћење програма
НКТ	Национална контакт тачка
ПО	Приоритетна оса
Партнерске државе	Хрватска, Грчка, Италија, Словенија, Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Србија
СЕО	Стратешка еколошка оцена
RIS3	Стратегије истраживања и иновација за паметну специјализацију
SEE	Програм Југоисточна Европа 2007 - 2013
МСП	Мала и средња предузећа
СЦ	Специфични циљ
SWOT (анализа)	Снага, слабост, могућности и претње (<i>SWOT</i>)
ТП	Техничка помоћ
ТЦ	Тематски циљ

Водећи партнер и водећи корисник се употребљавају као синоними

Пројектни партнер и пројектни корисник се употребљавају као синоними

Садржај

ОДЕЉАК 1. СТРАТЕГИЈА ЗА ДОПРИНОС ПРОГРАМА САРАДЊЕ СТРАТЕГИЈИ УНИЈЕ ЗА ПАМЕТАН, ОДРЖИВ И ИНКЛУЗИВАН РАСТ И ПОСТИЗАЊЕ ЕКОНОМСКЕ, СОЦИЈАЛНЕ И ТЕРИТОРИЈАЛНЕ КОХЕЗИЈЕ	10
1.1. Стратегија за допринос Програма сарадње Стратегији Уније за паментан, одржив и инклузиван раст и постизање економске, социјалне и територијалне кохезије	10
1.1.1. Опис доприноса Стратегије Програма сарадње преносу Стратегије Уније за паметан, одржив и инклузиван раст и постизање економске, социјалне и територијалне кохезије	10
Контекст програма	12
Стратешки одговор програма да допринесе ЕУ 2020	13
Лекције из прошлости	14
Главни налази о привредном, територијалном и друштвеном контексту региона АДРИОН.....	15
Топографија и искоришћавање земљишта	17
Пристапачност	19
Ефикасност логистике и привредни развој	20
Културно наслеђе	21
Туризам	21
Истраживање и иновације	23
Управљање Стратегијом ЕУ за Јадранско-јонски регион (ЕУСАИР).....	24
Анализа SWOT региона АДРИОН	26
Стратегија транснационалног програма региона АДРИОН	35
Свеобухватни циљ програма	35
Врста доприноса који се очекује од АДРИОН програма.....	37
Одабрани тематски циљеви, инвестициони приоритети и специфични циљеви.....	38
Хоризонталне димензије	40
Информациона и комуникациона технологија	40
Друштвена повезаност (кохезија) и друштвене (социјалне) иновације	40
Управљање подацима и знањем	40
Територијални и еко-системски приступ	40
Образложење за расподелу финансијских средстава	46
ОДЕЉАК 2 ПРИОРИТЕТНЕ ОСЕ.....	51
Одељак 2.А. Опис приоритетних оса изузев техничке помоћи.....	51
2.А.1. Приоритетна оса 1	51
2.А.2. Образложење за формирање приоритетне осе која покрива више од једног тематског циља	51
2.А.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније	51

2.A.4. Инвестициони приоритет 1.б	52
2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима	52
2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета	55
2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника.....	55
2.A.6.2. Водећа начела за избор операција	57
2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената	58
2.A.6.4. Планирано коришћење главних пројеката	59
2.A.6.5. Производни индикатори.....	60
2.A.7. Оквир успешности	61
2.A.1. Приоритетна оса 2.....	61
2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља.....	62
2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније	62
2.A.4. Инвестициони приоритет бв	62
2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима	62
2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета	66
2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника.....	66
2.A.6.2. Водећа начела за избор операција	67
2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената	70
2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката.....	70
2.A.6.5. Производни индикатори.....	70
2.A.4. Инвестициони приоритет бг	72
2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима	72
2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета	75
2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника.....	75
2.A.6.2. Водећа начела за избор операција	77
2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената	80
2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката.....	80
2.A.6.5. Производни индикатори.....	80

2.A.7. Оквир успешности	82
2.A.1. Приоритетна оса 3	83
2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља	83
2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније	83
2.A.4. Инвестициони приоритет 7в	83
2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима	83
2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета	87
2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника.....	87
2.A.6.2. Водећа начела за избор операција	88
2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената	91
2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката.....	91
2.A.6.5. Производни индикатори.....	91
2.A.7. Оквир успешности	92
2.A.1. Приоритетна оса 4.....	93
2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља	93
2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније	93
2.A.4. Инвестициони приоритет 11	93
2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима	93
2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета	97
2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника.....	97
2.A.6.2. Водећа начела за избор операција	99
2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената	100
2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката.....	100
2.A.6.5. Производни индикатори.....	100
2.A.7. Оквир успешности	101
2.A.8. Категорије интервенције	102
Одељак 2.Б. Опис приоритетне осе за техничку помоћ.....	105
2.Б.1. Приоритетна оса 5	105
2.Б.2. Средства и обрачунска основа за подршку Уније	106
2.Б.3. Специфични циљеви и очекивани резултати.....	106
2.Б.4. Индикатори резултата	108

2.Б.5. Акције које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичном циљу.....	108
2.Б.6. Категорије интервенција	111
ОДЕЉАК 3. ПЛАН ФИНАНСИРАЊА	113
3.1. Финансијска средства од ЕФФР и ИПА	113
3.2.А. Укупна финансијска средства од ЕФФР + ИПА	113
3.2.Б. Подела по приоритетној оси и тематском приоритету	115
ОДЕЉАК 4. ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП ТЕРИТОРИЈАЛНОМ РАЗВОЈУ	117
4.1. Локални развој који води заједница.....	118
4.2. Интегрисане акције за одрживи урбани развој	118
4.3. Интегрисано територијално инвестирање (ИТИ).....	118
4.4. Допринос планираних интервенција макро-регионалним стратегијама и стратегијама сарадње земаља у оквиру одређених морских басена	119
ОДЕЉАК 5: ПРОВЕДБЕНЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПРОГРАМ САРАДЊЕ	121
5.1. Релевантни органи и тела.....	121
5.2. Поступак за оснивање Заједничког секретаријата (ЗС)	127
5.3. Кратак опис организације управљања и контроле	127
Заједничка структура спровођења и подела задатака између различитих тела.....	128
Ревизорско тело (РТ)	132
Заједнички секретаријат (ЗС).....	133
Националне контакт тачке (НКТ).....	133
Одговорности држава партнера.....	134
Организација процене и одабира операција.....	134
Критеријуми за одабир пројеката.....	135
Решавање приговора.....	136
Поступци уговарања	136
Модалитет за верификацију управљања и одговарајућих контрола квалитета	137
Накнада трошкова коју управљачко тело обезбеђује водећим партнерима.....	138
Допринос држава партнера финансирању техничке помоћи	139
Информисање и комуникација	139
Евалуација програма.....	139
Компјутеризована размена података.....	140
5.4. Подела одговорности између држава партнера у случају финансијских корекција које захтева управљачко тело или Комисија	141
Расподела одговорности између држава партнера	142

5.5. Употреба евра.....	143
5.6. Учешће партнера.....	143
ОДЕЉАК 6. КООРДИНАЦИЈА	148
ОДЕЉАК 7. СМАЊЕЊЕ АДМИНИСТРАТИВНИХ ОПТЕРЕЋЕЊА ЗА КОРИСНИКЕ	154
ОДЕЉАК 8. ХОРИЗОНТАЛНА НАЧЕЛА.....	158
8.1. Одрживи развој	158
8.2. Једнаке могућности и забрана дискриминације.....	160
8.3. Једнакост између мушкараца и жена	161
ОДЕЉАК 9. ПОСЕБНИ ЕЛЕМЕНТИ.....	163
9.1. Најважнији пројекти које треба спровести током програмског периода.....	163
9.2. Оквир учинка програма сарадње.....	163
9.3. Релевантни партнери укључени у припрему програма сарадње.....	163
9.4. Важећи услови за спровођење Програма којима се регулише финансијско управљање, програмирање, праћење, процена и контрола учешћа трећих земаља у транснационалним и међурегионалним програмима кроз допринос средстава из ЕСИ и ИПА.....	165
АНЕКСИ.....	166

ОДЕЉАК 1. СТРАТЕГИЈА ЗА ДОПРИНОС ПРОГРАМА САРАДЊЕ СТРАТЕГИЈИ УНИЈЕ ЗА ПАМЕТАН, ОДРЖИВ И ИНКЛУЗИВАН РАСТ И ПОСТИЗАЊЕ ЕКОНОМСКЕ, СОЦИЈАЛНЕ И ТЕРИТОРИЈАЛНЕ КОХЕЗИЈЕ

Упућивање: члан 27. став 1. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 Европског парламента и Савета, члан 8. став 2. тачка а) Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013 Европског парламента и Савета и тачка 5. Уредбе (ЕУ) бр. 1301/2013 Европског парламента и Савета

1.1. Стратегија за допринос Програма сарадње Стратегији Уније за паметан, одржив и инклузиван раст и постизање економске, социјалне и територијалне кохезије

1.1.1. Опис доприноса Стратегије Програма сарадње преносу Стратегије Уније за паметан, одржив и инклузиван раст и постизање економске, социјалне и територијалне кохезије

Интеррег (V-б) Јадранско – јонски програм сарадње 2014-2020. године (у даљем тексту: АДРИОН), постављен у оквиру Европске територијалне сарадње (ЕТС), као једног од циљева кохезионе политике, обухвата 31 регион из четири (4) различите државе чланице ЕУ и четири (4) ИПА земље (у даљем тексту: државе

партнери).

За период 2014-2020. године, укупни програмски буџет износи 117.918.198 евра укључујући Европски фонд за регионални развој (ЕФРР) - 83.467.729 евра, Инструмент за претприступну помоћ (ИПА II) - 15.688.887 евра и национални доприноси - 18.761.582 евра.

Свеукупни циљ АДРИОН програма је да делује као покретач политике и иноватор управљања подстичући европске интеграције међу државама партнерима, користећи предности богатих природних, културних и људских ресурса који окружују Јадранско и Јонско море и унапређујући економску, социјалну и територијалну кохезију у програмском региону.

Програм узима у обзир искуство оперативних програма (ОП) из периода 2007-2013. године, посебно транснационалног програма Југоисточна Европа (SEE) и прекогранични ИПА (СВС) Јадрански Програм, чија се програмска подручја преклапају са оним програма АДРИОН. Такође, узима у обзир резултате евалуације програма SEE, као и свеукупна достигнућа из претходног програмског периода.

Након одлуке Комисије о састављању списка подобних региона и области за транснационалне елементе ЕТС, АДРИОН програм обухвата следеће регионе:

а) ЕФРР државе партнери:

- *IT* Италија: 12 региона и 2 покрајине
- *SI* Словенија: 2 региона
- *EL* Грчка: 13 региона
- *HR* Хрватска: 2 региона

б) ИПА државе партнери:

- *AL* Албанија
- *BA* Босна и Херцеговина
- *ME* Црна Гора
- *RS* Србија

Осим тога, према члану 20. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, у контексту програма сарадње и у оправданим случајевима, Управљачко тело може да прихвати да се део операција спроводи изван програмског подручја који је део Уније, под условом да се испуне услови из члана 20. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013.

Укупан износ који се по програму сарадње додељује операцијама изван програмског региона који је део Уније не може да прелази 20% помоћи из ЕФРР на програмском нивоу.

Контекст програма

АДРИОН програм обухвата шири оквир политике каналишући развојне напоре на макро-регионалном и националном нивоу. Процес израде првенствено се спроводио у складу са циљевима и приоритетима утврђеним у више тематских стратегија на нивоу ЕУ и макро-регионалном нивоу.

Стратегија Европа 2020 (ЕУ 2020), као инструмент за координацију политика на националном нивоу и нивоу ЕУ, у циљу производње и одржавања европског развоја, усредсређује се на три стуба концепта раста: паметан, одржив и инклузиван. Механизам који треба да оствари горе поменуте циљеве укључује националне програме реформи, чији циљеви следе циљеве ЕУ 2020 на националном нивоу.

Стратегија ЕУ за Јадранско-јонски регион – ЕУСАИР описана је у два документа:

- 1) Саопштење Европске комисије другим институцијама ЕУ (COM (2014) 357 final of 17.06.2014);
- 2) Акциони план, који се односи на Стратегију Европске уније за Јадрански и јонски регион у допуни Саопштења (SWD(2014) 190 final of 17.06.2014).

Стратегија се усредсређује на четири (4) стуба: **1. Плави раст; 2. Повезивање региона; 3. Квалитет животне средине; 4. Одрживи туризам.** Акциони план је један од производа Стратегије. Његов циљ је да пређе са „речи на дела“ одређивањем конкретних приоритета за макро-регион. Његова структура одражава ова четири стуба, као и теме изабране у оквиру сваког од њих, такође укључујући индикативни списак подобних активности и примера пројеката.

Структура управљања ЕУСАИР биће одређена, како би се утврдили и подржали акције и пројекти макро-регионалне вредности. У оквиру Акционог плана, структура управљања треба да утврди акције и пројекте макро-регионалне вредности и изворе финансирања, тражећи друга расположива финансијска средства у датој области (ЕУ, национална, регионална и јавна, финансијски инструменти, зајмови и приватни фондови). АДРИОН треба да подржи управљање и спровођење ЕУСАИР углавном под тематским циљем (ТЦ) број 11. ЕУСАИР механизам координације стратегије имаће право на институционалну и административну подршку од стране АДРИОН програма.

Стратегију за Југоисточну Европу 2020 (SEE 2020) покренуле су земље западног Балкана 2011. године, потврђујући да тесна сарадња може да убрза постизање циљева у кључним секторима. Инспиран Стратегијом ЕУ 2020, SEE 2020 тежи сличним циљевима узимајући у обзир регионалне специфичности. Стратегија даје значајне смернице за земље западног Балкана, у постизању већег степена приближавања циљевима ЕУ2020.

Макро-регионална стратегија за Алпски регион (EUSALP), тренутно се налази у

процесу консултација, биће изграђена на три стуба окренута општим активностима: 1. Побољшању конкурентности, просперитета и повезаности Алпског региона; 2. Да обезбеди приступачност и повезаност за све становнике Алпског региона; 3. Да учини Алпски регион еколошки одрживим и атрактивним.

У овом оквиру, утврђена су три (3) тематска стуба: *стуб 1. Подстицање одрживог раста и промовисање иновација у Алпима: из теорије у праксу, из центара за истраживање у предузећа; стуб 2. Могућност повезивања за све: у потрази за равномерним територијалним развојем преко модела еколошки повољне мобилности, транспортних система и комуникационих услуга и инфраструктура; стуб 3. Обезбедити одрживост у Алпском региону: очување алпског наслеђа и промовисање одрживог коришћења природних и културних ресурса;*

Стратегија ЕУ за Дунавски регион (EUSDR), развијена 2010. године, бави се великим бројем питања подељених на четири (4) стуба и 11 приоритетних области. Њен акциони план и структура управљања намењени су промовисању заједничких, кохерентних и међусобно подстицајних активности које показују непосредне и видљиве погодности за људе, решавајући заједничке изазове у макро региону (или у великом његовом делу).

Стратешки одговор програма да допринесе ЕУ 2020

Као што је већ поменуто, у 2010. години, Европска унија и њене државе чланице су покренуле Стратегију ЕУ 2020, као десетогодишњу мапу пута. Она представља укупан стратешки оквир са истакнута три узајамно допуњујућа приоритета (квантитативно одређена кроз пет главних циљева ЕУ):

- Паметни раст: развој економије засноване на знању и иновацијама;
- Одрживи раст: промовисање ресурсно ефикасније, зеленије и конкурентније економије;
- Инклузивни раст: подстицање економије високе запослености којом се остварује социјална и територијална повезаност.

Повезаност АДРИОН програма са циљевима Стратегије ЕУ 2020 обезбеђује се дефинисањем тематских циљева (ТЦ) (члан 9, Уредба (ЕУ) бр. 1303/2013) и кроз захтев за тематском концентрацијом (чл. 6, Уредба (ЕУ) бр. 1299/2013). ТЦ су даље подељени на инвестиционе приоритете (ИП) (члан 5. Уредбе (ЕУ) бр. 1301/2013 и члан 7. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013) и специфичне циљеве (СЦ). Приоритетне осе (ПО) су намењене комбиновању ИП који обухватају један ТЦ или више њих (у случајевима тематски повезаног контекста).

АДРИОН програм обухвата широко транснационално подручје са више од 70 милиона становника и посебним физичким, еколошким, друштвено-економским

и културним карактеристикама. Стога, он третира све три димензије одрживости, укључујући друштвене, економске и еколошке аспекте, као и институционалне елементе.

Његову структуру чиниће четири (4) ПО које имају за циљ да развију усклађене политике и акције у програмском подручју, јачајући достигнућа Стратегије ЕУ 2020 ка паметном, одрживом и свеобухватном расту.

Имајући у виду потенцијалну улогу АДРИОН програма као механизма координације за инструменте, при његовој изради узети су у обзир партнерски споразуми ЕФРР држава партнера, оперативни програми националних/ регионалних структурних фондова, ИПА II Стратешка документа држава партнера и закључене међународне споразуме у циљу развоја западног Балкана (тј. Споразум о енергетској заједници http://www.energy-community.org/portal/page/portal/ENC_HOME

Лекције из прошлости

Према 3. извештају о евалуацији (новембар, 2013. године) програма Југоисточна Европа (SEE), најважнији резултати програма односе се на успостављена партнерства и размењена искуства (остварен је добар напредак у заједничким стандардима развијеним по свим приоритетним осама). Осим тога, у извештају се истиче:

- Ширење подршке приватном сектору у области иновација – значајно је премашен број МСП и приватни сектор који су укључени, у односу на очекивани број;
- Доказ о успешно спроведеним мерама и пруженим услугама за заштиту животне средине, спречавању ризика и ефикасности ресурса.

Поред тога, евалуација програмских резултата (на основу комплетираних пројеката по првом позиву) указује на бројне факторе који коче остварење резултата и умањују очекиване доприносе, а то су:

- Потешкоће да се дође до крајњих корисника (све ПО осим ПО 2);
- Потешкоће да се сарађује са државном управом (ПО1);
- Потешкоће да се укључи приватни сектор (ПО3);
- Потешкоће да се промовишу производни резултати државним управама (ПО3).

Лекције научене из Медитеранског програма (*Med Programme*) током претходног програмског периода 2007- 2013. године, укључују потешкоће у изради пројеката у специфичним интервентним областима као што су саобраћај, поморска безбедност и природни ризици. С друге стране, активности које се односе на иновације, али и на еколошка питања сасвим су успешне и играју

значајну улогу у Оси 1 (ТЦ1) и 3 (ТЦ6) програма за 2014-2020. годину. Што се тиче лекција научених из Програма прекограничне сарадње ИПА Јадрански програм, можемо да се позовемо само на први извештај о евалуацији из 2011. године: према налазима, већина од 33 одобрених пројеката (56%) има за циљ развијање заједничких алата, 25% дели циљ израде заједничких стратегија и политика, док преосталих 19% тежи спровођењу пилот акција.

Главни налази о привредном, територијалном и друштвеном контексту региона АДРИОН

У овом одељку дат је опис главних налаза у АДРИОН подручју.

Демографија. Јадранску област карактерише снажан неравномеран регионални развој (слаба територијална повезаност), у комбинацији са старењем становништва и одлазком из планинских предела и руралних подручја. Интерна миграција је такође важно питање у овом региону.

Привреда и тржиште рада. Све државе партнери које су укључене у АДРИОН програм погођене су глобалном економском кризом.

Многе ЕФРР државе партнери се суочавају са значајним економским проблемима и имају ограничене јавне ресурсе:

- БДП и степен запослености који се још нису вратили на ниво пре кризе;
- Већа незапосленост, веће сиромаштво и искљученост;
- Смањени приход у домаћинствима, што умањује потрошњу и увоз;
- Незабележени нивои јавног дуга и потреба за фискалном консолидацијом.

У овом контексту, будући кохезиони програми треба да ставе посебан акценат на подстицање раста и инвестирање у отварање нових радних места. Само стабилан и снажан опоравак може да смањи стопу незапослености. Због тога Европска комисија предлаже концентрисање ресурса на неколико важних области као што су запошљавање (посебно младих), обука и образовање, социјална инклузија, иновације и МСП, енергетска ефикасност, привреда са ниском емисијом угљеника, као и на област информационо–комуникационих технологија (ИКТ) и одговарајућих инфраструктура и мере дигиталног раста.

Животна средина. АДРИОН подручје има изванредан еко-систем животне средине, који је изузетно осетљив, подлеже разним притисцима везаним за пољопривреду, индустрију, лучке активности, посебно квалитет воде и приобално подручје. То је такође погођено сезонским туризмом и једнодимензионалном урбанизацијом која доводи, између осталог, до губитка биодиверзитета и фрагментације еко-система. Инвестиције у инфраструктуру животне средине, иновативне технологије за превенцију природних ризика и коришћење обновљивих извора енергије су ниске. Осим тога, ниво напредовања ка правним тековинама ЕУ партнерских земљама кандидата показује умерени прогрес, наглашавајући потребу за јачањем институционалних капацитета, на свим нивоима, на спровођењу закона и политика који се односе на животну

средину и усмерени су на подстицање одрживог развоја и равномерније коришћење природних ресурса.

- *Вода.* Стратешке активности треба предузети на прекограничном/макро-регионалном нивоу, у циљу промовисања равнотеже између понуде и потражње, поред побољшања квалитета и ефикасности водоснабдевања (смањење губитка воде и повећање ефикасности у пољопривреди). Осим тога, развој и одрживо коришћење неконвенционалних водних ресурса, као што су поновно коришћење пречишћених отпадних вода треба знатно унапредити.
- *Отпад.* И управљање отпадом у програмској области, указује на низак степен одрживости. Даљи развој интегрисаних система управљања отпадом, као и подршка истраживању, иновацијама и трансферу технологија у односу на прераду и рециклажу отпада су неопходни.
- *Квалитет ваздуха.* Програмска област суочава се са проблемом загађења ваздуха (посебно са загађујућим честицама азот – диоксида (NO₂) и сумпор – диоксида (SO₂) због транспортовања и сагоревања чврстог горива за грејање домаћинства).
- *Биодиверзитет:* Програмску област карактерише велика разноврсност копнених и водених станишта и врста. Различите топографије, климатске варијације и људска активност су довеле до изванредне еволутивне радијације. Може се наћи више од 25.000 врста, од чега се половина сматра ендемским, што ово подручје чини „жариштем биодиверзитета на глобалном нивоу”. Мреже *EMERALD* и *НАТУРА* представљају први важан корак у настојању да се испоштују ЕУ и међународне обавезе које се односе на заштиту биолошке разноликости, генетских ресурса, врста и екосистема. Међутим, њихов степен спровођења није на задовољавајућем нивоу, при чему недостају ефективни капацитети за управљање. Осим тога, људски утицај услед загађења, коришћење земљишта и активности у слободно време итд. су у порасту, а нарочито у веома осетљивим областима попут приобалних екосистема.
- *Интегрисано управљање приобалском зоном.* Обале Јадранског и Јонског мора суочавају се са процесом велике урбанизације и притиска који стварају механички риболов и водена култура. Ово има значајан утицај на животну средину што има за последицу губитак биодиверзитета, фрагментацију еко-система, дезертификацију, засољавање тла (интрузија морске воде) и нагомилавање. Интегрисано управљање приобалском зоном на прекограничном нивоу треба ојачати и кроз побољшање у интегрисању политике о приобалској зони са територијалним друштвено-економским развојем на одржив начин. Стратешку процену приобалске зоне на повећану отпорност обале и спречавање негативних утицаја природних ризика (поплава, ерозија, заслањивање тла (интрузија морске воде) погоршаних климатским променама треба такође промовисати.

- *Спречавање ризика.* Земље које учествују у програму морају да се изборе са недостатком хомогених и упоредних података за просторно/територијално планирање бавећи се политикама, стратегијама и плановима спречавања ризика. Као резултат тога, треба осигурати погодан степен улагања како би се подржали прекогранична примена и тестирање иновативних технологија за спречавање природних ризика и технолошких ризика.
- *Енергија.* Удео енергије из обновљивих извора (у % бруто финалне потрошње енергије) у региону је изнад просечне (око 24%), са партнерским земљама чији су већи удели, иако може бити одступања због незнатно застарелих података. 2012. године примећено је померање у билансу улагања у обновљиве изворе енергије широм света: биланс у укупним инвестицијама се променио са отприлике две трећине - једна трећина подељено између развијених и мање развијених привреда на биланс који је био много ближи 50:50. У оквиру АДРИОН области, смањење субвенција у Италији изазвало је пад инвестиција (-53% нових инвестиција у обновљиве изворе енергије према 2011. години) и рецесија је успорила словеначки план финансијске подршке који је започет 2002. године и побољшан 2009. године. Инвестиције су потребне како би се остварио циљ за обновљивим изворима енергије, али изазов лежи у улагању у праву врсту обновљивог извора енергије. Исто важи и за Грчку и за Хрватску, као што је недавно наведено у националним плановима које су усвојиле владе у 2013. години, заједно са потребом да се убрза одобравање пројеката. У државама партнерима, главна средства за финансирање енергетске ефикасности (ЕЕ) и обновљиве изворе енергије обезбеђују међународне финансијске институције (МФИ) и ЕУ и то у виду зајмова до којих се може доћи преко локалних банака. Енергетски системи у региону су расцепкани, већина земаља има мала тржишта која могу бити мање атрактивна за инвеститоре. Боља усклађеност и повећана трговина енергијом би могли да смање инвестициону потребу за производњом електричне енергије за око 10% до 2020. године, према Студији о инвестирању у производњу енергије коју је спровела Светска банка (Светска банка, 2007. године).

Топографија и искоришћавање земљишта

АДРИОН област карактеришу пространи планински предели (Албанија, Грчка, Црна Гора и Словенија, међу најзначајнијим планинским подручјима у Европи). Топографска разноликост унутар појединих земаља (израчунавање на основу географске форме и варијације у надморској висини) и региона у целини је велика; изузеци од правила су Италија и Србија са равницама на северу / североистоку и умереним планинским венцима на југу.

Област има релативно висок проценат шумских покривача (мада проценти варирају међу различитим изворима, због примене различитих методологија), коме, међутим, прети опасност. Пољопривреда је важан и одлучујући фактор предела, што утиче на биодиверзитет и атрактивности региона. Ипак је важна привредна грана у сваком случају, такође је значајан фактор притиска на животну средину у областима као што су долина реке По у Италији, Војводина у Србији односно Централна Македонија и Тесалија у Грчкој због нутријената и пестицида. Коришћење слатке воде знатно варира од 2% у Србији, до 89% у Грчкој; варијацију треба посматрати у светлу пољопривредног значаја у економији (нпр. у Албанији), зависности пољопривреде од наводњавања и падавина, али и степена специјализације и софистицираности пољопривредних газдинстава (нпр. пластеници и памук у Италији и Грчкој). Заиста, у вези са издвајањем слатких површинских вода по глави становника у програмском подручју, највеће количине су примећене у Грчкој (521 м³ у 2007. години) и Србији (506 м³ у 2011. години), док су најмање забележене у Хрватској (133 м³ у 2011. години). Држава чланица са највећим издвајањем слатких подземних вода по глави становника била је и Грчка (327 м³ у 2007. години) (Извор: шифра података Евростата (2014) на мрежи: env_wat_abs).

Док густина становништва не варира много (Италија и Црна Гора су изузеци), значајнија варијација је унутар самих земаља, као што су Грчка (Атина и Солун), Италија (Ломбардија, Венето, Емилија-Ромања, Апулија) и Србија (Београд). Мање, полицентричне земље, попут Босне и Херцеговине и Словеније имају већи број сеоског становништва и становништва које живи у мањим градовима. Ови модели имају важне импликације како на нивоу притиска човека у одређеним областима тако и у односу на постојање нерасцепканих станишта и природних подручја.

АДРИОН државе партнери практикују **различите приступе у водопривреди**. Поред укупно високе потрошње воде, која је делимично последица ниских цена воде и слабе наплате, други проблеми у систему водоснабдевања укључују недостатак воде, посебно у приморским регионима током летње сезоне, и недовољан степен покривености руралних подручја јавним водоводним системима (уз слабу контролу квалитета воде кад су у питању воде из сеоских водовода и осталих извора). Квалитет воде за пиће редовно се прати код јавних водовода и стандарди квалитета су у складу са СЗО и стандардима ЕУ. Додатни проблем је недостатак предтретмана индустријских отпадних вода које се испуштају у јавне канализационе системе, и низак ниво стамбеног прикључења на канализацију, посебно у удаљеним подручјима.

У области **стварања отпада**, регион карактеришу мање количине отпада него ЕУ28 али и брзи раст по глави становника и укупни слабо координирани механизми управљања отпадом са ограниченим структурама за рециклажу и великим коришћењем (често неконтролисаним) депонија.

Било је знатне разлике међу земљама, како у количини отпада насталог у 2010. години тако и у активностима које доприносе значајно стварања отпада. Укупна количина насталог отпада кретала се између 3.158 хиљада тона у Хрватској и 158.628 хиљада тона у Италији, што је више од Грчке, Хрватске, Словеније и Србије заједно. Што се тиче стварања отпада по делатности, грађевинарство има највећи удео у насталом отпаду. Производна индустрија има највећи удео у насталом отпаду у Словенији (29%) и Хрватској (20%).

У погледу управљања отпадом, новије студије су груписале земље у различите нивое успешности рада:

- Земље са високим нивоом успешности рада углавном су испуниле или премашиле законске циљеве ЕУ који се односе на отпад;
- Земље средњег нивоа успешности рада/земље у транзицији (укључујући Италију, Словенију) обично карактерише рециклажа средњег нивоа, око 25-30%, и депоновање између 35-50%. Важне промене су извршене у Словенији у односу на праксу управљања отпадом пре уласка у ЕУ, али се и даље истражује да ли и у којој мери треба да се подржава, у оквирима политике, привреде и инфраструктуре. За многе земље средњег нивоа успешности рада, потребна је усредсређеност на формирање одговарајућег политичког, привредног и инфраструктурног оквира како би се избегло скретање отпада са депоније до претварања у пепео уместо рециклаже;
- Земље ниског нивоа успешности рада/ограничене земље (укључујући Грчку) генерално и даље имају изузетно висок ниво стварања депонија, што је најнижи ниво у хијерархији отпада, према томе, није ни у духу ни у слову у складу са законодавством ЕУ. Нивои рециклирања и компостирања такође су веома ниски.

Поред тога, земље ниског нивоа успешности рада немају или имају врло слабе системе у примени, да ли да спроводе директиве о рециклажи, са елементима одговорности произвођача, или наплату домаћинствима за сакупљање отпада, или да се подстакне обрада на вишим нивоима хијерархије отпада путем такси односно намета за депоније и спаљиване.

Пристапачност¹

Једна од главних одлика које карактеришу програмски регион је неуједначеност

---

¹ Детаљније информације и подаци о пристапачности у Југоисточној Европи сакупљени су и разрађени у Пројектима за Југоисточну Европу (*SEE Projects*) и налазе се на сајту http://www.southeast-europe.net/en/achievements/outputs_library/. Нарочито видети остварења и резултате пројекта *SEETAC (South East European Transport Axis Cooperation)* <http://www.seetac.eu/download/results.aspx> и *SETA Project* <http://www.seta-project.eu/index.php/start> и *WATERMODE* <http://www.watermode.eu/> и *RAIL4SEE* <http://rail4see.eu/downloads/deliverable/>

развоја инфраструктуре и начина превоза, између две обале Јадранског мора, између држава партнера, због структурних слабости, ниског нивоа одржавања и малих улагања у инфраструктуру. Што је још важније, недостатак повезаности, између приморских и унутрашњих области, доводи до високог притиска на приобалне путеве и уска грла. У ствари, друмски саобраћај је најчешћи вид превоза и за робу и за путнике на целом подручју. Чак се поморски саобраћај повећао у Црној Гори (+ 19%), Словенији (+ 11%) и Хрватској (+ 9%).

Ваздушни путнички саобраћај се такође повећава, мада различитом брзином, док се железнички саобраћај смањило скоро у целом региону сарадње. Одсуство података о речном саобраћају наглашава, још једном, недостатак података и општих показатеља о инфраструктурама и транспортним услугама нарочито на регионалном нивоу.

Заједничким прикупљањем података и методологијом обраде треба да се прате транспортни услови и услови за приступачност и да се на крају превазиђу прекиди преко граница, оптимизују актуелне услуге и развије постојећа инфраструктура у мултимодалне системе. При томе, препоручљиво је да се ојачају административни капацитети (посебно у областима поморског, речног транспорта и логистике) и подрже регионалне инвестиције у инфраструктуре, мултимодалне транспортне мреже и средства претовара. Ово друго би чак помогло приближавању закона ИПА држава партнера са европским стандардима, укључујући безбедност и либерализацију тржишта.

Ефикасност логистике и привредни развој

Развој логистичких ланаца је стриктно везан за међународне процесе економске интеграције, јер логистички ланци повезују производњу и дистрибуцију робе преко транспортних система који су у стању да гарантују поуздане услуге. Данас, главна трговинска размена између региона АДРИОН и ЕУ показује да су партнерске земље активније у производном увозу него у извозу сировина и пољопривредних и прехрамбених производа, са јасним неуједначеним односом транспорта.

Ово штети транспортним активностима, пошто враћање без робе негативно се одражава на коначну цену робе на тржишту.

Боља интермодална организација и опрема помажу да се смање транспортни трошкови и заштити животна средина, која се углавном односи на друмски саобраћај, захваљујући рационалном коришћењу камиона и прогресивном побољшању оперативних стандарда постојећих возила, у употреби, која су економски конкурентна са губитком еколошког учинка.

Истовремено квалитет железничког саобраћаја је пре свега намењен превозу робе ниске вредности или оне за коју није потребна велика комерцијална брзина.

Процес економске интеграције у ЕУ, у региону АДРИОН, може са сигурношћу да стимулише бољи развој сектора саобраћаја, све док ће земље, одређене за евроинтеграције, моћи да реорганизују своје домаће транспортне системе на

ефикасан и конкурентан начин. Генерално, чисти транспортни трошкови нису начин да се буде конкурентан на транспортном тржишту ЕУ.

Гледајући одрживе интервенције, у вези са расположивим ресурсима, може се претпоставити да би интермодалност (мешовитост) у региону АДРИОН могла имати користи од повећања ефикасности интермодалних чворова - луке, товарна места, депои робе - интервенцијама на улазу у уска грла, на складиштима и паркиралиштима, и ефикасности технологија интермодалног транспорта.

Осим тога, проблеми са олакшицама у трговини и подршка модернизацији сродних транспортних мрежа, царине и граничних прелаза и лучких услуга и операција су важне тачке за ову област.

Културно наслеђе

Поред богатог биодиверзитета, програмско подручје представља једно од најбогатијих региона у Европи у погледу културне разноликости са различитим традицијама, језицима, религијама, архитектонским здањима у распону од антике до савременог доба.

Културно наслеђе је веома признато у програмском подручју и постоји велики број локалитета под заштитом. 62 локалитета УНЕСКО Светске баштине у региону (55 културних, 5 природних и 2 мешовита) покривају укупно 347.000 хектара и заједно чине врло атрактивну дестинацију за туризам. Од тога, 23 локалитета су у италијанским регијама, 19 у Грчкој, 7 у Хрватској, 4 у Србији и остатак у преосталим земљама.

Без обзира на то, ниво услова, приступачности и презентације знатно варира од земље до земље. Како би се правилно валоризовала ова добра, преко туризма, потребни су додатни напори за побољшање управљања локалитетима, у смислу очувања и развоја одрживих метода експлоатације. АДРИОН програм може да обезбеди оптимални оквир за усклађивање таквих акција и да подржи развој транснационалних стратегија за заједничку промоцију региона као туристичке дестинације.

Културна разноликост може да представља велики потенцијал за развој; коегзистенција бројних етничких, језичких и религијских група ствара основе за лакшу комуникацију и интензивнију сарадњу. Ово још више јача великим бројем миграната концентрисаних око већих градова у региону, поред азиланата и других корисника међународне заштите, чији је број у региону све значајнији. Специфични миле мултикултурализма представља извор за развој културног стваралаштва и подстицање креативних делатности, динамичан сектор који може да повећа атрактивност региона и допринесе већем броју бољих радних места како у култури тако и у туризму.

Туризам

Као један од најважнијих сектора у АДРИОН подручју, туризам има постојан значај за раст држава партнера, иако је и даље концентрисан на приморска

одмаралишта и сезонског је карактера. У ствари, цео регион сарадње има велики потенцијал за даљи развој културног туризма у главним градовима, од којих је већина баштина УНЕСКО, и одрживог туризма који се односи на еколошка добра. Без обзира на велики потенцијал, туризам има бројне слабости које треба решавати и неколико негативних ризичних утицаја на животну средину које треба избећи или адекватно управљати њима као што је гужва у сезони и масовни туризам. Препоручљиво је да се промовишу мере за интегрисање одрживих политика за заштиту и унапређење природних ресурса, предела и културног наслеђа у оквиру одрживог развоја туризма. Подстицање институционалног и државно-приватног партнерства поред укључивања локалних заједница могло би да допринесе превазилажењу модела слабог управљања на више нивоа/у више димензија за просторно и стратешко планирање и развијању интегрисаног и еколошки повољног оквира.

Регион има на хиљаде километара дивљих плажа, преко 10.000 острва (у Грчкој, Хрватској, Италији), али и задивљујуће планинске пределе, важне реке (Дунав, По, Аксиос, Ардас – Еврос, са огромним потенцијалом за развој речног туризма), мноштво бања и термалних извора и, изнад свега, неколико паркова и заштићених подручја.

И културна понуда АДРИОН подручја је врло значајна: на стотине година разних владавина су неумитно утицале на културу и архитектуру многих области у региону, који имају чудесне и динамичне градове, средњевековне манастире, уметност, бројне археолошке локалитете и традиције. Да подвучемо ову опсежну баштину, регион АДРИОН има за похвалу 62 локалитета на списку УНЕСКО, што представља 16% европских УНЕСКО локалитета.

Разноврсно ено-гастрономско наслеђе и народна радиност су такође део туристичких ресурса АДРИОН подручја. Већина регија које учествују имају дугу традицију у кулинарству, а у неким случајевима њихови карактеристични производи (пољопривредни и занатски) изазивају значајне домаће туристичке навале.

Нажалост, чудесан еко-систем животне средине и културно наслеђе АДРИОН подручја имају два опречна и различита проблема: у неким приморским местима, превелики притисак стварају иста туристичка насеља; у неким другим деловима *минорних* дестинација, природна и културна баштина још није довољно унапређена, или је понекад недоступна (нема јавног превоза или су неадекватни путокази) или је чак затворена за јавност или недостаје "лака" инфраструктура (означене стазе, инфо пунктови итд.). Осим тога, уопште нема специјализованих служби које треба да задовоље не само организоване туристе (лица), већ и неки специфични тржишни простор (активни туристи) као што су пешачење, планинарење, јахање или вожња бицикла.

Истраживање и иновације

Регион се бори да изгради ефикасне системе истраживања и иновација. Интензитет истраживања и развоја у просеку расте (око 0,75% у Хрватској, 2,47% у Словенији, 1,25% у Италији, 0,60% у Грчкој и у просеку око 0,3% у партнерским земљама), али су напори и даље потребни за побољшање инвестиција у истраживање и развој (нарочито пословне инвестиције, како би се изградиле капацитети у кључним областима технологије и унапредила међународна конкурентност и трговина производњом технолошки интензивније робе оријентисане и на домаће и на инострано тржиште. Због потребе отварања тржишта за конкурентније и иновативније моделе, посебно за суочавање са последицама кризе, неопходно је развити политике подстицања истраживања и иновација и дати приоритет улагањима у фирме у директној вези са истраживањем и иновацијама. Програме сарадње између територијалних институција, пословног сектора и универзитета, технолошких института, технолошких паркова, истраживачких института треба подржати, док системска сарадња између истраживања и приватних/јавних предузећа треба да се ојача. Потпорне структуре као што су инкубатори и системи кластера треба да побољшају технолошку сарадњу и посебно знање између малих и средњих предузећа. Јачање информационог друштва и развој ИКТ такође могу да допринесу остварењу циљева развоја који се односе на истраживање и иновације.

Кључне тачке из анализе истраживања и иновација и индикатори учинка МСП су следећи:

- Са изузетком Словеније, све АДРИОН ЕФРР државе партнери издвајају знатно мање **удела БДП у бруто расход за истраживање и развој (*gross expenditure on research and development - GERD*)** у односу на просек ЕУ; слично томе, **удео расхода у пословном сектору у *GERD*** је мање од просека ЕУ (опет је Словенија ближа стандардима ЕУ); слично томе, партнерске земље имају веома низак бруто расход за истраживање и развој (***GERD***);
- Цене **пријаве патената** су ниске у Грчкој, Хрватској, Србији и Албанији; Италија и Словенија имају боље, али и даље далеко испод стандарда ЕУ;
- Грчка и Хрватска су испод просечног нивоа ЕУ по питању **запошљавања у високо-технолошким секторима**; Италија, а нарочито Словенија су боље (Словенија је изнад просека ЕУ);
- Све АДРИОН ЕФРР државе партнери приказују ЕУ просечне индексе који се односе на **запошљавање у службе утемељене на знању (*knowledge-intensive services - KIS*)**;
- **Учинак конкурентности словеначких МСП** може се поредити са просеком ЕУ; Италија и Грчка заостају (Грчка прилично);

- Грчка и Хрватска имају знатно нижу **стопу запослености**; Италија и пре свега Словенија имају стопе упоредиве са просеком ЕУ; **стопа незапослености** у Хрватској, а посебно у Грчкој су знатно изнад просека ЕУ;
- **Инвестиције** у Грчкој су ниже од просека ЕУ; у Словенији, Хрватској и Италији су боље;
- Радна снага Словеније усмерена је на **услуге у секторима индустрије, ИКТ и финансија**; Италија и Хрватска следе овај модел на просечном нивоу ЕУ; радна снага у Грчкој је мање запослена у овим секторима;
- **Словеначке регије** окарактерисане су као „напредне производне регије“, и као „технолошки напредне регије“ и „научне регије“;
- **Подобне регије италијанског АДРИОН** имају разнолике профиле (од „ниско-технолошких регија“ до „напредних производних регија“ и „регија напредних служби“ и од „истраживачки оријентисаних регија“ до „регија које немају делатности утемељене на професионалном знању“);
- **Грчке регије** су окарактерисане као „нискотехнолошке“; „регије које немају делатности утемељене на професионалном знању“ и „регије без интеракције“; међутим неке од њих изгледа да су у процесу мењања свог производног модела („памотно и креативно диверсификационо подручје“).

Управљање Стратегијом ЕУ за Јадранско-јонски регион (ЕУСАИР)

Посебна пажња је посвећена анализи потреба коју је доставила Европска Комисија у оквиру израде Стратегије за ЕУСАИР, у смислу система управљања који треба усвојити за имплементацију ЕУСАИР. Анализа потреба заинтересованих страна² заснована је на резултатима јавних консултација и радионица организованих од 2013. године. Нека кључна открића су укратко приказана испод:

- Улогу **Националних координатора** као „иницијатора“ оперативних активности треба ојачати;
- **Учешће заинтересованих страна** треба да се институционализује како би се Стратегији осигурала супсидијарност. Формирање сталног форума (виртуелног или физичког) треба размотрити. Форум ће прикупљати потребе цивилног друштва и усмераваће их према доносиоцима одлука;
- **Комуникационе активности** треба да се ојачају и постану јасан део укупног управљања. Комуникацију треба усмерити на повећање нивоа

---

² Студије које подржавају развој сарадње земаља у оквиру морских басена Медитеранског, Јадранског/Јонског и Црног мора, CONTRACT NUMBER MARE/2012/07 - Ref. No 2, Report n.2, December 2013 (EUNETMAR).

учешћа свих заинтересованих страна, али и на промовисање Стратегије као корисног алата сарадње;

На крају, из опште перспективе и изван области примене управљања ЕУСАИР, треба предвидети **усклађивање свих стратегија** (нарочито макро-регионалне).

Анализа SWOT региона АДРИОН

Паметан раст

	Снаге	Слабости	Могућности	Претње
Истраживање, технолошки развој и иновације	<ul style="list-style-type: none"> - Неки региони лидери у истраживању и развоју- Неке високо квалификоване индустријске гране (пољопривреда, агро-економија, хемија, материјали) - Релативно добро развијени истраживачки центри у неким земљама; - Добро развијене иновативне делатности и пракса у области културе и креативности; - Добри системи атестирања квалитета производа, добри институти и лабораторије са међународном акредитацијом; 	<ul style="list-style-type: none"> - Мала улагања у развој и истраживање; - Слаб удео истраживачког кадра у предузећима; - Мало патентних пријава за комерцијализацију; - Слаба заштита интелектуалне својине и у академским круговима и у предузећима; - Слаба активност на технолошком трансферу и ограничена сарадња научних и технолошких паркова, инкубатора и кластера (груписања); - Иновативни модели засновани више на диверсификацији него на напредној иновацији; - Пун потенцијал културних и креативних делатности још није остварен; - Нема посебних прописа у области предузетничког капитала/приватних акцијских фондова у неким земљама; - Опадање градских подручја као стубова иновације; - Мале предузетничке вештине и слабо знање о иновацијама. 	<ul style="list-style-type: none"> - Растућа улагања у развој и истраживање; - Незнатан пораст патентних пријава током последњих година; - Специјализација за развој и истраживање у агроекономији, поморству и туризму; - Трансфер истраживања са факултета/из лабораторија у приватни сектор; - Све веће стицање вештина у истраживању помоћу финансијске подршке и могућности за обуку у области формирања предузећа, трансфера технологија, иновација у области организације и управљања; - Разнолика и умрежена иновативна заједница (кластери (груписања) ... научни & технолошки паркови и инкубатори); - Друштвене и отворене 	<ul style="list-style-type: none"> - Привреда озбиљно угрожена економском и дужничком кризом; - Растућа конкуренција из јужних и источних земаља; - Расипање инвестиција за истраживање и развој и одсуство приоритета; - Миграција висококвалификоване радне снаге; - Значајне разлике међу регионима у погледу потенцијала за истраживање и развој.

			<p>иновације као потенцијал;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Истраживачке активности и иновативни производи у области одрживог грађевинарства и креативних грана. 	
<p>Информациона и комуникациона технологија</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Ширење покривености приступа брзим широкопојасним везама; - Све већа примена ИКТ од стране појединаца и предузећа. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ограничени приступ услугама широко-појасних веза у целој АДРИОН области, нарочито у периферним подручјима; - Слабије ИКТ вештине појединаца него у другим регионима ЕУ; - Ограничена понуда и искоришћеност јавних услуга на мрежи. 	<ul style="list-style-type: none"> - Развој брзих широко-појасних веза финансираних из других фондова; - Сектори за истраживање и развој специјализовани за ИКТ; - Млади врло добро упознати са ИТ; - Употреба ИКТ као сектора који оспособљава и као средство укључивања грађанина у четвороструки спирални модел (нпр. <i>living labs</i>). 	<ul style="list-style-type: none"> - Знатна неуједначеност између региона и територија у погледу коришћења ИКТ.
<p>Конкурентност МСП</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Привлачност АДРИОН подручја, што је од суштинске важности за туризам; - Врло конкурентна подручја; - Позитивни резултати политике подршке пословним делатностима (пословне иновације и конкурентност). 	<ul style="list-style-type: none"> - Јак утицај традиционалног пословања (ниско-технолошки и средње-технолошки сектори); - Повећане иновације које дају ограничену додатну вредност у МСП; - Ниска продуктивност пословања; - Већина МСП слабо интегрисана у међународне мреже; - Велика регионална неједнакост и 	<ul style="list-style-type: none"> - Високи критеријум оцене пословања у неким подручјима АДРИОН; - Растуће груписање МСП. 	<ul style="list-style-type: none"> - Озбиљна рецесија у већини подручја АДРИОН; - Потешкоће предузећа да дођу до финансијских средстава.

		<p>подручја слабе конкурентности;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ограничено схватање значаја интелектуалне својине; - Ограничене секторске/међу секторске специјализације. 		
--	--	--	--	--

Одрживи раст

	Снаге	Слабости	Могућности	Претње
Привреда са ниском емисијом угљеника и енергетски сектор	<ul style="list-style-type: none"> - Повољни услови за стварање обновљивих извора енергије (клима, природни ресурси); - Повећана свест о потреби померања према привреда са ниском емисијом угљеника. 	<ul style="list-style-type: none"> - Индекс гаса са ефектом стаклене баште знатно виши од просека ЕУ; - Недовољан развој обновљивих извора енергије; - Релативно висок степен енергетске зависности; - Ниска енергетска ефикасност у поређењу са просеком у ЕУ. 	<ul style="list-style-type: none"> - Развојни потенцијал за обновљиве изворе енергије није довољно искоришћен; - Земље региона АДРИОН су се обавезале да ће смањити емисију гаса са ефектом стаклене баште. 	<ul style="list-style-type: none"> - Знатно повећање цене енергије са ниском емисијом угљеника.
Климатске промене и ризици	<ul style="list-style-type: none"> - Постојање европског оквира и националних политика за смањење емисије CO₂. 	<ul style="list-style-type: none"> - Регион АДРИОН се снажно супротставио природним ризицима (поплаве, суша, пожари, олујни ветрови, земљотрес); - Слаба способност прилагођавања климатским променама; - Ниска интероперабилност организација цивилне заштите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Све већа посвећеност одрживом развоју; - Неопходност економски исплативих ефикасних технологија за рано упозоравање на ризик, комуникација и интероперабилност (нпр. даљинско читавање); - Веће ангажовање цивилног друштва у управљању ризиком, приправност и реаговање у ванредним ситуацијама. 	<ul style="list-style-type: none"> - Повећан ризик од природних непогода због узајамно ојачаног дејства опасности (нпр. климатске промене, поплаве, суша, шумски пожари и ерозија); - Велики издаци за отклањање штете настале природним непогодама.
Очување животне	<ul style="list-style-type: none"> - Врло богато еколошко и културно наслеђе (море, планине, 	<ul style="list-style-type: none"> - Деградирање осетљивих зона, предела, познатих обалских подручја, 	<ul style="list-style-type: none"> - Развој мера заштите животне средине (заштићене зоне...); 	<ul style="list-style-type: none"> - Ризик од све већег загађивања животне средине због

<p>средине, природне и културне баштине</p>	<p>шуме, мочваре, предели културног наслеђа...);</p> <ul style="list-style-type: none"> - Много заштићених подручја (НАТУРА 2000 и глобални значај (УНЕСКО)). 	<p>еутрофикација и загађивање приморских подручја;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Све веће стварање отпада из домаћинства; - Рециклирање отпада и даље мање од просека у ЕУ; - Урбани раст и ширење што притиска природно и културно наслеђе. - Лош квалитет ваздуха и велика концентрација загађујућих честица, озона, SO₂ и NO₂ у градовима. 	<ul style="list-style-type: none"> - Потенцијал НАТУРА и емералд мрежа тек треба да се оперативно и потпуно искористи; - Улагање у квалитет ваздуха је од вишеструке користи, као што је приказано у пакету политике чистог ваздуха (нпр за екосистеме, туризам, културно наслеђе, приносе итд.). - Помак од традиционалне обраде отпада према чистијим методима; - Подизање свести, нарочито млађој популацији; - Велика потражња и високе цене могли би да подстакну поновно коришћење и обнову постојеће грађевинске имовине – очување/обнова и поновно коришћење требало би да има предност над новоградњом. 	<p>повећаних туристичких и пољопривредних активности;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Све слабији квалитет ваздуха; - Све мање водних ресурса; - Све веће ширење градова - Све већи трошкови рециклирања и метода поновне употребе отпада због сложености производа; - Човек све више користи обалски и морски простор за рекреацију, становање, превоз и рибарство/аквакултуру; - Све већи кумулативни притисак на биодиверзитет.
<p>Саобраћај</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Добра инфраструктура путева, посебно у правцу север-југ у земљама чланицама ЕУ, док су потребна побољшања у ИПА партнерским земљама; - Широка мрежа лучких градова чак иако су само неки од њих добро опремљени да се изборе са навалом путника и робе; - Стратешка географска локација између Источне Европе, 	<ul style="list-style-type: none"> - Велика разлика у смислу задовољавајуће приступачности. За партнерске земље мало средстава распоређених на развој и одржавање железничке инфраструктуре; - Географска фрагментација и изолованост бројних територија (острва, удаљена подручја); - Лоше вођен урбани развој, нарочито у приобалским местима ослањајући се на појединачни моторизовани саобраћај; - Мања густина железничке мреже од 	<ul style="list-style-type: none"> - Дobar положај острва и подручја АДРИОН као центара за туристе и трговину; - Развој комбинованх система превоза; - Јачање постојеће железничке мреже; - Средства ИКТ за одрживи и ефикасни комбиновани превоз „у реалном времену“. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недостатак европске усклађености комуникационог система; - Фрагментација саобраћајног предела зависно од претприступног процеса партнерске државе; - Доминација друмског саобраћаја.

	Медитерана и Азије.	просека у ЕУ; - Слаба мултимодална (комбинована) приступачност; - Недовољан развој приобалског поморског саобраћаја.		
--	---------------------	--	--	--

Инклузивни раст:

	Снаге	Слабости	Могућности	Претње
Запошљавање и мобилност радне снаге	- Висок ниво мобилности студената; - Велики број samozапослених; - Култура мобилности радне снаге.	- Низак ниво запослености, нарочито младих људи и жена; - Велике територијалне разлике у степену незапослености; - Висока стопа дугорочне незапослености.	- Поједностављена мобилност радне снаге у оквиру и између држава региона АДРИОН; - Могућности које нуди плави раст и туризам локалном запошљавању.	- Последице финансијске кризе; - Снажан раст стопе незапослености са економском кризом; - Одлив људских ресурса, нарочито младих у друге земље ЕУ.
Социјална инклузија и борба против сиромаштва	- Традиционална међугенерациска солидарност; - Важна улога коју има друштвена економија и економија солидарности.	- Велики проценат становништва у опасности од сиромаштва и социјалног искључивања; - Повлачење система државног социјалног осигурања, или због кризе или због промене обрасца (нарочито у државама које нису чланице ЕУ);	- Све већи значај појаве неформалних друштвених мрежа; - Појава парадигме социјалних иновација и активирања социјалног друштва; - Могућности за ендогени развој (плави и зелени раст и туризам).	- Алармантне људске и друштвене последице кризе и разједињавање друштвеног миљеа; - Ослабљене друштвене и породичне везе; - Подизање препрека и баријера праведном учешћу у искоришћавање могућности (законске баријере, финансијске препреке), што може довести до наглашавања разлика у друштву;
Квалификације и образовање	- Културно уздизање вишег образовања;	- Висок степен раног напуштања школовања у поређењу са	- Прогресивно опадање стопе раног напуштања школовања;	- Одлив мозгова; - Слаба тенденција МСП да

	<ul style="list-style-type: none"> - Широка понуда квалитетне и бесплатне обуке; - Дobar избор професионалне обуке; - Богато традиционално знање и вештине. 	<p>просеком у ЕУ;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Високообразовни центри глобално прилично лоше ранжирани уз неколико изузетака (нпр. Атина, Милано итд.); - Неусклађеност између понуде образовања и потребе МСП. 	<ul style="list-style-type: none"> - Све већа потврда значаја система оцене квалификација; - Обука у стицању знања из традиционалне уметности, заната, музике и других специфичних/традиционалних производа и услуга (нематеријално културно наслеђе). 	<p>инвестирају у професионалну и двојну обуку.</p>
--	--	---	--	--

Резиме главних изазова и потреба региона АДРИОН

	Главни изазови	Главне потребе
<p>Паметан раст</p>	<ul style="list-style-type: none"> ○ Достићи просек ЕУ и остварити циљеве ЕУ 2020; ○ Удруживање постојеће и планиране истраживачке инфраструктуре у дистрибутивне партнерске објекте; ○ Обезбедити транснационалну поставку и олакшати спровођење акционог плана ЕУСАИР (димензија иновација и истраживања се углавном односи на стуб 1 и стуб 3); ○ Одрживо искоришћавање могућности проистеклих из приступа плавом и зеленом расту у вези са компаративним предностима подручја; ○ Развој иновативних заједница и ланаца подручја АДРИОН у погледу иновативног статуса сваког подручја (од „нискотехнолошког“ до „тржишног лидера нарочито у контексту нових иновативних подручја и приступа); ○ Искоришћавање основе коју даје Стратегија истраживања и иновација за паметну специјализацију (<i>RIS3</i>) развијене у државама чланицама ЕУ и утврђивање тема паметне специјализације и синергија са партнерским земљама. 	<ul style="list-style-type: none"> ● МСП све више усвајају иновације и технологије: решавање ове потребе је у складу са циљем подручја АДРИОН да се промовишу пословна улагања у истраживање и иновације; ● Све већа сарадња између истраживања и индустрије; у складу са циљем подручја АДРИОН да се развијају везе и синергије између предузећа, истраживачких центара и високог образовања; подстицање умрежавања, научни и технолошки паркови и инкубатори, кластери и отворене иновације ● Потреба за концентрисањем на питања безбедности хране; ● Комерцијализација/искоришћавање истраживања (иновација); у складу са циљем подручја АДРИОН да се подстиче развој производа и услуга као и у складу са <i>RIS3</i>; технолошко и примењено истраживање, пилот линије, активности ране валидације производа; ● Развој стратегија паметне специјализације и испитивање синергија међу разним земљама и регионима; у складу са циљем подручја АДРИОН о коришћењу резултата <i>RIS3</i>; ● Већи нагласак на нове иновативне области и приступе (екоиновације; јавне набавке за иновације; креативна индустрија; услужна индустрија и друштвене и отворене иновације, набавне и социјалне иновације); у складу са циљем подручја АДРИОН да се искоришћавају друштвене (социјалне) иновације, екоиновације, примене јавног сервиса и друге нове иновативне подстицајне мере; ● Размена добре праксе технологија државне управе, у управљању; ● Подршка иновативном управљању (ИП саветовање, трансфер технологија, израда прототипа, демонстратори итд.); у складу са циљем подручја АДРИОН да се подстиче развој производа и услуга; технолошко и

		<p>примењено истраживање, пилот линије, активности на раној валидацији производа;</p> <ul style="list-style-type: none"> Развој активности трансфера технологија у неким земљама подручја АДРИОН као и повећана спремност предузетника да инвестирају.
Одрживи раст	<ul style="list-style-type: none"> Стављање нових тема на дневни ред АДРИОН подручја, као платформе за предвиђање и демонстрирање, и тако се подиже свест, нпр. о оквирним условима који нису техничке природе за обновљиве изворе енергије (<i>RES</i>) или одрживо валоризовање наслеђа; Одређивање заједничког именитеља за размену искустава на првом месту, нпр. везано за потребу решавања притиска човека на животну средину у односу на приморске екосистеме; Развијање транс-националних алата у решавању конкретних видова на нивоу програмског подручја, при чему је транснационална сарадња множилац силе, нпр. везано за рањивост животне средине, фрагментацију станишта и предела, управљање ризиком, коришћење земљишта и потрошња ресурса итд; Увођење, тестирање и оцењивање иновативних замисли, нпр. службе екосистема, плави и зелени раст у пракси развојне и кохезионе политике, тако олакшавајући испуњење ЕУ стандарда и у целини повећање потенцијала доброг управљања и у контекстску ЕУСАИР; Подршка диверсификацији и специјализацији територијалне понуда и понуде смештаја; Све боље познавање тржишних трендова и маркетиншких способности МСП за локални туризам; 	<ul style="list-style-type: none"> Потребно је окренути се пост-фосилној (био-полимер) и привреди са ниском емисијом угљеника, како би се допустило да се државе чланице ЕУ даље концентришу на смањивање спреге између њихових привреда, док помажу ИПА партнерским земљама да спроведу транзицију својих привреда у том правцу; Потреба да се диверсификује потенцијал извора обновљиве енергије и унапреде локални приступи; Потреба да се усклади производња енергије са циљевима очувања природе, предела и биодиверзитета, са интересима туриста и различитим интересима локалних становника; Потреба да се мобилишу културни предели и богатство биодиверзитета као кључна преимућства региона пружајући квалитетан живот и глобалну привлачност; Потреба да се управља великом угроженошћу животне средине; Потреба за ефикасним управљањем и заштитом биодиверзитета, генетичких ресурса, врста и екосистема на транснационалном нивоу; Потреба да се управља све већим коришћењем земљишта и ресурса; Потреба да се смањи ризик по животну средину кроз смањење емисија са бродова на мору, луке и лучке инфраструктуре (нпр. Non Road Mobile Machinery) у складу са ЕУСАИР;

	<ul style="list-style-type: none"> ● Искористити потенцијале природне и културне баштине као средство развоја; ● Боља интегрисаност између планирања туристичког развоја и система управљања животном средином; ● Оптимизација ланца мултимодалног (комбинованог) превоза ка динамици зеленијег и безбеднијег саобраћаја и ефикасности саобраћајне инфраструктуре применом информационих система и маркетиншких подстицаја; ● Промовисање критеријума логистичких система кроз имплементацију интегрисаних, међусобно повезаних и хомогених терминалних мрежа за логистику; ● Решавање слабе међусобне повезаности између лука и копнених интермодалних и логистичких чворова (интермодални: водени-железнички, железнички-друмски); ● Управљање туристичком ударном сезоном како би се избегле гужве, обезбеђивањем веће интегрисане мобилне понуде захваљујући иновативним алатима ИКТ-ИТС раширеним на Јадрански регион; ● Јачање међусобне повезаности аеродрома у подручју АДРИОН; 	<ul style="list-style-type: none"> ● Потреба да се интегришу службе еко-система, начела плавог и зеленог раста у планирању регионалног развоја и да се установи одржива валоризација природних и културних добара као вредности раста; ● Потреба да се развију општи индикатори и статистика како би се мерила туристичка понуда и потражња; ● Потреба да се деле заједнички алати како би се измерио утицај туристичких активности на животну средину (вода, земљиште, отпад); ● Потреба да се ојачају административни капацитети нарочито у областима поморског саобраћаја, саобраћаја унутрашњим пловним путевима и логистике; ● Потреба да се деле методологије за прикупљање података и општи индикатори за праћење услова саобраћаја и приступачности; ● Потреба да се упросте процедуре поморског саобраћаја и ускладе закони унутрашњег националног саобраћаја (унапређење преласка границе); ● Потреба да се унапреди озелењавање лука (систем надзора квалитета емисија проузрокованих бродским делатностима, усвајање заједничких стандарда о квалитету итд.)
<p>Инклузивни раст:</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Очекиване последице демографске промене привреде, запошљавања и квалитета живота (становништво које стари); - Потврда све већих тешкоћа друштвено-економског укључивања младих људи, посебно у време кризе; - Допустити да сви делови друштва учествују у искоришћавању могућности и расподелу користи; 	<ul style="list-style-type: none"> ● Потреба да се боље промовише друштвена иновација везано за кључне друштвено-економске секторе (пољопривредно-прехрамбени, туристички, енергетски, саобраћајни, културни ...); ● Потреба да се више уважавају друштвено-економска питања и потребе крајњих корисника у концепцији и спровођењу политика одрживог развоја (еколошка, енергетска, саобраћајна);

Стратегија транснационалног програма региона АДРИОН

Свеобухватни циљ програма

Свеобухватна програмска стратегија је формулисана као директан одговор на ЕУ2020 стратегију паметног, одрживог и инклузивног раста и њене накнадне ревизије. Паметан раст значи побољшање учинка ЕУ у образовању, истраживању / иновацијама и дигиталном друштву. Одрживи раст подразумева изградњу конкурентније привреде са ниском емисијом угљеника која чини ефикасно, одрживо коришћење ресурса. Инклузивни раст подразумева подизање стопе запослености у Европи – више радних места и бољих, посебно за жене, младе и старије раднике, помажући да људи свих старосних група подигну стопу запослености. У оквиру Стратегије ЕУ2020, ЕУ је поставила амбициозне циљеве које треба остварити до 2020. године у пет главних области:

- Запошљавање: да се запосли 75% становништва од 20-64 година старости;
- Истраживање и развој: 3% БДП-а ЕУ инвестирати у истраживање и развој;
- Климатске промене и енергетска одрживост: емисија гасова са ефектом стаклене баште 20% (или чак 30 %, ако су услови добри) нижа него 1990. године; 20% енергије из обновљивих извора, повећање 20% у енергетској ефикасности;
- Образовање: Смањење стопе раног напуштања школе на испод 10% и најмање 40% 30-34-годишњака који завршавају трећи степен образовања;
- Борба против сиромаштва и социјално искључивање: најмање 20 милиона мање сиромашних људи или људи којима прети сиромаштво и социјално искључивање.

Како би се остварили предвиђени циљеве за ЕУ2020, сви европски региони морају активно да учествују. У том контексту, Заједнички стратешки оквир (CSF) кохезионе политике ЕУ (члан 10. и Анекс I Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013) даје неопходан инвестициони оквир и систем реализације.

Свеобухватни циљ АДРИОН програма је да делује као покретач политике и иноватор управљања, подстичући европске интеграције међу ЕФРР и ИПА државама партнерима, користећи богате природне, културне и људске ресурсе који окружују Јадранско и Јонско море и унапређујући економску, социјалну и територијалну кохезију у програмском региону.

Европска комисија у својој Уредби о европској територијалној сарадњи (ETC regulation) дефинише у преамбули да „*транснационална сарадња треба да има за циљ јачање сарадње кроз активности које воде интегрисаном територијалном развоју повезаним са приоритетима кохезионе политике Уније*“.

Када је реч о паметном расту, АДРИОН програм посебну пажњу посветиће промовисању иновација у бројним областима (нпр. плави и зелени раст, енергетика, саобраћај, туризам), које оцртавају важне конкурентске предности

подручја. Поддржаће партнерства како би се ојачали кластери (груписања), мреже, привредне гране, вредносни ланци и повећала интеракција међу заинтересованим странама у државама партнерима.

Што се тиче одрживог раста, узимајући у обзир притисак који се примећује у градским, равничарским и приморским подручјима Јадранског и Јонског мора, програм АДРИОН тражиће да се ускладе потражња и притисак различитих примена, да се промовише мали производни фактор/ниска емисија, да се експлоатишу на одржив начин обновљиви извори енергије, да се смањи утицај деловања човека на природне ресурсе и побољшају приморски и копнени биодиверзитет и станишта. У овим областима, посебна пажња посветиће се усклађивању националних и регионалних програма ЕУ како би се користили постојећи производни фактори и ширили резултати пројеката АДРИОН. У том погледу, партнери у транснационалним пројектима треба да буду свесни регионалних потреба и треба да предложе начине ширења својих резултата на главне регионалне програме. Кључ, у том смислу, је припрема тла путем транснационалних активности, посебно у областима у којима је апсолутно неопходна транснационална сарадња, као што је то случај са интервенцијама на полу-затвореном мору. У вези с тим, поморско просторно планирање, Интегрисано управљање обалском зоном, безбедност на мору, саобраћај, енергетика или загађивање Јадранског и Јонског мора у вези са Оквирном директивом ЕУ о поморској стратегији и начелима Програма Уједињених Нација за животну средину/Медитерански акциони план (*UNEP MAP*) и Барселонска конвенција могу да играју значајну улогу.

АДРИОН програм се бави инклузивним растом путем валоризације конкуретних предности и стварања могућности за запошљавање заједно са унапређењем опција повезивања и заштите животне средине као јавног добра. Међу седам водећих иницијатива (*Seven Flagship Initiatives*) дефинисаних Стратегијом ЕУ2020, циљеви АДРИОН програма биће усклађени са Унијом иновација како би се побољшали оквирни услови за истраживање и иновације, у Европу ефикасних ресурса: помоћи да се смањи спрега између привредног раста и коришћења ресурса.

Транснационалну сарадњу ипак карактеришу неки својствени изазови који се могу укратко приказати на следећи начин:

- Покривеност пространих подручја великом разноликошћу региона и често интересима који се сукобљавају;
- Ограничени буџети у односу на покривено подручје, становништво и временски оквир, што је често у супротности са областима примене и циљевима иницијатива за сарадњу;
- Углавном се дају нематеријални резултати.

У случају АДРИОН програма, он такође мора да се бави и политичком димензијом интеграције западног Балкана Европској унији.

Из тих разлога и због програмске новине, АДРИОН ће:

- бити концентрисан на ограничени број тематских циљева;
- ставити нагласак на формирање партнерстава, подржавајући интегрисање свих држава партнера;
- у потпуности оптимизирати синергије и комплементарности међу изабраним тематским циљевима, ускладити их са стубовима ЕУСАИР и мобилисати пратеће активности спроведене под називом АДРИОН.

Поред тога, узеће се у обзир територијалне потребе и изазови који окружују транснационално програмско подручје.

Циљ ће бити да се што боље одреди развојни потенцијал и уска грла у специфичним секторима (иновација, животна средина, туризам, приступачност и повезаност међу њима) на транснационалном нивоу, да се подстичу заинтересоване стране у промовисању нових приступа и међусобном размени сазнања.

Врста доприноса који се очекује од АДРИОН програма

Као транснационални програм сарадње, његов главни допринос биће размена и пренос искустава између региона, подстицање транснационалних интервенција, изградња капацитета и ширење резултата и њихово коришћење не само од стране пројектних партнера, већ и од бројних крајњих корисника.

Програм ће посебно подстицати стварање радних тимова и партнерстава на више нивоа и међу секторима, како би се превазишла административна и секторска уска грла, уз учешће грађана и локалних / регионалних / националних / међународних тела. На територијалном нивоу, кључни проблем биће смањивање сукоба око коришћења земљишта, што представља главни аспект стратегија одрживог развоја (промовисање одрживих енергетских извора, заштита природног и културног наслеђа, смањење емисија угљеника итд.). Међу оквирним условима за реализацију активности, заинтересоване стране морају да имају на уму да пројекти немају за циљ да задовоље потребе ограниченог броја партнера, већ да допринесу бољим животним условима на територији АДРИОН (привредне делатности, квалитет животне средине, безбедност итд.), усредсређујући се више на активности и резултате.

Са становишта активности и производње, узимајући у обзир програмску стратегију, АДРИОН програм углавном остварује:

- Мрежне структуре;
- Системе заједничког управљања и споразуме о сарадњи;
- Стратегије и акционе планове;
- Методологије и алате и
- Пилот акције.

Као транснационални програм сарадње, АДРИОН неће подржавати велике

инвестиције, развој великих инфраструктура, нити ће подржавати научна и технолошка истраживања као таква. Инвестирање у објекте или инфраструктуре мањег обима могло би се помоћи у оправданим случајевима када се ради о пилот пројектима и територијалним искуствима. АДРИОН програм ће нарочито подржати нематеријалне или „меке“ активности које би евентуално могле да имају дугорочно дејство и које доприносе видљивости програма (студије и истраживања, умрежавање, ширење знања и података итд.).

Што се тиче спровођења активности, постоји јасна разлика између „корисника“ и „циљних група“ или „крајњих корисника“. У контексту програма, корисници су тела и организације који ће директно учествовати у пројектима финансираним из средстава програма и они ће осмишљавати горе описане крајње производе, расправљати о њима и развијати их. „Циљне групе“ или „крајњи корисници“ су тела, групе или појединци који ће користити производне резултате пројекта или ће доживети промену у својим активностима и животима због програмских производних резултата.

Одабрани тематски циљеви, инвестициони приоритети и специфични циљеви

За сваки тематска циљ (ТЦ) унапред је дефинисан сет специфичних инвестиционих приоритета (ИП), одражавајући изазове са којима се суочавају подручја у региону АДРИОН.

Камен темељац за избор ТЦ и ИП су:

- Дијагноза и потребе утврђене за АДРИОН област;
- Научене лекције из периода 2007-2013. године;
- Примена тематске концентрације на мали број приоритета према Уредби о европској територијалној сарадњи;
- Допуњавање са ЕУСАИР и другим макро-регионалним стратегијама ЕУ, регионалним и тематским програмима;
- Специфичности транснационалних програма сарадње.

За АДРИОН програм одабрани су четири (4) тематска циља и пет (5) инвестиционих приоритета и то:

Приоритетна оса 1: Иновативни и паметни регион

ТЦ 1: Јачање истраживања, технолошког развоја и иновација путем:

ИП 1б: Промовисање пословних инвестиција у истраживање и иновације, развијања веза и синергија између предузећа, центара за истраживање и развој и сектора високог образовања, а посебно промовисања инвестирања у развој производа и услуга, технолошког трансфера, друштвених иновација, еко-иновација, коришћење јавних служби, утврђивања потражње, умрежавања, кластера и отворених иновација.

СЦ 1.1: *Подршка развоју регионалног система иновација за Јадранско-јонски регион“*

Приоритетна оса 2: Одрживи регион

ТЦ 6: Очување и заштита животне средине и промовисање ефикасности ресурса путем:

ИП 6в: Одржавања, заштите, промовисања и развоја природног и културног наслеђа.

СЦ 2.1: *Промовисања одрживе валоризације и очувања природних и културних добара као вредности раста у Јадранско-јонском региону.*

ИП 6г: Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање служби екосистема укључујући Натура 2000 и зелену инфраструктуру.

СЦ 2.2: *Повећати капацитет за транснационално решавање рањивости животне средине, фрагментације и очување служби екосистема у Јадранско-јонском региону.*

Приоритетна оса 3: Повезани регион

ТЦ 7: Промовисање одрживог саобраћаја и отклањање уских грла у инфраструктурама кључних мрежа путем:

ИП 7в: Развоја и побољшања еколошки повољних (укључујући стварање мање буке) и транспортних система са ниском емисијом угљеника укључујући унутрашње пловне путеве и поморски саобраћај, луке, комбиноване везе и аеродромску инфраструктуру, како би се промовисала одржива регионална и локална мобилност;

СЦ 3.1: *Унапређења капацитета за интегрисани саобраћај и мобилне службе и мултимодалност (комбинованост) у Јадранско-јонском региону.*

Приоритетна оса 4: „Подршка управљања ЕУСАИР“

ТЦ 11[члан 7. тачка б) Уредбе (ЕУ) бр.1299/13]: Унапређење институционалног капацитета државних органа и заинтересованих страна и ефикасна државна

управа [...];

ИП 11: Унапређење институционалног капацитета државних органа, заинтересованих страна и ефикасна државна управа, развијањем и усклађивањем макро-регионалних стратегија и стратегија земаља у оквиру одређених морских басена;

СЦ 4.1: *Олакшати координацију и спровођење ЕУСАИР унапређивањем институционалног капацитета државних управа и кључних заинтересованих страна и пружањем помоћи напредовању реализације заједничких приоритета*

Детаљне информације о специфичним циљевима дате су у одељку 2.

Хоризонталне димензије

Поред тематске оријентације, АДРИОН програм решава хоризонталне тематске аспекте наглашене у прописима ЕУ: одрживи развој, једнаке могућности и забрана дискриминације, једнакост између жена и мушкараца. Ова хоризонтална начела су детаљније разрађена у одељку 8.

Осим тога, посебна питања ће се решавати на скраћени начин у различитим ИП доприносећи укупним циљевима програма.

Информациона и комуникациона технологија

Развој ИКТ производа, услуга и апликација пружа одговарајућу подршку друштвено-економском развоју, управљању, умрежавању итд. Као алатка, ИКТ се може користити попречно како би се остварили циљеви неколико инвестиционих приоритета.

Друштвена повезаност (кохезија) и друштвене (социјалне) иновације

У различитим областима интервенција посветиће се пажња партнерима који учествују у пројектима или који предузимају мере које имају позитивне ефекте на друштвену повезаност. То је нарочито случај кад учествују друштвена предузећа или када се спроводе активности које имају за циљ побољшање услова рањивих група (суочених са економским тешкоћама и тешкоћама интегрисања у друштво).

Управљање подацима и знањем

Сваки пројекат и пројектни партнер морају да ставе јавности на располагање податке који се користе за пројекте, односно, које ствара пројекат како би се унапредило ширење искуства и резултата. Подстиче се да пројекти дају груписане податке према начелу „отворени подаци, подразумевано“ (*by default*) како би се побољшало ширење и поновно коришћење података међу државним институцијама, партнерима и шире јавности.

Територијални и еко-системски приступ

На свакој циљној територији (градска, приморска, острвска и удаљена подручја), у пројекте ће морати да се укључе одговарајуће заинтересоване стране из сектора и институција у области пројектне интервенције. Приступи морају бити „интегрисани“ или „еко-системски“, тако да резултати не буду издвојени,

предлози који раде на ограниченим видовима туризма, енергетике или саобраћаја, на пример, већи напори на усклађивању, којима се инсистира да ови домени допринесу одрживом развоју територија (узимајући у обзир расположива средства, економске перспективе, текуће државне политике, сукоб употребе, еколошка ограничења итд.).

Партнери ће морати да истраже како да наведу релевантне учеснике у заштити животне средине, туризму, саобраћају итд. да раде заједно. Оваквим приступом, транснационална сарадња ће допринети развоју видова стратешког планирања.

Образложење избора тематских циљева и одговарајућих инвестиционих приоритета, имајући у виду Заједнички стратешки оквир, на основу анализе потреба у оквиру програмског подручја у целини и стратегије изабране као одговор на такве потребе, упућујући, по потреби, на недостајуће везе у прекограничној инфраструктури, узимајући у обзир резултате ex-ante процене.

Табела 1: Синтетички преглед образложења избора тематских циљева и инвестиционих приоритета

Одабрани тематски циљ	Одабрани инвестициони приоритет	Образложење избора
<p>ТЦ 1 Јачање истраживања, технолошког развоја и иновација (...).</p>	<p>ИП 16 Промовисање пословних инвестиција у иновације и истраживање као и у развијање веза и синергија међу предузећима, истраживачким центрима и високом образовању.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Потреба да се унапреде иновативни капацитети, конкурентност и интернационализација МСП суочених са међународном конкуренцијом у неким кључним секторима као што су туризам, агроекономија, креативне индустрије, рибарство, енергетика; • Потреба да се унапреде иновативни капацитети ефикаснијом заједничком употребом истраживачке инфраструктуре и знања/способности ради боље међународне сарадње између пословних активности, истраживања и образовања; • Потреба да се унапреди сарадња између учесника „четвороструке спирале“ (<i>quadruple helix</i>), нарочито између истраживачких центара и предузећа, института за истраживање и развој и високог образовања; подршка умрежавању, кластерима и отвореним иновацијама; • Потреба да се помогну нова иновативна подручја и приступи (еко-иновације; јавне набавке за иновације; креативна индустрија; услужна индустрија и друштвене иновације); • Потреба да се развије стратегија за паметну специјализацију применом резултата RIS3;

		<ul style="list-style-type: none"> • Потреба да се промовише помоћ управљања иновацијама (саветовање у области интелектуалне својине, технолошки трансфер, израда прототипа, демонстратори итд.).
ТЦ 6 Заштита животне средине и промовисање ефикасности ресурса.	ИП 6в Одржавање, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа.	<ul style="list-style-type: none"> • Велики културни и еколошки ресурси у подручјима АДРИОН угрожени активностима човека и еколошким променама (нарочито климатским променама); • Пун потенцијал природног и културног наслеђа, као развојна добра још нису искоришћена; • Велики притисак туристичких активности и урбанизације, нарочито у приобалном делу региона АДРИОН (одрживи туризам); • Повећан притисак на водне ресурсе са квантитативне и квалитативне тачке гледишта.
	ИП 6г Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта, обнављање и промовисање екосистемских услуга укључујући „Натура 2000“ и „зелену“ инфраструктуру.	<ul style="list-style-type: none"> • Притисак на биодиверзитет и развој инвазивних врста; • Притисак на квалитет воде уз директне последице на биодиверзитет; • Кључна улога животне средине у привлачности и економском развоју подручја АДРИОН; • Потреба да се решава еколошка рањивост, побољшају капацитети управљања ризицима, подржи оптимално коришћење земљишта и ресурса итд.
ТЦ 7 Промовисање одрживог саобраћаја и отклањање уских грла у инфраструктурама кључних мрежа.	ИП 7в Развој и побољшање еколошки повољних (укључујући стварање мање буке) и транспортних система са ниском емисијом угљеника, укључујући унутрашње, пловне путеве и поморски саобраћај, луке, комбиноване везе и аеродромску	<ul style="list-style-type: none"> • Потреба да се смањи утицај саобраћаја на животну средину повећањем комбиновања превоза (мултимодалност) и померањем ка погоднијим и еколошки повољнијим видовима транспорта; • Потреба да се побољша транзит на граничним прелазима, на свим границама које су изван ЕУ, где административна и организациона уска грла стварају знатна кашњења у реду вожње;

	<p>инфраструктуру, како би се промовисала одржива регионална и локална мобилност.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Потреба да се инвестира у управљање ИКТ за све активности теретног саобраћаја; • Потреба да се побољша интермодална платформа вода-железница како за поморске луке тако и за луке на унутрашњим пловним путевима; • Потреба да се ојача примена ИКТ за стварање отвореног и лакшег приступа инфо транспорту и реализују све интермодалне могућности за мобилност путника; • Коришћење обновљивих извора енергије мање од просека у ЕУ.
<p>ТЦ 11 Унапређење институционалног капацитета државних органа и заинтересованих страна и ефикасна државна управа.</p>	<p>ИП 11 [чл.7, тачка б) Уредба (ЕУ) 1299/2013] Унапређење институционалног капацитета државних органа, заинтересованих страна и ефикасна државна управа, развијањем и усклађивањем макро-регионалних стратегија и стратегија земаља у оквиру одређених морских басена.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Потреба да се осигура добро управљање ЕУСАИР; • Потреба да се успоставе добри и стабилни механизми управљања и подршка националним координаторима; • Потреба да се обезбеди учешће кључних заинтересованих страна (националне, регионалне, локалне) у изградњи капацитета за спровођење стратегије; • Потреба да се ојачају капацитети за територијалну анализу на основу прикупљања поузданих података; • Потреба да се подрже пројектне идеје како би настали зрели транснационални пројекти; • Потреба за утврђивањем и усклађивањем свих могућих извора финансирања³ за заједничке пројекте, пошто заинтересованим странама недостаје знање о различитим изворима финансирања;

³ Сви програми из европских структурних инвестиционих фондова (*ESIF*) укључујући ЕТС, кохезиони фонд, ИПА, секторске програме ЕУ (*HORIZON 2020*), *LIFE*, *COSME*, Инструмент за повезивање Европе (*CEF*), национално-регионални програми, међународне финансијске институције (ЕИБ, Инвестициони оквир за Западни Балкан (*WBIF*) итд.), банке, приватни финансијери, донатори итд.

		<ul style="list-style-type: none"> • Potreba za usklađivanjem sa drugim postojećim i budućim makro-regionalnim strategijama.
--	--	---

Образложење за расподелу финансијских средстава

Укупни програмски буџет износи 117.918.198 евра, укључујући Европски фонд за регионални развој (ЕФРР) – 83.467.729 евра, Инструмент за претприступну помоћ (ИПА II) – 15.688.887 евра и националне доприносе – 18.761.582 евра, према опису из одељка 3.

Финансијска расподела на одабране ТЦ одражава:

- Процењена финансијска вредност пројеката предвиђена у свакој приоритетној оси на основу искуства из периода 2007-2013. године;
- Повезаност са потребама држава партнера;
- Мишљења изражена за време рунди консултација;
- На крају, али не мање важно, изјашњавање заинтересованих страна АДРИОН о стратешким изборима.

При процени финансијских расподела по ТЦ, пошло се од претпоставке да просечан буџет по операцији износи 2 милиона евра. Финансијска расподела по приоритетној оси је следећа:

- ПО 1 (ТЦ 1): планирана додела буџета (фондови Уније) за ПО 1 износи 19.691.658 евра што је 20% од укупне суме. Финансијска додела овом приоритету је у складу са нагласком који су ставиле све државе партнери на иновације, технолошки трансфер и предузетништво, оријентисаност ЕУСАИР и консултацијама током процеса израде програма.
- ПО 2 (ТЦ 6): планирана додела буџета (фондови Уније) за ПО 2 износи 45.472.376 евра, што је 46% од укупне суме. Ова финансијска расподела одражава очекивани обим активности у вези са валоризацијом културног и природног наслеђа и потреба за подизањем свести, усклађивањем приступа управљања, олакшавањем трансфера знања и подстицањем међусобно подељених потенцијала и одговорности у области заштите животне средине и управљања ризицима.
- ПО 3 (ТЦ 7): планирана додела буџета (фондови Уније) за ПО 3 износи 17.708.524 евра, што је 18% од укупне суме. Финансијска додела овом приоритету је у складу са нагласком стављеним на повезаност, ефикасну и еколошки повољну мобилност и саобраћај у оквиру свих држава партнера, као предуслова за све стубове *ЕУСАИР*. Такође одражава релативно ниску потражњу у овој тематској оријентацији израженој и током периода 2007–2013. године и током садашњих консултација на изради програма.
- ПО 4 (ТЦ 11): планирана додела буџета (фондови Уније) за ПО 4 износи 9.775.995 евра, што је 10% од укупне суме. Она проистиче из потребе да се решавају изазови управљања и развоја у АДРИОН области инвестирањем у управљање више земаља и на више нивоа, задацима, приступима, услугама и поступцима државних управа и кључних заинтересованих страна у контексту спровођења *ЕУСАИР*.

Табела 2: Преглед инвестиционе стратегије програма сарадње

Приоритетна оса	ЕФРР помоћ (еври)	Размера (%) укупне подршке Уније за програм сарадње (по фонду) ⁴			Тематски циљ ⁵	Инвестициони приоритети ⁶	Специфични циљеви	Индикатори резултата који одговарају специфичним циљевима
		ЕФРР	ЕСИ (по потреби)	ИПА (по потреби)				
1.	16.693.547	20%		19%	1. Јачање истраживања, технолошког развоја и иновација.	ИП 1.б Промовисање пословних инвестиција у иновације и истраживање као и у развијање веза и синергија међу предузећима, центрима за истраживање и развој и високом образовању (...)	Подршка развоју регионалног система иновација за Јадранко-јонски регион.	Ниво капацитета кључних актера иновација које треба ефикасно укључити у транснационалне активности за развој регионалног система иновација
2.	38.395.155	46%		45%	6. Очување и заштита животне средине и промовисање ефикасности ресурса.	ИП 6.в Одржавање, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа.	Промовисање одрживе валоризације и очувања природног и културног наслеђа као ресурс	Ниво капацитета заинтересоване области заштите природног и културног наслеђа и туризма који би се одрживо

⁴ Приказ удела који одговара износива ЕСИ и ИПА зависи од изабране опције управљања.

⁵ Наслов тематског циља, не примењује се на техничку помоћ

⁶ Наслов тематског циља, не примењује се на техничку помоћ

							раста у Јадранско-јонском региону.	валоризовало при и културно насле ресурс раста.
						ИП 6.г Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање услуга еко-система посредством „Натура 2000“ и „зелене“ инфраструктуре.	Повећати капацитет за транснационално решавање рањивости животне средине, фрагментацију и очување услуга еко-система у Јадранско-јонском региону.	Ниво капацитета укључених органа које пружају транснационалне и управљање веза еколошку рањивост фрагментацију и очување услуга еко-система.
3	15.024.191	18%		17%	7. Промовисање одрживог саобраћаја и отклањање уских грла у инфраструктурама кључних мрежа.	ИП 7.в Развој и побољшање еколошки повољних (укључујући стварање мање буке) и транспортних система са ниском емисијом угљеника укључујући унутрашње пловне путеве и поморски саобраћај, луке, комбиноване везе и аеродромску инфраструктуру, како би се промовисала одржива	Унапређење капацитета за интегрисани саобраћај и мобилне службе и мултимодалност (комбинованост) у Јадранско-јонском региону.	Ниво капацитета организација у области саобраћаја и мобилности како транснационално планирала и спровеша одрживог мултимодалног саобраћаја и мобилности.

						регионална и локална мобилност.		
4.	8.346.773	10%		9%	11. Унапређење институционалних капацитета државних органа и заинтересованих страна (...).	ИП чл.7, тачка б) Уредбе 1299/2013 Унапређење институционалног капацитета државних органа и заинтересованих страна и ефикасна државна управа развијањем и усклађивањем макро-регионалних стратегија и стратегија земаља у оквиру одређених морских басена.	Олакшати координацију и спровођење ЕУСАИР унапређивањем институционалног капацитета државних управа и кључних заинтересованих страна и пружањем помоћи напредовању реализације заједничких приоритета.	Капацитет менаџера ЕУСАИР управљања структуром, треба да се ефикасно спроведу у ЕУСАИР и њен аналитички план, да би остварили своје задатке и циљеве.
Техничка помоћ	5.008.063	6%			/	/	/	/

ОДЕЉАК 2 Приоритетне осе

(Упућивање: тачке б) и в) члана 8. став 2. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Одељак 2.А. Опис приоритетних оса изузев техничке помоћи

2.А.1. Приоритетна оса 1

ИД	Приоритетна оса 1
Наслов:	Иновативни и паметни регион

- Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте
- Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте утврђене на нивоу Уније
- Цела приоритетна оса биће реализована кроз локални развој заједнице

2.А.2. Образложење за формирање приоритетне осе која покрива више од једног тематског циља

Не примењује се

2.А.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније

Фонд	ЕФРР + ИПА
Основа израчунавања (укупни прихватљиви издаци)	19.691.658 евра

2.A.4. Инвестициони приоритет 1.б

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б), подтачка (i) Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

Инвестициони приоритет 1.б
<i>„Промовисање пословних инвестиција у истраживање и иновације, развијање веза и синергија између предузећа, центара за истраживање и развој и сектора високог образовања, посебно промовисање инвестирања у развој производа и услуга, технолошки трансфер, друштвене иновације, еко-иновације, примене јавног сервиса, стимулисање тражње, умрежавање, кластере и отворене иновације кроз паметну специјализацију, као и помагање технолошких и примењених истраживања, пилот линија, активности ране валидације производа, напредних производних способности и прве производње, посебно у кључним технологијама и ширењу опште наменских технологија“</i>

2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима

(Упућивање: члан 8. став 2. тачка б) подтачке (i) и (ii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИД	1.1
Специфични циљ	Подршка развоју регионалног система иновација за Јадранко-јонски регион
Очекивани резултати макс. 3500 карактера	<p>АДРИОН подручје карактерише низак иновативни учинак (модел иновација се више заснивају на разноликости него на напредној иновацији), ограничени капацитети МСП, неадекватна сарадња међу предузећима, истраживачким центрима и државним органима, одсуство програма помоћи и почетног капитала, застарела технологија, недовољна усмереност на посебна питања која могу бити од конкурентске предности за регион (нпр. плави раст), ограничене гранске/међугранске специјализације, одсуство вреднованих додатних услуга, неадекватно схваћање значаја интелектуалне својине итд.</p> <p>С друге стране, има бројних конкурентних и врло активних истраживачких и иновативних кластера (груписања), мада слабих међурегионалних заједничких активности нарочито на оси исток-запад. Још једна јака страна је постојање стратегија паметне специјализације (RIS3). Овим се нуди могућност тематског оријентисања с једне стране и израда плана процеса с друге стране, нарочито за државе партнере. Међутим, управљање иновацијама на транснационалном нивоу остаје слабо.</p> <p>У контексту горе наведеног, регион има низ области заједничког интересовања на које се транснационална сарадња може усмерити, како би се развила критична маса. Индикативне области су:</p>

- Традиционални сектори као што су бродоградња, логистика и рибарство;
- Енергетски сектори као што су плаве технологије укључујући поморску биотехнологију и аквакултуру, роботичку, материјале, мониторинг мора, мобилност морског зеленила, ресурсе морских дубина, биосигурност и биотехнологије итд;
- Еколошке и енергетске технологије („чиста технологија“ и „еко-технологија“, *RES*, електронске услуге);
- Туризам, природно и културно наслеђе (производне и процесне иновације, управљање одрживим туристичким током, апликације за потенцијалне и актуелне посетиоце, креативне индустрије, друштвене иновације, традиционално познавање вештина);
- Електронско управљање и електронски алати за управљање, набавку и услуге грађанима.

Очекивани резултати могу се видети у:

- Општем разумевању међу државама чланицама ЕУ и партнерским земљама региона АДРИОН везано за потенцијалне области транснационалних иновативних активности и подстицању ширења и схватања иновација;
- Унапређењу способности/вештина заинтересованих страна и учесника;
- Побољшању оквирних услова (свест и предвиђање, правни, економски аспекти, управљање иновацијама, организациона питања, решења политика, оцене технолошког утицаја);
- Мобилизацији заинтересованих страна у областима истраживања, иновација и експлоатације како би се повећао трансфер знања у пословним и академским круговима, круговима корисника и актерима управа (приступ четвороструке спирале);
- Препознавању нових тржишних могућности везано за конкурентне предности програмског региона, области ЕУСАИР и стратегије паметне специјализације региона како би се развила „критична маса“ подручја АДРИОН;
- Боље усклађеним иновативним политикама и стратегијама, нпр. на RIS нивоу.

Табела 3: Индикатори резултата програмске специфичности (по специфичном циљу)

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б), подтачка (vi) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

За сваки специфични циљ треба користити један (ако је могуће) или не више од два индикатора резултата.

ИД	Индикатор резултата	Јединица мере	Почетна вредност	Почетна година	Циљна вредност ⁷ (2023)	Извор података	Учесталост извештавања
16.1	Ниво капацитета кључних иновативних актера да се ефикасно укључе у транснационалне акције за развој регионалног иновативног система	%	60,19 %	2014	Пораст највише 100 каракт.	Анкета највише 200 каракт.	2018, 2020, 2023. године

⁷ Циљне вредности могу бити квалитативне или квантитативне.

2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета

2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника

Упућивање: члан 8. став 2, тачка б), подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 1.6	Промовисање пословне инвестиције у истраживању и развоју, развој веза и синергија змеђу предузећа, центара за истраживање и развој и сектора високог образовања (...)
<p>Индикативне акције које ће бити подржане су:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Успостављање транснационалних иновационих мрежа да би се сагледале могуће опције за сарадњу у подручју АДРИОН, идентификовали релевантни сектори од заједничког интереса, мапирали постојећи ресурси истраживања и иновација и осигурала координација са ЕУСАИР, регионалним и националним стратегијама RIS3, иницијативама за иновативно управљање и мреже компетенција; • Анализа оквирних услова за иновације (правни, финансијски, административни, технички, друштвени, културни и еколошки) како би се дефинисала "изводљива област" за иновације у подручју АДРИОН; • Развој оквирних структура за консултације о правним питањима, питањима интелектуалне својине, техничким и финансијским питањима и пружању одговарајућих услуга, посебно оних везаних за МСП (укључујући <i>start-up</i>, <i>spin-off</i> сарадње), као што је подршка за идентификовање приступних схема за финансијски инжењеринг за доказивање концептних механизма за <i>start-up</i>; • Развој акција за подизање стручности/вештина заинтересованих страна са посебним нагласком на учешћу партнера из земаља кандидата и потенцијалних кандидата, укључујући концепте образовања и обуке за прихватање и ширење иновација и размену знања кроз промовисање мобилност истраживача и доктораната у подручју АДРИОН; • Развој платформи за размену знања (заједнице које се базирају на познавању иновација, <i>data cloud</i> системи) и стварање функционалних мрежа расподељених, заједничких, истраживачких објеката; • Развој транснационалних кластера по принципу "четвороструке спирале" (<i>Quadruple Helix</i>) у заједничким интересним сферама које обухватају све фазе циклуса иновације, укључујући стварање идеје, концепцију и прављење прототипова, трансфер, патентирање, комерцијализацију итд.);	

- Развијање транснационалних модела за пројектовање, тестирање, унапређење, поређење и оцењивање иновација (политика, алата, процеса, актера, организација и интерфејса);
- Развој транснационалних производа, услуга, инвестиционих модела и инструмената финансијске подршке за центре за подршку предузетништву, привредне коморе, јавне управе и финансијске институције;
- Развој стратегија, схема и алата за побољшање креативности и иновативних приступа у свим областима друштва, укључујући образовање, социјалне услуге, здравство, волонтерске организације и социјална предузећа;
- Изградња транснационалних мрежа за трансфер технологије у државној управи која се односи на технолошка решења;
- Олакшавање познавања политике кроз интеграцију резултата генерисаних кроз претходне иницијативе ЕУ које се односе на иновације и подршку кластерима, на пример Регионе знања (ФП7) који широм Европе промовишу сарадњу између јавних и приватних истраживачких центара, предузећа и органа власти и пружају подршку регионалним истраживачким кластерима.
- Подстицање развоја еко-иновативних технологија које се односе на квалитет ваздуха и контролу емисија (нпр. чистач домаћих постројења за сагоревање, технологије за смањење емисија приликом пребацивања са једне врсте горива на другу или снабдевање електричном енергијом са обале за пловила и одрживе луке.

Циљне групе:

- **Шира јавност;**
- **Групе наведене у наставку под насловом „Индикативне врсте корисника“;**
- **Финансијске институције, банке;**
- **Предузећа, укључујући МСП.**

Индикативне врсте корисника:

- **Локални државни органи;**
- **Регионални државни органи;**
- **Национални државни органи;**
- **Агенције;**
- **Међународне организације;**
- **Истраживачке организације;**
- **(Јавни) пружалац услуга;**

- Институције високог образовања;
- Центри за образовање/обуку;
- Организације за пословну подршку;
- Интересне групе, укључујући НВО и културне/грађанске организације.

2.A.6.2. Водећа начела за избор операција

(Упућивање: члан 8. став 2, тачка б), подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 1.б	Промовисање пословне инвестиције у истраживању и развоју, развој веза и синергија змеђу предузећа, центара за истраживање и развој и сектора високог образовања (...)
<p>Избор пројеката ће се извршити у складу са чланом 12. уредбе ЕТС, у складу са стандардизованим поступком процене чији циљеви обухватају:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процену значаја предлога пројекта; • Процену изводљивости предложеног приступа; • Дефинисање транспарентне и објективне основе за одлучивање о одбијању или одобрењу пројекта; • Обезбеђивање основе за комуникацију и побољшање између органа Програма и подносилаца захтева. <p>Процена ће се спровести уз примену следећих скупова критеријума:</p> <p>Критеријум стратешке процене Овај критеријум испитује:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Значај, повезаност и допринос сваког предлога пројекта циљевима АДРИОН програма, а посебно релевантног СЦ; • Допринос предвиђеним резултатима по ИП; • Оправданост концепта и приказивање потребе за предложеном интервенцијом у његовом тематском и територијалном контексту; • Додата вредност транснационалне сарадње; • Значај предложеног партнерства за горе наведено; • Релевантност и кохерентност пројекта са ЕУСАИР стратегијом и допринос у остваривању циљева. • Релевантност и кохерентност пројеката са другим релевантним ЕУ стратегијама и/или политикама. <p>Критеријум оперативне процене Овај критеријум испитује:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Адекватност одредаба о управљању у погледу структура, поступака и стручности; 	

- Квалитет и делотворност одредаба о комуникацији;
- Квалитет радног плана у погледу јасноће и повезаности оперативних циљева, активности и средстава, изводљивости, ефикасности пројекта и његових резултата, потенцијала за прихватање и уградњу у оперативне процедуре партнера учесника;
- Адекватност буџетских одредаба којима се гарантује извођење пројекта и генерише најбоља вредност за уложени новац.

Критеријум повезаности са хоризонталним начелима

Овај критеријум испитује обим интегрисаности пројекта у њихову интервентну логику:

- Хоризонтална начела ПО1 као што су промовисање енергије, ефикасност ресурса, разматрање начела отворених иновација;
- АДРИОН мулти-дисциплинарна димензија, како је дефинисано у одељку 1; једнаке могућности и забрана дискриминације, једнакост између мушкараца и жена, социјална кохезија и социјалне иновације, управљање подацима и знањем, употреба ИКТ, територијални и еко-системски приступ;

Наведене елементе не треба схватати као "контролни списак", већ треба подстаћи пројекте да про-активно развију своје пројектне идеје у оквиру логике програма.

Ова три критеријума представљена су по редоследу важности за пројекат. Критеријум стратешке процене испитује важност предлога пројекта; због тога он има апсолутни примат у односу на друга два критеријума. Критеријум оперативне процене обезбеђује успешно постизање резултата; он због тога има већу тежину од критеријума повезаности са хоризонталним начелима, који је у суштини оријентисан ка интегрисању „релевантног и изводљивог“ предлога у логику АДРИОН.

Критеријум детаљне процене биће утврђен и стављен на располагање потенцијалним подносиоцима захтева у приручнику за програм.

Трошкови припреме биће прихватљиви у оквиру средстава за ПО 1.

2.А.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б,) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 1.б	<i>Промовисање пословне инвестиције у истраживању и развоју, развој веза и синергија змеђу предузећа, центара за истраживање и развој и сектора високог образовања (...)</i>
Планирано коришћење финансијских инструмената	
Могућност израде и спровођења финансијских инструмената биће разматрана у току спровођења програма	

2.A.6.4. Планирано коришћење главних пројеката

Не примењује се

2.A.6.5. Производни индикатори

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б,) подтачка (vii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 4: Општи индикатори и индикатори програмске специфичности
(по приоритету улагања)

ИД	Производни индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023)	Извор података највише 200 каракт.	Учесталост извештавања највише 100 каракт.
ОПИ_1	Број предузећа која сарађују са истраживачким установама	Предузећа (број)	1000	Праћење	Годишње
ПИ_16.1_1	Број подржаних мрежа и кластера транснационалне сарадње	Број	8	Праћење/ Извештаји о напредовању пројекта	Годишње
ПИ_16.1_2	Број стратегија и акционих планова које су развиле транснационалне иновационе мреже и кластери	Број	12	Праћење/ Извештаји о напредовању пројекта	Годишње

2.A.7. Оквир успешности

Табела 5: Оквир успешности приоритетне осе

Приоритетна оса	Врста индикатора (кључни корак за спровођење, финансијски, производни, или по потреби, индикатор резултата)	ИД	Индикатор или кључни корак за спровођење	Јединица мере, по потреби	Прекретница за 2018.	Коначни циљ (2023.)	Извор података	Објашњење значаја индикатора, по потреби
1	Финансијски		Финансијски	ЕУР	1.969.166	19.691.658	Праћење	
1	Учинак	ПИ_1 б.1_2	Број стратегија и акционих планова које су развиле транснационалне иновационе мреже и кластери	Број	2	12	Праћење/ Извештаји о напредовању пројекта	

2.A.1. Приоритетна оса 2

ИД	ПРИОРИТЕТНА ОСА 2
Назив	Одрживи регион

- Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте
- Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте утврђене на нивоу Уније
- Цела приоритетна оса биће реализована кроз локални развој који води

заједница

2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља

Не примењује се

2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније

Фонд	ЕФРР+ИПА
Обрачунска основа (укупни прихватљиви трошкови)	45.472.376 евра

2.A.4. Инвестициони приоритет бв

ИНВЕСТИЦИОНИ ПРИОРИТЕТ 6.в

Очување, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа.

2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИД	2.1
Специфични циљ	Промовисање одрживе валоризације и очувања природног и културног наслеђа као средства раста у АДРИОН области.
Очекивани резултати највише 3500 каракт.	Подручје АДРИОН комбинује наслеђе неких од најсветлијих цивилизација у историји и може се похвалити разноликим пределима и природним елементима (Јадранско, Јонско и Егејско море, Алпи, острва, Дунавска равница, итд.). Комбинација богате културне и природне разноликости чини ово подручје јединственим и глобално атрактивним местом. Права равнотежа између очувања/заштите и унапређења је један од главних изазова. Природно и културно наслеђе је главна компонента туристичких добара подручја. Истраживање Светске туристичке организације УН показује да је интересовање за животну средину, културу и наслеђе основна мотивација за више од 50% путовања. Због тога је мобилисање културних предела и

	<p>богатства природе кључ за стварање посебног „заштићеног имена“ подручја Програма.</p> <p>Исправан концепт, за ту сврху, је одржива валоризација, другим речима, интеграција видљивих или скривених ресурса (природне залихе, културне навике, имплицитно знање и постојеће квалификације) у ланцу додатих вредности без угрожавања или уништавања датог природног, друштвеног и културног капитала.</p> <p>Кључни елемент у том смислу је туризам, јер туризам користи културно и природно наслеђе као производ, туризам је једна од главних, брзо растућих економских активности и елемент који доприноси БДП. Међутим, његов потенцијал у овом подручју није у потпуности искоришћен. Мало учесника у туристичкој делатности у подручју се придржава модела одрживог туризма заснованог на иновативним, висококвалитетним туристичким производима и услугама са ниским еколошким отиском.</p> <p>Културно и природно наслеђе у подручју је угрожено због:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Повећане људске употребе, посебно приобалног и морског простора за рекреацију, становање, транспорт и риболов / водене културе; • Неодрживе, доминантне туристичке парадигме; • Повећане потрошње ресурса и енергије од стране становника и посетилаца која доводи до емисија, отпада, испуштања, итд, у далеко већем обиму него што подручје може да апсорбује; • Повећаног ширење градова, и на крају, али не и мање важно, • Утицаја климатских промена. <p>Очекивани резултати су следећи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заједничко схватање држава чланице ЕУ и партнерских земаља АДРИОН о могућим областима транснационалне сарадње у туризму и грађење консензуса о садржају одрживе валоризације и туризма под брендом АДРИОН; • Унапређење стручности/вештина релевантних заинтересованих страна у области одрживе валоризације и туризма; • Побољшање „корпуса знања“ кроз транснационална истраживања, пилот програме, алате и експерименте;
--	--

	<ul style="list-style-type: none"> • Развој добро дефинисаног транснационалног идентитета и подизање нивоа свести о заједничком наслеђу у Јадранско-јонском подручју као оријентациони оквир за индивидуалне акције; • Побољшано учешће заинтересованих страна у туризму, посетилаца и друштва у развоју заједнички договорених приступа коришћења; • Очувано природно и културно наслеђе и валоризовано у оквиру заштићеног имена подручја Програма; • Диверсификација туристичких производа према теми, сезони, циљној групи и еколошком и друштвеном утицају.
--	---

Табела 3: Индикатори резултата програмске специфичности (по специфичном циљу)

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

За сваки специфични циљ треба користити један (ако је могуће) или не више од два индикатора резултата.

ИД	Индикатор резултата	Јединица мере	Почетна вредност	Почетна година	Циљна вредност (2023) ⁸	Извор података највише 200 каракт.	Учесталост извештавања највише 100 каракт.
бв.1	Ниво капацитета заинтересованих страна у областима заштите природног и културног наслеђа и туризма за одрживу валоризацију природног и културног наслеђа као средства раста.	%	67,5%	2014	Пораст	Анкета	2018, 2020, 2023. године.

⁸ Циљне вредности могу бити квалитативне или квантитативне.

2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета

2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 6.в	Очување, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа
<p>Индикативне акције које ће бити подржане су:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Стварање транснационалних мрежа и радних група за дефинисање начела одрживе валоризације културе/природе и туризма АДРИОН, као и развој заштићеног имена АДРИОН; • Подршка за размену најбољих пракси за идентификацију изазова и трендова у сектору туризма, укључујући маркетинг, управљање повећаним туристичким токовима, укључујући заједничке анализе туризма, трендова и њихових потенцијалних утицаја, заједнички приступ новим туристичким тржиштима, пословне могућности и ширење нових технологија и знања; • Развој акција за унапређење стручности/вештина заинтересованих страна у области очувања културног наслеђа, одрживог туризма и управљања у туризму, са посебним нагласком на укључивање туристичких оператера из мањих туристичких локација и објеката; • Формулисање стратегија за спровођење, успостављање и тестирање кластера и модела у циљу бољег очувања, капитализације и иновирања културног и природног наслеђа и њихово комбиновање са туризмом или њихово самостално одржавање због саме њихове вредности за предузећа, истраживачке установе, невладине организације и локално становништво у размени искустава, учењу и пилот актвностима; • Изградња транснационалних мрежа и радних група као и развој алата и пилот акција за праћење, евалуацију и ублажавање еколошких и социјалних притисака и утицаја, као и ризика по туризам и ризика који су резултат туризма; • Формирање, тестирање и спровођење преговора, медијације, учешћа и модела за решавање конфликта у контексту туризма, очувања културе, локалних потреба и привредног раста у контексту културног и природног наслеђа, посебно у вези са употребом земљишта у приобалним зонама; • Организација трансфера знања, размена примера добре праксе, умрежавање и развој иновација у области нематеријалног културног наслеђа и креативних индустрија; • Развој посебних и разноврсних туристичких производа као што су транснационални тематски туристички кластери и туре (нпр. манастирске туре, античко наслеђе, 	

винске туре, туре Јадранско-јонског подручја, итд); сезонске варијације у туристичкој понуди (нпр. вансезонски аранжмани за старије особе током пролећа и јесени, посебно у контексту климатских промена); понуде за посебне интересне групе (нпр. једрење, роњење, планинарење, активности за љубитеље историје, усмеравање посетилаца ка дестинацијама у унутрашњости); коришћење ИТ ради генерисања интересовања за наслеђе региона; промоција транснационалних научних рута и иновативних стратегија за морине у погледу услуга и њихових веза са приобалним појасом;

- Развој интегрисаног и координираног приступа наслеђу и културном туризму;
- Развој одрживих модела туризма који су усмерени на ниску емисију угљеника, побољшање квалитета ваздуха, смањење загађујућих честица и емисије азот – диоксида, низак еколошки отисак, "спора храна", на учешће младих и волонтера као и на друге алтернативне понуде у складу са природним и културним наслеђем које одговара имену АДРИОН;
- Инвестиције мањег обима и демонстрациони пројекти за пружање иновативних туристичких услуга и производа за специфичне врсте туризма као што су културни туризам, тематски туризам, услуге за старије грађане, итд.

Циљне групе:

- Шира јавност;
- Групе наведене под насловом „Индикативне врсте корисника“;
- Предузећа, укључујући МСП.

Индикативне врсте корисника:

- Државни органи;
- Међународне организације;
- Агенције;
- Истраживачке установе;
- Установе високог образовања;
- Школе, центри за образовање/обуку;
- Туристичке и/или културне јавне или приватне организације (укључ. МСП);
- Организације за пословну подршку;
- Интересне групе, укључујући НВО и културна/грађанска удружења.

2.A.6.2. Водећа начела за избор операција

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 6.в	Очување, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа
<p>Избор пројеката ће се извршити у складу са чланом 12. уредбе ЕТС, у складу са стандардизованим поступком процене, чији циљеви обухватају :</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процену значаја предлога пројекта; • Процену изводљивости предложеног приступа; • Дефинисање транспарентне и објективне основе за одлучивање о одбијању или одобрењу пројекта; • Обезбеђивање основе за комуникацију и побољшање између органа програма и подносилаца захтева. <p>Процена ће се спровести уз примену следећих скупова критеријума:</p> <p>Критеријум стратешке процене: Овај критеријум испитује:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Значај, повезаност и допринос сваког предлога пројекта циљевима АДРИОН програма, а посебно релевантног СЦ; • Допринос предвиђеним резултатима по ИП; • Оправданост концепта и демонстрирање потребе за предложеном интервенцијом у његовом тематском и територијалном контексту; • Додата вредност транснационалне сарадње; • Значај предложеног партнерства за горе наведено. • Синергије са инвестиционим приоритетима бд, обзиром да циљеви везани за културно и природно наслеђе и унапређење одрживог туризма су релевантни за НАТУРА 2000 и друге заштићене области у региону. • Релевантност и кохерентност пројекта са ЕУСАИР стратегијом и доприноси у остваривању циљева. • Релевантност и кохерентност пројекта са другим релевантним ЕУ стратегијама и/или политикама. <p>Критеријум оперативне процене Овај критеријум испитује:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Адекватност одредаба о управљању у погледу структура, поступака и стручности; • Квалитет и делотворност одредаба о комуникацији; • Квалитет радног плана у погледу јасноће и повезаности оперативних циљева, активности и средстава, изводљивости, ефикасности пројекта и његових резултата, потенцијала за прихватање и уградњу у оперативне процедуре партнера учесника; • Адекватност буџетских одредби којима се гарантује извођење пројекта и генерише најбоља вредност за уложени новац. 	

Критеријум повезаности са хоризонталним начелима

Овај критеријум испитује обим интегрисаности пројеката у њихову интервентну логику:

- Хоризонтална начела ПО 2, као што су промовисање енергетике и ефикасности ресурса и разматрање принципа отвореног приступа предностима иновација и репродуктивности;
- Димензије АДРИОН које се укрштају, како је дефинисано у одељку 1; једнаке могућности и забрана дискриминације, једнакост између мушкараца и жена, социјална кохезија и социјалне иновације, управљање подацима и знањем, употреба ИКТ, територијални и еко-системски приступ.

Наведене елементе не треба схватати као "контролни списак", већ треба подстаћи пројекте да проактивно развију своје пројектне идеје у оквиру логике Програма.

Ова три критеријума представљена су по редоследу важности за пројекат. Критеријум стратешке процене испитује важност предлога пројекта; због тога он има апсолутни примат у односу на друга два критеријума. Критеријум оперативне процене обезбеђује успешно постизање резултата; он због тога има већу тежину од критеријума повезаности са хоризонталним начелима, који је у суштини оријентисан ка интеграцији „релевантног и изводљивог“ предлога у логику АДРИОН.

Критеријум детаљне процене биће утврђен и стављен на располагање потенцијалним подносиоцима захтева у приручнику за програм.

Трошкови припреме биће прихватљиви у складу са средствима за ПО 2.

2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет б.в	Очување, заштита, промовисање и развој природног и културног наслеђа
Планирано коришћење финансијских инструмената	
Могућност израде и спровођења финансијских инструмената биће разматрана у току спровођења програма	

2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката

Не примењује се

2.A.6.5. Производни индикатори

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 4: Општи индикатори и индикатори програмске специфичности
(по приоритету улагања)

ИД	Производни индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023.)	Извор података 200 каракт.	Учесталост извештавања 100 каракт.
ПИ_бв.1_1	Број подржаних транснационалних мрежа за сарадњу	Број	20	Праћење/Извештаји о напредовању пројекта	годишње
ПИ_бв.1_2	Број стратегија и акционих планова развијених у области природног и културног наслеђа и туризма	Број	30	Праћење/Извештаји о напредовању пројекта	годишње
ПИ_бв.1_3	Број малих инвестиција и демонстрационих пројеката	Број	10	Праћење/Извештаји о напредовању пројекта	годишње
ЗПИ_2	Повећање у очекиваном	Посете/година	20.000	Праћење/Извештаји о	годишње

	броју посета знаменитостима у области културног и природног наслеђа			напредовању пројекта	
--	--	--	--	-------------------------	--

2.A.4. Инвестициони приоритет бг

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИНВЕСТИЦИОНИ ПРИОРИТЕТИ 6.г

Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање екосистемских услуга, укључујући мрежу Натура 2000 и зелену инфраструктуру

2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИД	2.2
Специфични циљ	Побољшање транснационалних капацитета за заштиту животне средине, смањење фрагментације и очување екосистемских услуга у АДРИОН подручју.
Очекивани резултати	<p>АДРИОН област има богат биодиверзитет и густу мрежу заштићених подручја, иако са различитим потенцијалима и очувањем. Главна карактеристика АДРИОН је полуокружено море у средишту. Оно је због тога подложно загађењу, с обзиром да нема учесталог кружења воде.</p> <p>Препознати ризици по животну средину који се односе на климатске промене углавном обухватају суше и поплаве. Постоји вишеструка потреба за бављењем и управљањем изазовима који се односе на очување и фрагментацију, прилагођавање ризицима и климатским променама, као и интегрисање екосистемских услуга, принципа плавог и зеленог раста у планирању регионалног развоја.</p> <p>На тај начин топографија и географија доприносе великој рањивости животне средине, коју већ значајно угрожавају две претње које се узајамно појачавају: људски притисак и глобалне климатске промене.</p> <p>Рањивост комбинована са ниском способношћу прилагођавања климатским променама, ниском интероперабилношћу организација и делатности цивилне заштите као што су оне у сектору отпада и изградње, повећава ниво ризика.</p> <p>Екосистемске услуге су од фундаменталног значаја за услове живота сталног становништва, као и за сектор туризма као "посредни инпут" где су оне део "туристичке понуде". Осим тога, оне су у потпуности део природног и културног наслеђа. Због тога би интервенције у оквиру ПИИ бг требало да поштују и интегришу два аспекта:</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Динамична заштита и управљање ризиком (заштита, очување и повезаност "екосистема"); • Одрживо коришћење и превенција ризика (интеграција екосистемских услуга). <p>Очекивани резултати су следећи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Заједничко схватање држава партнера АДРИОН о статусу quo, међународних и ЕУ оквира и преостале потребе транснационалне сарадње у области заштите животне средине, управљања биодиверзитетом, екосистемских услуга и прилагођавања климатским променама; • Повећање стручности/вештина заинтересованих и укључених страна; • Повећана доступност података и информација у циљу основаног реаговања кроз интероперабилност и систематско праћење; • Повећана транснационална сарадња, размена и комуникација између државних органа и организација цивилног друштва; • Усклађене инфраструктуре, управљачке структуре и механизми за реаговање у случају опасности / ризика; • Повећан број напредних алата за управљање и планирање.
--	---

Табела 3: Индикатори резултата програмске специфичности (по специфичном циљу)

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

За сваки специфични циљ треба користити један (ако је могуће) и не више од два индикатора резултата.

ИД	Индикатор резултата	Јединица мере	Почетна вредност	Почетна година	Циљна вредност ⁹ (2023) 100 каракт.	Извор података 200 каракт.	Учесталост извештавања 100 каракт.
ИП 6.г SO 2.2	Ниво капацитета организација учесница за рад на транснационалном нивоу, пружање услуга и управљање везно за рањивост животне средине, фрагментацију и очување еко-системских услуга	%	77%	2014	Пораст	Анкета	2018, 2020, 2023. године.

⁹ Циљне вредности могу бити квалитативне или квантитативне.

2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета

2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 6.г	<i>Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање екосистемских услуга, укључујући мрежу Натура 2000 и зелену инфраструктуру</i>
Индикативне акције које ће се подржати су:	
<ul style="list-style-type: none"> • Унапређивање и допуна транснационалних оквира и платформи за интероперабилност постојећих база података, промовисање доступности података, функције надзора и интеграција приступа управљања (процена опасности и ризика, методологије планирања, планови управљања, процене одрживост и прилагођавања, итд.) посебно у координацији са механизмом за цивилну заштиту у ЕУ и сродним ИПА иницијативама цивилне заштите, управљањем поплавама и управљањем ризицима, итд; • Развој стратегија за имплементацију, формирање и тестирање модела пилот акција, транснационална, регионална и локална сарадња у вези са управљањем ризиком (процена ризика, обавештавање о ризику, управљање мерама превенције и спречавање опасности) и прилагођавање на климатске промене у копненим и воденим срединама; • Спровођење истраживања и процене кроз развој заједничког референтног оквира за праћење и процену, коришћење напредних алата за мапирање, дијагностику, заштиту и управљање копненим и морским срединама и стаништима, укључујући подизање нивоа свести и еколошко образовање; • Унапређење и спровођење транснационалних мрежа и радних група за повећање капацитета и координацију у области заштите биодиверзитета нпр. у вези са НАТУРА 2000 и мреже ЕМЕРАЛД, заједничке акције управљања, ускађивање и спровођење националних закона са законодавством ЕУ и сличним акцијама; • Унапређење и допуна транснационалних мрежа и радних група за повећање знања о морима које ће обезбедити добру основу за спровођење оквирне стратешке директиве о морима (<i>Marine Framework Strategy Directive</i>), укључујући и праћење ресурса у дубинама мора, као и надзор, управљање и мапирање фактора који представљају претњу за приобални и морски биодиверзитет; • Унапређење и допуна транснационалних мрежа и радних група за развој транснационалних специјалних просторних планова (нпр. о обновљивим изворима енергије, туризму, пољопривреди и шумарству), просторно планирање	

у области поморства, вишегодишњи планови за управљање рибњацима и планови и поступци за интегрисано управљање обалским подручјем;

- Унапређење и допуна транснационалних мрежа и радних група за развој транснационалних земаљских и морских заштићених подручја и станишта и њихову интеграцију у туристички производ подручја АДРИОН;
- Развој и интеграција постојећих транснационалних система, поступака и система за рано упозоравање у циљу идентификације, управљања и спречавања локализованог и дифузног загађења из различитих извора (изливања нафте из поморског транспорта и смеће са бродова, приморска индустрија и избацивање отпада, несреће, нитрати који се користе у пољопривреди, органски терет од аквакултуре, бука, загађење од светлости и отпадних вода из туристичких центара, депоније, контаминација земљишта, итд.);
- Развој и интеграција постојећих транснационалних система, поступака и система за рано упозоравање ради предвиђања, управљања и спречавања природних и људски изазваних опасности (шумски пожари, морске и речне поплаве, незгоде на раду, цветање алги, ерозије од земљотреса и сл.) посебно у координацији са механизмом за цивилну заштиту у ЕУ и сродним ИПА иницијативама цивилне заштите, управљањем поплавама и управљањем ризицима, итд.; Унапређење и допуна транснационалних оквира и платформи за усклађивање и спровођење националног и ЕУ законодавства (нпр. Директиве ЕУ о поплавама број 2007/60), регионалним стратегијама и међународним obligations (e.g. the Barcelona Convention), са посебним нагласком на приобална урбана подручја и прекогранична питања, заједничко планирање и координирано реаговање у ванредним ситуацијама, интероперабилност механизма и организација цивилне заштите;
- Унапређење и допуна транснационалних оквира и платформи за размену примера добре праксе, посебно у координацији са механизмом за цивилну заштиту у ЕУ и сродним ИПА иницијативама цивилне заштите, управљањем поплавама и управљањем ризицима, итд, експеримената и пилот акција са новим иновативним и интегрисаним приступима (нпр. интегрисано и одрживо управљање заштићеним подручјима са културним наслеђем као моћним средством за инклузивни економски развој) и евалуацијом постојећих и потенцијалних метода и поступака у циљу развоја базе знања о заштити животне средине у АДРИОН и у циљу промоције ових тема у друштву, а посебно међу младима.
- Побољшање интероперабилности постојеће базе података.

Сви предлози и иницијативе у областима прекограничне цивилне заштите и управљања катастрофама не треба да се преклапају са постојећим европским структурама, као што су механизам цивилне заштите (Union Civil Protection Mechanism), који је у европском оквиру за сарадњу и координацију у области превенције катастрофа, приправности и одговорности. Активности у оквиру овог програма биће допуњене и подржане учешћем

ових земаља у механизму цивилне заштите и сличним активностима изградње капацитета које се обезбеђују посредством механизма и Инструмента пред-приступне помоћи (тј. кроз регионалне ИПА програме у области сарадње заштите цивилне заштите, управљања ризиком од поплава, процене ризика од поплава и мапирања ризичних подручја).

Циљне групе

- Шира јавност;
- Групе наведене под насловом „Индикативне врсте корисника“;
- Предузећа, укључујући МСП.

Индикативне врсте корисника

- Државни органи;
- Агенције;
- Природно наслеђе и организације за управљање зеленом инфраструктуром;
- Установе високог образовања;
- Школе и центри за образовање/обуку;
- Организације за пословну подршку;
- Интересне групе, укључујући НВО и еколошка/грађанска удружења.

2.A.6.2. Водећа начела за избор операција

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 6.г	Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање екосистемских услуга, укључујући мрежу Натура 2000 и зелену инфраструктуру
<p>Избор пројеката извршиће се у складу са чланом 12. Уредбе ЕТС, у складу са стандардизованим поступком процене, чији циљеви обухватају:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Процену значаја предлога пројекта; • Процену изводљивости предложеног приступа; • Дефинисање транспарентне и објективне основе за одлучивање о одбијању или одобрењу пројекта; • Обезбеђивање основе за комуникацију и побољшање између органа програма и подносилаца захтева. <p>Процена ће се спровести уз примену следећих скупова критеријума:</p>	

Критеријум стратешке процене:

Овај критеријум испитује:

- Значај, повезаност и допринос сваког предлога пројекта циљевима програма АДРИОН, а посебно релевантног СЦ;
- Допринос предвиђеним резултатима по ИП;
- Оправданост концепта и демонстрирање потребе за предложеном интервенцијом у његовом тематском и територијалном контексту;
- Додата вредност транснационалне сарадње;
- Значај предложеног партнерства за горе наведено;
- Релевантност и повезаност пројекта са ЕУСАИР стратегијом и допринос у остваривању циљева;
- Релевантност и кохерентност пројекта са другим релевантним стратегијама ЕУ и/или политикама.

Критеријум оперативне процене

Овај критеријум испитује:

- Адекватност одредаба о управљању у погледу структура, поступака и стручности;
- Квалитет и делотворност одредаба о комуникацији;
- Квалитет радног плана у погледу јасноће и повезаности оперативних циљева, активности и средстава, изводљивости, ефикасности пројекта и његових резултата, потенцијала за прихватање и уградњу у оперативне процедуре партнера учесника;
- Адекватност буџетских одредаба којима се гарантује извођење пројекта и генерише најбоља вредност за уложени новац.

Критеријум усклађености са хоризонталним начелима

Овај критеријум испитује обим интегрисаности пројекта у њихову интервентну логику:

- Хоризонтална начела ПО 2, као што су промовисање енергетике и ефикасности ресурса и разматрање принципа отвореног приступа предностима иновација и репродуктивности;
- Димензије АДРИОН које се укрштају, како је дефинисано у одељку 1. ПС; једнаке могућности и забрана дискриминације, једнакост између мушкараца и жена, социјална кохезија и социјалне иновације, управљање подацима и знањем, употреба ИКТ, територијални и екосистемски приступ.

Наведене елементе не треба схватати као "контролни списак", већ треба подстаћи пројекте да проактивно развију своје пројектне идеје у оквиру логике Програма.

Ова три критеријума представљена су по редоследу важности за пројекат. Критеријум стратешке процене испитује важност предлога пројекта; због тога он има апсолутни

примат у односу на друга два критеријума. Критеријум оперативне процене обезбеђује успешно постизање резултата; он због тога има већу тежину од критеријума повезаности са хоризонталним начелима, који је у суштини оријентисан ка интеграцији „релевантног и изводљивог“ предлога у логику АДРИОН.

Критеријум детаљне процене биће утврђен и стављен на располагање потенцијалним подносиоцима захева у приручнику за програм.

Трошкови припреме биће прихватљиви у складу са средствима за ПО 2.

2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 6.г	Заштита и обнављање биодиверзитета и земљишта и промовисање екосистемских услуга, укључујући мрежу Натура 2000 и зелену инфраструктуру
Планирано коришћење финансијских инструмената	
Могућност израде и спровођења финансијских инструмената биће разматрана у току спровођења програма	

2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката

Не примењује се

2.A.6.5. Производни индикатори

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 4: Општи индикатори и индикатори програмске специфичности

(по приоритету улагања)

ИД	Производни индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023.)	Извор података 200 каракт.	Учесталост извештавања 100 каракт.
ПИ_6г.1_1	Број подржаних транснационалних мрежа за сарадњу	Број	20	Праћење/Извештај и о напредовању пројекта	Годишње
ПИ_6г.1_2	Број стратегија и акционих планова у области заштите животне средине	Број	15	Праћење/Извештај и о напредовању пројекта	Годишње

2.A.7. Оквир успешности

Табела 5: Оквир успешности приоритетне осе

Приоритетна оса	Врста индикатора (кључни корак за спровођење, финансијски, производни, или по потреби, индикатор резултата)	ИД	Индикатор или кључни корак за спровођење	Јединица мере, по потреби	Прекретница за 2018.	Коначни циљ (2023.)	Извор података	Објашњење значаја индикатора, по потреби
2	Финансијски		Финансијски	ЕУР	4.547.238	45.472.376	Праћење	
2	Производни	ПИ_6в.1_2	Број стратегија и акционих планова развијених у области природног и културног наслеђа и туризма	Број	3	30	Праћење/Извештаји о напредовању пројекта	
2	Производни	ПИ_6г.1_2	Број стратегија и акционих планова у области заштите животне средине	Број	2	15	Праћење/Извештаји о напредовању пројекта	

2.A.1. Приоритетна оса 3

ИД	ПРИОРИТЕТНА ОСА 3
Назив	Повезан регион

Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте

Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте утврђене на нивоу Уније

Цела приоритетна оса биће реализована кроз локални развој који води заједница

2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља

Не примењује се

2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније

Фонд	ЕФРР+ИПА
Обрачунска основа (укупни прихватљиви трошкови)	17.708.524 евра

2.A.4. Инвестициони приоритет 7в

ИНВЕСТИЦИОНИ ПРИОРИТЕТ 7.в
Развој и побољшање еколошки погодних (укључујући низак ниво буке) и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида, укључујући транспорт унутрашњим пловним путевима и поморски транспорт, луке, мултимодалне везе и аеродромске инфраструктуре, у циљу промовисања одрживе регионалне и локалне мобилности

2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИД	3.1
Специфични циљ	Побољшање капацитета за интегрисани транспорт, услуге мобилности и мултимодалност у Јадранско-јонском подручју

<p>Очекивани резултати 3500 карактера макс.</p>	<p>У подручју доминира друмски саобраћај на копненим правцима и велики број мањих и већих лука дуж обале. Везе у унутрашњости су лоше, са много уских грла на мултимодалним везама, а координација је такође неадекватна. Ово је очигледно у загушењу поморског саобраћаја у лукама и у времену чекања на граници, пошто се број посетилаца и обим контејнерског транспорта у подручју повећавају.</p> <p>Густина железничке мреже је мања од просека ЕУ. Железничке везе су такође развијеније на периферији програмског подручја (на Апенинском полуострву и у правцу север-запад од Словеније до Грчке), док централни део подручја има лоше везе, поготово у правцу исток-запад.</p> <p>Нека ограничења су условљена географијом и не могу се лако превазићи; друга су више последица просторне интеракције и урбанистичких одлука у прошлости. Према томе, фрагментација и изолација многих подручја је очигледна.</p> <p>Недостатак ефикасних мултимодалних мрежа (друмски, железнички, ваздушни и водени транспорт) као и лоша повезаност и мобилност периферних подручја могу се решавати побољшањем стратешког управљања превозом. Транспорт воденим токовима овде има кључну улогу, посебно због тога што је релативно мали утицај животне средине, па стога формирање ефикасног мултимодалног транспортног система у региону може постати покретачка снага и подршка одрживог развоја. Поред позива за оптимизацију појединачних видова транспорта (односно, да се учине еколошки погоднијим, безбедним и енергетски ефикасним), постоји потреба за ефикасним мултимодалним теретним транспортом и логистичким ланцима, надзором и координацијом и значајним инвестицијама у циљу одговарања технолошким, индустријским, безбедносним и сигурносним изазовима и изазовима изазваним климатским променама. Поморски транспорт може бити главни извор емисија, нарочито у лукама. Емисије SO₂, NO₂ и РМ могу утицати на здравље људи, узроковати оштећење културне баштине и погоршати стање екосистема (видети такође Процену утицаја за пакет политика за очување чистог ваздуха). Мере за очување квалитета ваздуха могу смањити такве ефекте, и најделотворније су када су координиране (нпр. утикачи за напајање са копна, реконструкција и доградња пловила, чистија лучна вандрумска покретна механизација попут дизалица/кранова, постројења за течни природни гас како би се омогућило пребацивање на чистије гориво, повољна структура лучких такси за чисте бродове). Чист поморски транспорт на кратким растојањима у веома туристички атрактивном сливу Јадранског мора треба промовисати коришћењем чистог поморског транспорта и технологија за реконструкцију и доградњу, у складу са ЕУСАИР. Поред тога, неопходно је пратити емисије које потичу од поморског транспорта и утицај на лучке градове и друга приобална подручја. Услед горе наведеног, један од циљева ће бити смањење</p>
--	---

загађивача ваздуха (PM, NO₂, SO₂) који потичу од пловила и укључивање повезаних акција.
Дакле, смањење загађивача ваздуха (PM, NO₂, SO₂) који потичу од пловила се може решити у оквиру овог програма

Очекивани резултати су следећи:

- Заједничко схватање држава партнера о *status quo* и потенцијалима АДРИОН подручја за мултимодалне, еколошки погодне транспортне инфраструктуре и услуге мобилности са ниском емисијом угљен-диоксида;
- Повећање стручности/вештина заинтересованих страна и учесника;
- Повећање могућности примене мултимодалне, еколошки погодне транспортне инфраструктуре и услуга мобилности са малом емисијом угљен-диоксида;
- Унапређено укључивање туристичких оператера, становника и привредних субјеката у инвестирање у мултимодалну, еколошки погодну транспортну инфраструктуру и услуге мобилности са малом емисијом угљен-диоксида;
- Усаглашене и/или заједничке инфраструктуре, алати и управљачке структуре;
- Унапређење зрелости и координација инвестиција у мултимодалну, еколошки погодну транспортну инфраструктуру и услуге мобилности са малом емисијом угљен-диоксида.

Табела 3: Индикатори резултата програмске специфичности (по специфичном циљу)

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

За сваки специфични циљ треба користити један (ако је могуће) и не више од два индикатора резултата.

ИД	Индикатор резултата	Јединица мере	Почетна вредност	Почетна година	Циљна вредност ¹⁰ (2023.) 100 каракт.	Извор података 200 каракт.	Учесталост извештавања 100 каракт.
7в.1	Ниво капацитета организација у области транспорта и мобилности да на транснационалном нивоу планирају и остваре одржив и мултимодални транспорт и решења за мобилност.	%	66,6%	2014	Пораст	Анкета	2018, 2020, 2023. године.

¹⁰Циљне вредности могу бити квалитативне или квантитативне.

2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета

2.A.6.1 *Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника*

Инвестициони приоритет 7.в	Развој и побољшање еколошки погодних (укључујући низак ниво буке) и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида, укључујући транспорт унутрашњим пловним путевима и поморски транспорт, луке, мултимодалне везе и аеродромске инфраструктуре, у циљу промовисања одрживе регионалне и локалне мобилности
Индикативне акције које ће бити подржане су: <ul style="list-style-type: none"> • Успостављање транснационалних оквира, платформи и мрежа за идентификацију постојећих потенцијала и препрека у области интегрисаног транспорта и услуга мобилности и мултимодалности (мапирање ресурса, студије, пилот акције и стратегије, тржишна потражња, нпр. за теретне руте и предуслови за „меке“ факторе за спровођење и праћење исхода интегрисаног транспорта и услуга мобилности као и мултимодалних чворова; • Развој заједничких приступа и инструмената у области поморског транспорта, као што су модерни бродски систем извештавања у Јадранском мору (заједнички Јадранско-јонски систем праћења и обавештавања о бродском саобраћају ADRIREP), поморски путеви и припадајућа лучка инфраструктура и ИТС (интелигентни транспортни систем); • Изградња мрежа и радних група за стандардизацију законских услова, техничких спецификација и изградњу капацитета у области планирања и процене утицаја инвестиција из области интермодалног транспорта на животну средину, као и одговарајуће оперативне и логистичке услуге заједно са припадајућим комуникацијским активностима; • Формирање мрежа и радних група за решавање питања у вези са изградом, координацијом и функционисањем интегрисаног, еколошки прихватљивог транспорта, услуга мобилности и мултимодалне структуре са ниском емисијом угљен-диоксида, посебно у метрополама, функционалним урбаним подручјима и подручјима где је висока употреба земљишта (нпр. на обалама); • Подршка преносу и прихватању постојећих локалних / регионалних решења и инструмената, капитализацији постојећих технолошких иновација ради одрживије организације еколошки прихватљивог транспорта са ниском емисијом угљен-диоксида, услуга мобилности, мултимодалних чворова и примене нових технологија; • Истраживање, израда и тестирање оперативних, технолошких и модела финансирања за припрему инфраструктурних инвестиција у области	

еколошки прихватљивог транспорта са ниском емисијом угљен-диоксида и услуга мобилности и мултимодалности;

- Развој транснационалних платформи за координацију еколошки прихватљивог транспорта, услуга мобилности и инфраструктура узимајући у обзир могућности које нуде савремене технологије, еколошка и сезонска ограничења и синергију туристичке потражње, локалног становништва и привредних субјеката.

Циљне групе

- Шира јавност;
- Предузећа, укључујући МСП;
- Групе наведене у наставку под насловом „Индикативне врсте корисника“.

Индикативне врсте корисника

- Локални органи;
- Регионална тела;
- Државни органи;
- Агенције;
- Пружаоци инфраструктуре и (јавних) услуга;
- Истраживачке и техничке установе;
- Установе високог образовања;
- Организације за пословну подршку;
- Интересне групе, укључујући НВО и грађанска удружења.

2.A.6.2. Водећа начела за избор операција

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 7.в	Развој и побољшање еколошки погодних (укључујући низак ниво буке) и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида, укључујући транспорт унутрашњим пловним путевима и поморски транспорт, луке, мултимодалне везе и аеродромске инфраструктуре, у циљу промовисања одрживе регионалне и локалне мобилности
Избор пројеката извршиће се у складу са чланом 12. Уредбе ЕТС, у складу са стандардизованим поступком процене, чији циљеви обухватају:	
<ul style="list-style-type: none"> • Процену значаја предлога пројекта; • Процену изводљивости предложеног приступа;	

- Дефинисање транспарентне и објективне основе за одлучивање о одбијању или одобрењу пројекта;
- Обезбеђивање основе за комуникацију и побољшање између органа Програма и подносилаца захтева.

Процена ће се спровести уз примену следећих скупова критеријума:

Критеријум стратешке процене:

Овај критеријум испитује:

- Значај, повезаност и допринос сваког предлога пројекта циљевима програма АДРИОН, а посебно релевантног СЦ;
- Допринос предвиђеним резултатима по ИП;
- Оправданост концепта и демонстрирање потребе за предложеном интервенцијом у његовом тематском и територијалном контексту;
- Додата вредност транснационалне сарадње;
- Значај предложеног партнерства за горе наведено;
- Релевантност и кохерентност пројекта са ЕУСАИР стратегијом и допринос у остваривању циљева.
- Релевантност и кохерентност пројекта са другим релевантним ЕУ стратегијама и/или политикама

Критеријум оперативне процене

Овај критеријум испитује:

- Адекватност одредаба о управљању у погледу структура, поступака и стручности;
- Квалитет и делотворност одредаба о комуникацији;
- Квалитет радног плана у погледу јасноће и повезаности оперативних циљева, активности и средстава, изводљивости, ефикасности пројекта и његових резултата, потенцијала за прихватање и уградњу у оперативне процедуре партнера учесника;
- Адекватност буџетских одредаба којима се гарантује извођење пројекта и генерише најбоља вредност за уложени новац.

Критеријум повезаности са хоризонталним начелима

Овај критеријум испитује обим интегрисаности пројекта у њихову интервентну логику:

- **Хоризонтална** начела ПО 3, као што су промовисање енергетике и ефикасности ресурса и разматрање принципа отвореног приступа предностима иновација и репродуктивности;
- Димензије АДРИОН које се укрштају, како је дефинисано у одељку 1. ПС; једнаке могућности и забрана дискриминације, једнакост између мушкараца и жена,

социјална кохезија и социјалне иновације, управљање подацима и знањем, употреба ИКТ, територијални и екосистемски приступ.

Наведене елементе не треба схватати као "контролни списак", већ треба подстаћи пројекте да проактивно развију своје пројектне идеје у оквиру логике Програма.

Ова три критеријума представљена су по редоследу важности за пројекат. Критеријум стратешке процене испитује важност предлога пројекта; због тога он има апсолутни примат у односу на друга два критеријума. Критеријум оперативне процене обезбеђује успешно постизање резултата; он због тога има већу тежину од критеријума повезаности са хоризонталним начелима, који је у суштини оријентисан ка интеграцији „релевантног и изводљивог“ предлога у логику АДРИОН.

Критеријум детаљне процене биће утврђен и стављен на располагање потенцијалним подносиоцима захтева у приручнику за програм.

Трошкови припреме биће прихватљиви у складу са средствима за ПО 3.

2.A.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 7.в	Развој и побољшање еколошки погодних (укључујући низак ниво буке) и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида, укључујући транспорт унутрашњим пловним путевима и поморски транспорт, луке, мултимодалне везе и аеродромске инфраструктуре, у циљу промовисања одрживе регионалне и локалне мобилности
Планирано коришћење финансијских инструмената	
Могућност израде и спровођења финансијских инструмената биће разматрана у току спровођења програма	

2.A.6.4. Планирана употреба главних пројеката

Не примењује се

2.A.6.5. Производни индикатори

Табела 4: Општи индикатори и индикатори програмске специфичности
(по приоритету улагања)

ИД	Производни индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023.)	Извор података 200 каракт.	Учесталост извештавања 100 каракт.
ИП_7в.1_1	Број подржаних транснационалних мрежа за сарадњу у области еколошки погодних транспортних система и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида	Број	6	Праћење/Извештај и о напредовању пројекта	Годишње
ИП_7в.1_2	Број подржаних стратегија и акционих планова у области еколошки погодних транспортних система и транспортних система са ниском емисијом угљен-диоксида	Број	12	Праћење/Извештај и о напредовању пројекта	Годишње

2.A.7. Оквир успешности

Табела 5: Оквир успешности приоритетне осе

Приоритетна оса	Врста индикатора (кључни корак за спровођење, финансијски, производни или, по потреби, индикатор резултата)	ИД	Индикато р или кључни корак за спровође ње	Јединиц а мере, по потреби	Прекре тница за 2018.	Коначни циљ (2023.)	Извор података	Објашњење значаја индикатора, по потреби
3	финансијски		финансијс ки	ЕУР	1.770.85 2 ЕУР	17.708.52 4	Праћење	
3	Производни	ИП _7в. 1_2	Број подржани х стратегија и акционих планова у области еколошки погодних транспорт них система и транспорт них система са ниском емисијом угљен- диоксида	Број	2	12	Праћење/И звештаји о напредовањ у пројекта	

2.A.1. Приоритетна оса 4

ИД	ПРИОРИТЕТНА ОСА 4
Назив	Подршка управљању ЕУСАИР

Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте

Цела приоритетна оса биће реализована искључиво кроз финансијске инструменте утврђене на нивоу Уније

Цела приоритетна оса биће реализована кроз локални развој који води заједница

2.A.2. Образложење за успостављање приоритетне осе која обухвата више од једног тематског циља

Не примењује се

2.A.3. Средства и обрачунска основа за подршку Уније

Фонд	ЕФРР+ИПА
Обрачунска основа (укупни прихватљиви трошкови)	9.775.995 евра

2.A.4. Инвестициони приоритет 11

ИНВЕСТИЦИОНИ ПРИОРИТЕТ 11
Јачање институционалних капацитета државних органа и заинтересованих страна и ефикасне државне управе развијањем и координисањем макро-регионалне стратегије и стратегије морских басена (члан 7, тачка б) Уредбе (ЕУ) 1299/2013]

2.A.5. Специфични циљ који одговара инвестиционом приоритету и очекиваним резултатима

ИД	4.1
Специфични циљ	СЦ 4.1: Олакшавање координације и имплементације ЕУСАИР јачањем институционалних капацитета државне управе и

	кључних заинтересованих страна и помагањем напретка у спровођењу заједничких приоритета.

<p>Очекивани резултати највише 3500 каракт.</p>	<p>Одговарање развојним потребама Јадранско-јонског региона на координисан начин је кључни изазов за све партнерске државе због хетерогености индивидуалних административних и институционалних капацитета, различитих политичких структура и система управљања Међутим, земље и региони овог подручја, упркос реазличитим нивоима развоја, потреба и институционалних капацитета, имају заједничку историју и заједничке потенцијале раста као што су везе између копна и мора, изузетно богато културно и природно наслеђе и биодиверзитет. Према томе, како би се олакшало спровођење ЕУСАИР, основаће се стратешки пројекат у оквиру Транснационалног јадранско-јонског програма под Тематским циљем 11, у циљу подршке добрим и стабилним механизмима управљања и олакшања спровођења акционог плана <i>ЕУСАИР</i> кроз механизме умрежавања, координације и помоћи. Ови циљеви биће постигнути само уколико се земље и региони зближе и предано удруже снаге и у перспективи будућег проширења ЕУ. Како би се у потпуности искористио потенцијал који нуди ЕУСАИР, главно је обезбедити адекватну подршку кључним актерима у управљању ЕУСАИР и хетерогеним заинтересованим странама (локалним, регионалним, националним, ЕУ, економским и друштвеним актерима, цивилном друштву, итд.) и олакшати процес координације између различитих програма и фондова у Јадранско-јонском региону као целини и у свако партнерској држави посебно. Приоритетна оса 4 представља оквир за пружање оперативне и административне подршке кључним ЕУСАИР управљачким структурама на два главна нивоа: координациони ниво који представља Управни одбор (УО) и ниво спровођења који представљају Тематске управљачке групе (ТУГ) . „Кључни носиоци” су национални и регионални органи власти одговорни за ЕУСАИР и управљање фондовима ЕУ. Подршка ЕУСАИР управљачким структурама ће бити обезбеђена кроз умрежавање, координацију и механизме помоћи који Управном одбору и Тематским управљачким групама олакшавају испуњавање њихових појединачних улога. Ови циљеви ће бити постигнути само уколико се земље и региони зближе и заједнички удруже снаге, као и у перспективи будућег проширења ЕУ. Како би се у потпуности искористио потенцијал који нуди ЕУСАИР, веома је важно обезбедити адекватну подршку ЕУСАИР</p>
--	--

	<p>управљачким структурама и хетерогеним заинтересованим странама (локални, регионални, национални, ЕУ, економски и социјални актери, цивилно друштво итд.) и олакшати процес координације између различитих програма и фондова у Јадранско-јонском региону у целини и нарочито код сваке од држава чланица ЕУ и партнерских земаља.</p> <p>Како би се олакшала координација и спровођење ЕУСАИР, биће постављен стратешки пројекат у оквиру АДРИОН програма у оквиру ТО 11, са циљем да подржи добре и стабилне механизме управљања и олакша спровођење ЕУСАИР.</p> <p>Очекивани резултат је следећи:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Изградња капацитета актера у управљању и заинтересованих страна за ефикасно спровођење ЕУСАИР.
--	--

Табела 3: Индикатори резултата програмске специфичности (по специфичном циљу)

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

За сваки специфични циљ треба користити један (ако је могуће) и не више од два индикатора резултата.

ИД	Индикатор резултата	Јединица мере	Почетна вредност	Почетна година	Циљна вредност ¹¹ (2023) највише 100 каракт.	Извор података највише 200 каракт.	Учесталост извештавања највише 100 каракт.
ИП 11 СЦ 4.1	Статус управљачких капацитета националног координационог нивоа да делотворно спроводи циљеве, мете и кључне акције ЕУСАИР	Полуквантитивна скала	Нулти ниво (0,00) установљен анкетом	2015	Побољшање (квалитативни циљ)	Анкета (упитник) међу националним координаторима	2017, 2020, 2023. године.

¹¹Циљне вредности могу бити квалитативне или квантитативне.

2.A.6. Акције које ће се подржати у оквиру инвестиционог приоритета

2.A.6.1 Опис, врсте и примери акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима, укључујући (према потреби) идентификацију главних циљних група, посебних циљних територија и врста корисника

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Инвестициони приоритет 11	Јачање институционалних капацитета државних органа и заинтересованих страна и ефикасне државне управе развијањем и координисањем макро-регионалне стратегије и стратегије басена (члан 7, тачка б) Уредбе (ЕУ) 1299/2013]
----------------------------------	--

Управљачка структура ЕУСАИР је одговорна за управљање и спровођење Стратегије. Земље које учествују у ЕУСАИР имају свој део одговорности за спровођење и координацију Стратегије.

Циљ ове ПО је да успостави оперативно средство за подршку ЕУСАИР управљању кроз стратешки пројекат којим ће управљати Словенија у блиској сарадњи са пројектним партнерима у свим државама чланицама ЕУ и партнерским земљама које се ослањају на постојеће структуре, јер би капацитете требало изградити на нивоу сваке земље као и на нивоу целог подручја: то средство ће бити у Словенији— пошто би капацитет требало изградити на нивоу сваке државе као и на нивоу целог подручја.

Унутар овог оквира предвиђена је једна Акција, односно:

- Оперативна подршка кључним актерима у управљању ЕУСАИР и заинтересованим странама у њиховим улогама.

Ова акција може обухватити индикативне активности као што су:

- Пружање оперативне и логичке подршке из дана у дан Управном одбору и Тематским управљачким групама;
- Пружање подршке ТУГ у „посредничким” активностима, окупљањем промотера и финансијера за пројекте
- Пружање подршке при развоју пројектних концепта (почетни капитал, пилот акције, припремне акције итд.)
- Пружање подршке припреми макро-регионалних акција/пројеката, у координацији са ТУГ
- Пружање подршке ТУГ у праћењу, извештавању и евалуацији
- Олакшавање развоја и функционисања платформе заинтересованих страна
- Олакшавање видљивости кроз промоцију Јадранско-јонског профила, као и подизање свести, укључујући управљање ЕУСАИР веб-сајтом и одржавање догађаја (укљ. годишњи ЕУСАИР форум)
- Пружање подршке УО у припреми годишњег ЕУСАИР форума
- Пружање подршке изградњи базе знања, укључујући и прикупљање поузданих и упоредивих података за утврђивање здравих полазних основа и развој релевантних показатеља резултата и плаузибилних циљева заснованих на доказима

- Олакшавање дијалога са органима надлежним за спровођење програма/финансијских инструмената о томе како најбоље мобилисати средства за акције у оквиру различитих стубова

Појединости ових акција биће дефинисане у разради стратешког пројекта који се односи на успостављање централног услужног пункта ЕУСАИР.

Циљне групе

- Управљање и управљачке структуре *ЕУСАИР*;
- Заинтересоване стране *ЕУСАИР*.

Индикативна врста корисника

- Државни органи.

2.А.6.2. Водећа начела за избор операција

Инвестициони приоритет 11	Јачање институционалних капацитета државних органа и заинтересованих страна, и ефикасне државне управе
----------------------------------	---

	развијањем и координисањем макро-регионалне стратегије и стратегије сарадње земаља у оквиру одређених морских басена (члан 7, тачка б) Уредбе (ЕУ) 1299/2013]
<p>Радна група формирана из Оперативне групе за израду нацрта ПО4/ТЦ 11 под словеначком координацијом и у блиској сарадњи са ЕУСАИР управљачком структуром израдиће нацрт предлога стратешког пројекта, који ће се доставити АДРИОН Надзорном Одбору на одобрење без објављивања позива за подношење пројектних предлога.</p> <p>Предлог пројекта треба да осигура значај, повезаност и допринос СЦ који ће се бавити провером доприноса предвиђених резултата и који ће осликавати потребе управљачких структура ЕУСАИР.</p> <p>Трошкови припреме за пројекат прихватљиви су из средстава Приоритетне осе 4.</p>	

2.А.6.3. Планирано коришћење финансијских инструмената

Инвестициони приоритет 11	Јачање институционалних капацитета државних органа и заинтересованих страна, и ефикасне државне управе развијањем и координисањем макро-регионалне стратегије и стратегије за морски басен (члан 7, тачка б) Уредбе (ЕУ) 1299/2013]
Планирано коришћење финансијских инструмената	Не примењује се

2.А.6.4. Планирана употреба главних пројеката

Не примењује се

2.А.6.5. Производни индикатори

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка б) подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 4: Општи индикатори и индикатори програмске специфичности (по приоритету улагања)

ИД	Производни индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023.)	Извор података највише 200 каракт.	Учесталост извештавања највише 100 каракт.
-----------	-----------------------------	----------------------	-------------------------------	---	---

ИП 11 <i>СЦ 4.1</i>	Број догађаја и састанака ЕУСАИР управљачких структура	Број догађаја и састанака ЕУСАИР управљачких структура	120	Извештаји о напредовању	Годишње
-------------------------------	--	--	-----	-------------------------	---------

2.А.7. Оквир успешности

Табела 5: Оквир успешности приоритетне осе

Приоритетна оса	Врста индикатора (кључни корак за спровођење, финансијски, производни или, по потреби, индикатор резултата)	ИД	Индикатор или кључни корак за спровођење	Јединица мере, по потреби	Прекретница за 2018.	Коначни циљ (2023.)	Извор података	Објашњење значаја индикатора, по потреби
4	финансијски	ИП_П И 11 4.1.	финансијски	ЕУР	977.599 ЕУР	9.775.995	Праћење	
		ИП_П И 11 4.1.	Број догађаја и састанака ЕУСАИР управљачких структура	Број	12	120	НК извештај о напредовању	

2.A.8. Категорије интервенције

(Упућивање: члан 8. став 2, тачка б) подтачка (vii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табеле 6-9: Категорије интервенција

Табела 6: Димензија 1: Област интервенције		
Приоритетна оса	Ознака	износ у ЕУР
1	60 Истраживачке и иновативне активности у државним истраживачким центрима и центрима компетенције, укључујући умрежавање	1.969.166
	62 Трансфер технологије и сарадња између универзитета и предузећа, углавном у корист МСП	3.938.332
	63 Мреже за подршку кластера и пословних делатности, углавном у корист МСП	5.907.497
	65 Истраживачке и иновативне инфраструктуре, процеси, трансфери технологије и сарадња у предузећима која се фокусирају на привреду са ниском емисијом угљен-диоксида и на флексибилност према климатским променама	1.969.166
	67 Развој делатности МСП, подршка предузетништву и инкубацији (укључујући подршку за <i>spin offs</i> и <i>spin outs</i>)	5.907.497
2	91 Развој и промоција туристичких потенцијала природних подручја	6.820.856
	94 Заштита, развој и промоција јавних добара културног наслеђа	6.820.856
	95 Развој и промоција јавних услуга културе и наслеђа	9.094.475

	21 Управљање водама и очување пијаће воде (укључујући управљање речним басеном, снабдевање водом, специфичне мере прилагођавања климатским променама, окружна и потрошачка мерења, пуњења система и смањења цурења)	4.547.238
	85 Заштита и унапређење биодиверзитета, заштита природе и зелене инфраструктуре	4.547.238
	86 Заштита, рестаурација и одржива употреба локација мреже Натура 2000	4.547.238
	87 Мере прилагођавања климатским променама и превенција ризика који се тичу климе као и управљање таквим ризицима, нпр. ерозија, пожари, поплаве, олујни ветрови и суша, као и подизање свести, цивилна заштита и системи и инфраструктуре за отклањање последица од непогода	9.094.475
3	36 Мултимодални транспорт	8.854.262
3	44 Интелигентни транспортни системи (укључујући увођење управљања потражњом, системе наплате путарине, мониторинг, контролне и информационе системе ИТ)	8.854.262
4	096 Институционални капацитет државне управе и јавних служби по питању спровођење ЕФРР активности или оних активности којима се пружа подршка иницијативама Европских структурних фондова за унапређење институционалних капацитета	4.887.998
	119 Инвестирање у институционалне капацитете и	4.887.997

	ефикасност у државној управи и јавним службама на националном, регионалном и локалном нивоу у циљу реформи, боље регулације и доброг управљања	
5	121 Припрема, спровођење, праћење и инспекција	5.206.450
5	122 Евалуација и студије	650.806
5	123 Информације и комуникација	650.806

Табела 7: Димензија 2: Облик финансирања		
Приоритетна оса	Ознака	износ у ЕУР
1	01 Бесповратна помоћ	19.691.658
2	01 Бесповратна помоћ	45.472.376
3	01 Бесповратна помоћ	17.708.524
4	01 Бесповратна помоћ	9.775.995
5	01 Бесповратна помоћ	6.508.063

Табела 8: Димензија 3: Врста територије		
Приоритетна оса	Ознака	износ у ЕУР
1	01 Велика урбана подручја (густо насељена >50.000 становника)	17.772.492
	02 Мала урбана подручја (средња густина насељености > 5.000 становника)	1.969.166
2	01 Велика урбана подручја (густо насељена >50.000 становника)	13.641.713
	02 Мала урбана подручја (средња густина насељености > 5.000 становника)	22.736.188

	03 Рурална подручја (ретко насељена)	9.094.475
3	01 Велика урбана подручја (густо насељена >50.000 становника)	17.708.524
4	04 Макро-регионалне стратегије	9.775.995
5	07 Није примењиво	6.508.063

Табела 9: Димензија 6: Територијални механизми реализације		
Приоритетна оса	Ознака	износ у ЕУР
1	07 Није примењиво	19.691.658
2	07 Није примењиво	45.472.376
3	07 Није примењиво	17.708.524
4	07 Није примењиво	9.775.995
5	07 Није примењиво	6.508.063

2.А.9. Резиме планираног коришћења техничке помоћи

(Упућивање: члан 8. став 2, тачка б), подтачка (vi) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ПРИОРИТЕТНА ОСА	ТЕХНИЧКА ПОМОЋ
Ниједна акција није ограничена на побољшање капацитета за имплементацију једне специфичне приоритетне осе. Акције техничке помоћи тичу се свих приоритетних оса и разрађене су у одељку 2.Б.	

Одељак 2.Б. Опис приоритетне осе за техничку помоћ

2.Б.1. Приоритетна оса 5

ИД	ПРИОРИТЕТНА ОСА 5
Назив	Техничка помоћ

2.Б.2. Средства и обрачунска основа за подршку Уније

Фонд	ЕФРР+ИПА
Обрачунска основа (укупни прихватљиви трошкови)	6.508.063 евра

2.Б.3. Специфични циљеви и очекивани резултати

(Упућивање: члан 8. став 2, тачка б), подтачке (i) и (ii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

ИД	5.1
Специфични циљ	Повећање ефикасности и делотворности управљања и спровођења програма сарадње

Очекивани резултати	<p>Правилно управљање програмом транснационалне сарадње је предуслов за његово ефикасно спровођење. Резултат који се очекује за овај СЦ је на тај начин директно повезан са потребом обезбеђивања адекватног окружења за управљање и контролу програма, како је описано у одељку 5.3, гарантујући да сви кораци спровођења програма (укључујући објављивање позива, уговарање, праћење активности и остварења програма, надокнаду трошкова, итд.) буду благовремено и правилно извршени.</p> <p>Главна промена којој се тежи</p> <p>АДРИОН програм је нови, транснационални програм сарадње који се, поред тога, може односити и на широк спектар искустава и лекција научених из транснационалног и прекограничног програма сарадње који је спроведен у програмском периоду ЕУ од 2007-2013. године и програмима МЕД, Југоисточна Европа и ИПА Јадрански програм прекограничне сарадње.</p> <p>Конкретно, евалуацијом Програма сарадње Југоисточне Европе у програмском периоду од 2007-2013. године, утврђено је било простора за смањење административног оптерећења у оквиру имплементације.</p>
----------------------------	---

	Сходно томе, промена коју је покренуо АДРИОН програм углавном се односи на даље побољшање и модернизацију административних поступака за брже и ефикасније спровођење програма и побољшање подршке корисницима, омогућавајући боље услове за подношење предлога и пројеката бољег квалитета.
--	---

ИД	5.2
Специфични циљ	Побољшање подршке подносиоцима захтева и корисницима за јачање учешћа релевантних партнера у спровођењу програма

Очекивани резултати	<p>Поред исправног управљање програмима, капацитет подносилаца захтева и корисника да учествују у програму, као и директно учешће релевантних партнера, у складу са приступом управљања на више нивоа, како је дефинисано у члану 5. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013 (односно надлежни национални, регионални и локални органи који представљају јавне институције на свим релевантним нивоима, друштвено-економска тела и цивилно друштво), кључни су аспекти његовог успешног спровођења.</p> <p>У реализацији Програма <i>SEE</i> стратешки позиви показали су се успешним у ангажовању кључних заинтересованих страна. Стратешки пројекти установили су сложенији поступак за утврђивање релевантних програмских тема које су сужене уз подршку програмских државних органа и заинтересованих страна и имали су строжија правила подобности у погледу циљева/резултата и корисника.</p> <p>Главна промена којој се тежи</p> <p>У оквиру овог СЦ АДРИОН ће истаћи потребу за изградњом капацитета подносилаца захтева и корисника за учешће у операцијама и за постизање делотворних резултата у циљу побољшања политике и стратегије и/или дугорочних инвестиција.</p> <p>Главна промена којој се тежи је побољшање квалитета пројеката, што значи мањи број пријава које боље одговарају захтевима програма.</p> <p>Ова промена захтеваће прилагођавање позива за достављање</p>
----------------------------	---

	<p>пројектних предлога (циљаних позива, стратешких позива ...), поједностављене процедуре и боље циљану подршку подносиоцима захтева и корисницима (обуку за припремање захтева, као и за управљање пројектима, мобилизацију Заједничког Секретаријата (ЗС) и такође кроз индивидуалне консултације, информисање, анимације, мобилизацију Националних контактних тачака).</p> <p>У складу са тим, предвиђена су два главна резултата:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Повећање капацитета подносилаца захтева и корисника да учествују у Програму; - Јачање учешћа релевантних партнера у спровођењу Програма.
--	---

2.Б.4. Индикатори резултата

Није релевантно јер подршка Уније техничкој помоћи у програму Јадранско-јонске сарадње није већа од 15 милиона евра.

2.Б.5. Акције које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичном циљу

2.Б.5.1. Опис акција које ће се подржати и њихов очекивани допринос специфичним циљевима

(Упућивање: члан 8. став 2, тачка в, подтачка (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Приоритетна оса 5	Техничка помоћ
<p>Врсте и примери акција и очекивани допринос СЦ:</p> <p>Списак могућих акција дат у наставку је само индикативни списак и може се допунити другим релевантним акцијама које доприносе постизању специфичног циља.</p> <p>СЦ 5.1: Акције за повећање ефикасности и делотворности управљања и спровођења АДРИОН програма</p> <p>У складу са чланом 59. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, акције у оквиру СЦ 5.1. имају као мету припрему, управљање, мониторинг, евалуацију, информације и комуникације, умрежавања, контролу и ревизију програма. Осим тога, акције које се односе на овај СЦ такође се баве смањењем административног оптерећења за кориснике.</p> <p>Индикативне акције које су подржане у оквиру СЦ 5.1. наведене су у наставку и односе се на принципе и задатке описане у одељцима 5.3. и 7:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Успостављање и вођење ЗС који подржава УТ/ТС и помаже ОП (Одбор за праћење програма) и по потреби, РТ (ревизорско тело) и ГР (група ревизора) у спровођењу и свакодневном управљању Програмом; 	

- Припрема и спровођење позива за достављање предлога, укључујући израду смерница којима се утврђују услови за подршку операцијама;
- Успостављање и спровођење поступака за процену квалитета, мониторинг и контролу операција спроведених у оквиру АДРИОН програма, уз помоћ спољних стручњака, по потреби, и доприносећи смањењу административних оптерећења за кориснике;
- Прикупљање података који се односе на напредовање Програма у постизању циљева, као и финансијских података и података који се односе на индикаторе и прекретнице, и подношење извештаја ОП и Европској комисији;
- Израда нацрта и спровођење комуникационе стратегије програма, укључујући успостављање и спровођење информативних и комуникационих мера и алата у складу са чланом 115. Уредбе (ЕУ) 1303/2013 ;
- Израда нацрта и спровођење плана евалуације Програма и праћење налаза независних евалуација програма;
- Постављање, покретање и одржавање компјутеризованог система за снимање и чување података о свакој операцији потребној за мониторинг, евалуацију, финансијски менаџмент, верификацију и ревизију, у складу са важећим захтевима електронске размене података и доприносећи смањењу административних оптерећења за кориснике;
- Успостављање мреже националних контролора првог нивоа које координира УТ/ЗС, у циљу размене информација и добре праксе на транснационалном нивоу;
- Успостављање и вршење ревизија система управљања и контроле програма и ревизија операција;
- Обука за учешће програмских органа на међународним конференцијама.

СЦ 5.2: Акције за побољшање подршке подносиоцима захтева и корисницима за јачање учешћа релевантних партнера у АДРИОН програму

У складу са чланом 59. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, акције у оквиру СЦ 5.2. усмерене су на јачање капацитета подносилаца захтева и корисника да се пријављују за финансијска средства и користе их, као и на учешће релевантних партнера, укључујући размену добре праксе међу партнерима.

Индикативне акције које су подржане у оквиру СЦ 5.2. наведене су у наставку и односе се на принципе и задатке описане у одељку 5.

- Израда нацрта информативног документа за подносиоце захтева и кориснике који ће их водити кроз припрему захтева и спровођење, евалуацију, контролу и комуникацију одобрених операција;

- Организовање консултација, информисања, обуке и размене ради јачања капацитета подносилаца захтева да израде захтеве који ће директно допринети СЦ Програма и очекиваним резултатима;
- Организовање обука о специфичним питањима имплементације, као што су управљање пројектом и финансијски менаџмент, извештавање, контрола, ревизија, комуникације и умрежавање, ради јачања капацитета корисника за спровођење одобрених операција;
- Организовање посета праћења текућим пројектима које обавља ЗС у циљу вршења процене квалитета резултата по потреби, уз могућност да се траже побољшања;
- Развој информационих алата и алата за размену (нпр. аналитички документи, билатерални сусрети, циљани догађаји, итд.) и организација транснационалних и националних догађаја за јачање учешћа релевантних партнера у спровођењу програма (укључујући и органе који учествују у развоју или спровођењу макро-регионалних стратегија, заједничка законска тела која раде на том подручју (EGTC) и кровне организације на нивоу ЕУ/међународном нивоу);
- Координација мреже националних контактних тачака изабраних или именованих према заједнички утврђеним критеријумима;
- Израда студија, извештаја и истраживања о стратешким питањима која се односе на програм, који могу допринети одрживости и прихватању резултата и достигнућа у политикама, стратегијама, инвестицијама или која су од јавног интереса, користећи стручњаке када је то потребно;

Трошкови припреме за пројекат прихватљиви су из средстава Приоритетне осе 5. Акције техничке помоћи спроводе сви органи који учествују у управљању Програмом а који су наведени у одељку 5.3.

2.Б.5.2. Производни индикатори

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка в) подтачка (iv) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 11: Производни индикатори (по приоритетној оси)

ИД	Индикатор	Јединица мере	Циљна вредност (2023.) (необавезно)	Извор података
	Успешно објављени и завршени позиви за подношење пројектних предлога	Број	2	Посматрање
	Одобрене операције након позива за достављање	Број	40	Електронски систем надзора програма

	пројектних предлога			
	Периодични извештаји о напредовању праћених и плаћених операција	Број	300	Електронски систем надзора програма
	Развијена и спроведена стратегија комуникације програма	Број	1	Посматрање Годишњи извештај о програму
	Спроведене независне евалуације програма (<i>ex-ante</i> и за време спровођења програма)	Број	2	Посматрање
	Развијен и спроведен електронски систем надзора програма	Број	1	Посматрање
	Формирана мрежа националних контролора	Број	1	Посматрање
	Ревизије система управљања и контроле програма и операција	Број	--	Електронски систем надзора програма
	Организоване консултације, информисање, обука и радионице за размену за подносиоце захтева и кориснике	Број	--	Посматрање
	Формирање националних контактних тачака	Број	8	Посматрање
	Број запослених	Број		Посматрање

2.Б.6. Категорије интервенција

Табеле 12-14: Категорије интервенција

Табела 12: Димензија 1: Област интервенције		
Приоритетна оса	Ознака	Износ у ЕУР
5	121: Припрема, спровођење, праћење и инспекција	5.206.450
5	122: Евалуација и студије	650.806

5	123: Информисање и комуникације	650.806
---	---------------------------------	---------

Табела 13: Димензија 2: Облик финансирања

Приоритетна оса	Ознака	Износ у ЕУР
5	01: Бесповратна помоћ	6.508.063

Табела 14: Димензија 2: Врста територије

Приоритетна оса	Ознака	Износ у ЕУР
5	07: Не примењује се	6.508.063

Одељак 3. План финансирања

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка г) Уредбе (ЕУ) број. 1299/2013)

3.1. Финансијска средства од ЕФФР и ИПА

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка г), подтачка (i) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 15.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	Укупно
ЕФФР	0	10.185.116	8.632.718	15.685.599	15.999.312	16.319.297	16.645.687	83.467.729
Износи ИПА (по потреби)	0	1.914.430	1.622.636	2.948.320	3.007.287	3.067.432	3.128.782	15.688.887
Износи ЕСИ (по потреби)								0
Укупно		12.099.546	10.255.354	18.633.919	19.006.599	19.386.729	19.774.469	99.156.616

3.2.А. Укупна финансијска средства од ЕФФР + ИПА

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка г), подтачка (ii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 16: План финансирања

Приоритетна оса	Фонд	Обрачунски основ за	Подршка Уније (а)	Национална страна	Индикативна подела националне стране	Укупно финансирање	Стопа суфинансирања	За информисање
-----------------	------	---------------------	-------------------	-------------------	--------------------------------------	--------------------	---------------------	----------------

		подршку Уније		(б) = (в) + (г))	Национа лно јавно финанси рање (в)	Национално приватно финансира ње (1) (г)	(е) = (а) + (б) (2)	(ђ) = (а)/(д)	Доприноси из трећих земаља	Допри ЕИБ
Приоритетна оса 1	ЕФФР		16.693.547	2.946.736	2.356.736	590.000	19.640.283	85%		
	ИПА		2.998.111	529.079	423.263	105.816	3.524.190	85%		
Приоритетна оса 2	ЕФФР		38.395.155	6.775.616	6.098.054	677.562	45.170.771	85%		
	ИПА		7.077.221	1.248.922	1.123.121	125.801	8.326.143	85%		
Приоритетна оса 3	ЕФФР		15.024.191	2.651.328	2.121.062	530.266	17.675.519	85%		
	ИПА		2.684.333	473.706	378.965	94.741	3.158.039	85%		
Приоритетна оса 4	ЕФФР		8.346.773	1.472.960	1.472.960		9.819.733	85%		
	ИПА		1.429.222	252.216	252.216		1.681.438	85%		
Приоритетна оса 5	ЕФФР		5.008.063	2.146.313	2.146.313		7.154.376	70%		
	ИПА		1.500.000	264.706	264.706		1.764.706	85%		
Укупно	ЕФФР		83.467.729	15.992.953	14.195.125	1.797.828	99.460.682	83,92%		
	ИПА		15.688.887	2.768.629	2.442.271	326.358	18.457.516	85%		
Укупно	Укупно сва средства		99.156.616	18.761.582	16.637.396	2.124.186	117.918.198	84,09%		

3.2.Б. Подела по приоритетној оси и тематском приоритету

(Упућивање: члан 8, став 2, тачка г), подтачка (ii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 17.

Приоритетна оса	Тематски циљ	Подршка Уније	Национална страна	Укупно финансирање
Приоритетна оса 1	Тематски циљ 1	19.691.658	3.475.815	23.167.473
Приоритетна оса 2	Тематски циљ 6	45.472.376	8.024.538	53.496.914
Приоритетна оса 3	Тематски циљ 7	17.708.524	3.125.034	20.833.558
Приоритетна оса 4	Тематски циљ 11	9.775.995	1.725.176	11.501.171
Приоритетна оса 5*	Техничка помоћ	6.508.063	2.411.019	8.919.082
УКУПНО		99.156.615	18.761.582	117.918.198

*Увећани удео ИПА II држава партнера у складу са чланом 17. Уредбе о ЕТС.

Табела 18: Индикативни износ подршке који ће се користити за циљеве климатских промена
(Упућивање: члан 27. став 6. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013)¹²

Приоритетна оса	Индикативни износ подршке који ће се користити за циљеве климатских промена (ЕУР)	Процент укупних додељених средстава за програм (%)
Приоритетна оса 1	1.969.166	1,99%
Приоритетна оса 2	14.551.160,60	14,67%
Приоритетна оса 3	7.083.409,60	7,14 %
Укупно	23.603.736,20	23,80%

¹² Ова табела је аутоматски генерисана на основу табела о категоријама интервенција обухваћених сваком приоритетном осом.

ОДЕЉАК 4. ИНТЕГРИСАНИ ПРИСТУП ТЕРИТОРИЈАЛНОМ РАЗВОЈУ

(Упућивање: члан, став 3. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Програмска стратегија третира територијалне изазове који су заједнички у подручју сарадње и финансијски усклађује њихове развојне потенцијале, осликава потребе и потенцијале с којима се може делотворно изборити. Доследност и комплементарност стратегије са националним партнерским споразумима (НПС) и Стратешким документом за земљу ИПА земаља је потврђена, у циљу координације са програмима циља "Инвестиције за раст и запошљавање".

Национални ПС препознају три (3) тематска циља изабрана за АДРИОН програм који су врло значајни, док неки ПС посебан значај придају улози ЕТС у овим тематским областима. Програмска стратегија промовише паметан, одржив и инклузивни раст кроз интегрисани приступ, комбинујући тематску и територијалну димензију у формирању ПО, како је резимирано у наставку. Према томе, подржане операције мораће да одражавају овај интегрисани територијални приступ.

- Приоритет 1 (ТЦ 1): Економска снага у подручју је неравномерно распоређена, у улагања у истраживање и развој која су концентрисана у неколико центара економског раста (углавном капитални региони и агломерације) и у периферна подручја/регионе са малом конкуренцијом и одливом мозга. Ови други региони посебно се суочавају са slabим везама између актера иновационих система. Приоритет се бави регионалним разликама, јачањем ових веза унутар и између региона кроз подршку иновационих мрежа и кластера и спречавањем одлива мозга и социјалне искључености.
- Приоритет 2 (ТЦ 6): Природно и културно наслеђе су фактори регионалног развоја којима прети опасност од пропадања (нпр. кроз фрагментацију становништва, губитак биодиверзитета, загађење, неодрживо коришћење). Такође су запажени конфликти око употребе земљишта, погоршање квалитета урбане животне средине и ширење градова. Приоритет се бави питањима унапређења капацитета за приступе интегрисаног управљања, чиме подстиче одрживо коришћења природног и културног наслеђа и ресурса, као и бољи квалитет урбане животне средине.
- Приоритет 3. (ТЦ 7): Подручје карактеришу врло приступачни централни региони и периферни региони са ограниченим везама. Запажа се неусклађеност у квалитету услуга јавног транспорта који такође има негативан еколошки и друштвени утицај. Приоритет решава ова питања унапређењем координације система путничког транспорта у региону и преко границе тако што ће боље повезати периферне регионе са националним и европским транспортним мрежама и побољшати

координацију између заинтересованих страна у теретном транспорту за мултимодална еколошки погодна решења за превоз терета.

- Приоритетна оса 3 (ТЦ 11): Ова приоритетна оса деловаће само на нивоу управљања како би олакшала спровођење ЕУСАИР и сходно томе не односи се на специфичан територијални изазов. Међутим, подршка ће бити пружена кључним носиоцима стратегије и од ње ће имати користи обухваћене територије тако што ће побољшати свој институционални капацитет за решавање територијалних питања.

4.1. Локални развој који води заједница

Није релевантно

4.2. Интегрисане акције за одрживи урбани развој

(Упућивање: члан 8, тачка б), став 3. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Није дефинисано ниједно специфично урбано подручје за спровођење одрживог урбаног развоја. Партнери свих урбаних подручја која се налазе у регионима погодним за АДРИОН програм могу учествовати у пројектима АДРИОН уз препоруке добијене у различитим приоритетним осама и позиве за подношење пројектних предлога.

4.3. Интегрисано територијално инвестирање (ИТИ)

(Упућивање: члан 8, став 3, тачка в) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Иако државе партнери сматрају важним нагласак на урбаним подручјима или другим посебним подручјима, систем интегрисаног територијалног инвестирања није у потпуности погодан за транснационалну сарадњу из следећих разлога:

- АДРИОН програм није усмерен ка инвестирању чак и када би могао да подржи припрему великих инвестиција;
- Било би потребно идентификовати специфична подручја интервенције у целом подручју АДРИОН, што је сувише сложено и захтева пуно времена за припрему транснационалног програма сарадње;
- Изабрана подручја би обухватала само део погодних региона или погодних земаља;
- ИТИ морају спроводити тела која подржавају бар две различите земље. Установљавање таквих тела био би приличан изазов на транснационалном нивоу, посебно због тога што се просечно транснационално партнерство састоји од 10-12 партнера из неколико различитих земаља.

Из тог разлога, узимајући у обзир чињеницу да се интегрисани територијални развој разматра на више међусобно испреплетаних нивоа у свакој ПО, програм неће имплементирати интегрисане територијалне инвестиције.

4.4. Допринос планираних интервенција макро-регионалним стратегијама и стратегијама сарадње земаља у оквиру одређених морских басена

(Упућивање: члан 8, став 3, тачка г) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Програмска стратегија третира територијалне изазове који су заједнички у подручју сарадње и финансијски усклађује њихове развојне потенцијале.

Развијена је уз допринос заинтересованих страна, стручног истраживања и припремних активности за дефинисање акционог плана ЕУСАИР. Идентификоване потребе и изазови су филтрирани у односу на постојећи капацитет и расположива средства у оквиру програма АДРИОН.

Повезаност са партнерским споразумима и стратегијом проширења за државе партнере верификована је у циљу координације са интервенцијама ЕФРР и ИПА II; тематска оријентација АДРИОН одражава укупан консензус тематских приоритета у државама партнерима, односно иновацијама, животној средини, приступачности, и на крају али не и мање важно, управљању.

Стратегија АДРИОН је усклађена са стратегијом ЕУ2020 која промовише паментан, одржив и инклузиван раст кроз интегрисани приступ, комбинујући тематску и територијалну димензију у три Приоритетне Осе (ПО1, ПО2, ПО3 и ПО4). ПО4 подржава управљање ЕУСАИР засновано на интегрисаном територијалном развоју стратегије.

Пројекти имплементирани уз подршку програма сарадње АДРИОН морају такође да прате интегрисани територијални развој.

ПО1 (ТЦ1) фокусира се на иновације и њен циљ је промовисање јединствених конкурентних предности програмског подручја, да би се побољшала конкурентност и убрзало стварање нових радних места. Како је показала територијална анализа, подручје АДРИОН бори се за изградњу ефикасних истраживачких и иновационих система упркос постојању иновативних центара на његовој периферији (Италија, Грчка и Словенија). Интензитет истраживања и развоја у целости је у порасту (око 0.75% у Хрватској, 2.47% у Словенији, 1.25% у Италији, 0.60% у Грчкој и просек од 0.3% у партнерским земљама) али и даље је потребно улагати напоре. Из тог разлога ова оса поклања посебну пажњу плавом расту и свим активностима које имају јаке везе са морем (као што су поморска и еколошка индустрија, енергетика, туризам, културна повезаност).

ПО2 (ТЦ6) прихвата богато природно и културно наслеђе подручја АДРИОН као средство раста за туризам, али и као вредност по себи. АДРИОН програм покушава да комбинује различита интересовања туриста, становника и привредних субјеката промовисањем одрживог туризма, валоризације наслеђа и на крају али не и мање важно, заштите животне средине као *condition sine qua non* за одрживост туризма и коришћење наслеђа. Приступ се директно бави територијалном димензијом као шансом за рурална и мање развијена подручја за раст, али и као платформом расправе о просторном коришћењу у претрпаном и траженим приобалним зонама.

ПОЗ (ТЦ7) садржи територијалну димензију, по себи, јер се бави повезаношћу у контексту просторне неусклађености између истока и запада, али такође и широм доминирајућег Јадранског и Јонског мора у средишту подручја АДРИОН. Програм се фокусира на мултимодални, логистички и еколошки погодан транспорт и мобилност са ниском емисијом угљен-диоксида, чиме се доприноси помирењу различитих употреба и потреба између региона и корисника.

АДРИОН програм обухваћен је наменском макро-регионалном стратегијом ЕУ (MPC), ЕУСАИР, и делимично се преклапа са ЕУ стратегијом за дунавски регион (EUDRS) (која је давно основана и релативно развијена) и Стратегијом ЕУ за Алпски регион EUSALP, која је тренутно у развоју. Због своје географске покривености АДРИОН програм може потенцијално играти важну улогу у искоришћењу синергије између горе поменутог макро региона (а посебно EUDRS због сличности у саставу држава партнера, као и могућности да се извуче поука из научених лекција) активно доприноси територијалној интеграцији изван макро-регионалног нивоа.

План стратегије АДРИОН је блиско повезан са стубовима ЕУСАИР, а посебно:

- ПО1 о иновацијама тиче се директно стуба 1 о плавом расту али такође обухвата елементе друга три стуба;
- ПО2 о природном и културном наслеђу и биодиверзитету тиче се директно стуба 4 о одрживом туризму кроз ПИ бв, али такође и стуба 1 о плавом расту и стуба 3 о квалитету животне средине кроз ПИ бг;
- ПО3 о одрживом транспорту и мобилности тиче се директно стуба 2 о повезивању региона и индиректно стуба 3 кроз промовисање еколошки погодног транспорта са ниском емисијом угљен-диоксида, и такође стуба 4 као предуслова за туризам;
- ПО4 се фокусира директно на аспекте управљања ЕУСАИР и тако делује као кров за сва четири стуба.

ОДЕЉАК 5: ПРОВЕДБЕНЕ ОДРЕДБЕ ЗА ПРОГРАМ САРАДЊЕ

(Упућивање: члан 8, став 4. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

5.1. Релевантни органи и тела

(Упућивање: члан 8, став 4. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Табела 21: Програмски органи

(Упућивање: члан 8, став 4, тачка а), подтачка (i) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Орган/тело	Назив органа/тела и сектора или јединице	Директор органа/тела
Управљачко тело/ Тело за сертификацију	Regione Emilia-Romagna Direzione Generale, Programmazione territoriale e negoziata. Intese. Relazioni internazionali ed europee (Генерални директорат, Територијално и преговарачко планирање. Споразуми. Европски и међународни односи) Италија	Привремени генерални директор Мр Enrico Cocchi
Ревизорско тело	Agrea (Агенција регије Емилија-Ромања) Италија	Привремени директор Мр Nicodemo Spatari

Тело коме ће Комисија извршити уплате је:

(Упућивање: члан 8, тачка б), став 4. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

☒ управљачко тело	
☐ тело за сертификацију	

Табела 22: Тело или тела која врше контролу и ревизију

(Упућивање: члан 8, став 4, тачка а), подтачке (ii) и (iii) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Орган/тело	Назив органа/тела и сектора или јединице	Директор органа/тела
Тело или тела која врше контролу	Одговорни органи именовани на националном нивоу за системе централизоване и децентрализоване контроле као што је	

	<p>наведено у члану 125 (4) (а) Уредбе 97/131 (ЕУ) бр. 1303/2013 (CPR) и члану 23 (4) Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013 (ETC)</p> <p>Албанија Министарство за европске интеграције, Дирекција за прекограничне и транснационалне програме сарадње Булевар Мученика нације, Трг Мајке Терезе 1010, Тирана</p> <p>Босна и Херцеговина Министарство финансија и трезора БиХ Сектор за финансирање програма и пројеката помоћи Европске Уније, Централна јединица за финансирање и уговарање (CFCU) Трг Босне и Херцеговине 1, 71000 Сарајево</p> <p>Хрватска Агенција за регионални развој Републике Хрватске (АРР) Дирекција за финансијско</p>	<p>Шеф Дирекције за прекограничне и транснационалне програме сарадње</p> <p>Помоћник министра</p> <p>Шеф Службе за спровођење првостепене контроле</p>
--	--	--

	<p>и рачуноводствено управљање/ Служба за спровођење првостепене контроле Влашка улица 108, 10 000 Загреб</p> <p>Грчка Тело за сертификацију и верификацију, Јединица за спровођење првостепене контроле, Улица <i>Navarchou Nikodimou</i> 11, <i>GR-105 58</i> Атина</p> <p>Италија Агенција за територијалну кохезију Улица <i>Via Sicilia</i>, 162/c <i>IT – 00187</i> Рим</p> <p>Црна Гора Министарство финансија, Директорат за финансирање и уговарање средстава ЕУ помоћи (<i>CFCU</i>) Улица Станка Драгојевића 2, 81000 Подгорица, Црна Гора</p> <p>Република Србија Министарство финансија, Сектор за уговарање и финансирање програма из средстава Европске уније (<i>CFCU</i>) Одељење за спровођење првостепене контроле</p>	<p>Шеф Јединице за спровођење првостепене контроле</p> <p>Структуру тек треба дефинисати</p> <p>Заменик министра за финансије и уговарање средстава ЕУ помоћи (<i>CFCU</i>), одговоран за послове контроле</p> <p>Шеф Одељења за спровођење првостепене контроле пројеката</p>
--	---	--

	<p>пројеката Сремска улица 3-5, 11000 Београд</p> <p>Словенија Владина Канцеларија за развој и кохезиону политику ЕУ (<i>GODC</i>), Одељење за контролу – <i>ETC, IPA</i> и <i>IFM</i> програма Котникова улица 5, 1000 Љубљана</p>	
Тело или тела именована да врше контролу	<p>Одговорни органи именовани на националном нивоу који учествују у групи ревизора, као што је дефинисано у члану 25 (2) Уредбе (ЕЗ) бр. 1299/2013 (<i>ETC</i>)</p> <p>Албанија Агенција за ревизију система за спровођење програма Европске уније <i>Rruga Elbasanit, Godina e ishtrikotazhit</i> 4. спрат, Тирана</p> <p>Босна и Херцеговина Министарство финансија и трезора Босне и Херцеговине, Сектор за буџет институција Босне и Херцеговине Трг Босне и Херцеговине 1, 71000</p>	<p>Шеф Агенције</p> <p>Помоћник министра</p>

	<p>Сарајево</p> <p>Хрватска Агенција за ревизију сустава provedбе програма Европске уније Улица Александра фон Хумболта 4/V, 10000 Загреб</p> <p>Грчка Грчко министарство финансија, Генерални рачуноводствени биро, Одбор за финансијску ревизију, Улица <i>Panepistimiou 57</i>, GR – 105 64 Атина</p> <p>Италија <i>Биће накнадно саопштено</i></p> <p>Црна Гора Ревизорско тијело Црне Горе Београдска улица 24b, 81000 Подгорица</p> <p>Република Србија Канцеларија за ревизију система управљања средствима Европске уније Републике Србије Улица Немањина 11, 11000 Београд</p> <p>Словенија Министарство</p>	<p>Директор Агенције</p> <p>Председник Одбора за финансијску ревизију</p> <p>Главни ревизор</p> <p>Директор Канцеларије за ревизију система управљања средствима Европске уније</p> <p>Директор Канцеларије за надзор буџета</p>
--	---	--

	финансија, Канцеларија за надзор буцета Републике Словеније Фајфарјева улица 33, 1000 Љубљана	
--	--	--

5.2. Поступак за оснивање Заједничког секретаријата (ЗС)

(Упућивање: члан 8, став 4, тачка а), подтачка (iv) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Заједнички секретаријат (ЗС) оснива се након консултација са државама чланицама ЕУ и партнерским државама у оквиру одговорности управљачког тела (УТ).

Домаћин ЗС биће *Ervet SpA*, интерно тело регије Емилија-Ромања и биће смештен у Болоњи (Италија).

Он ће помагати управљачком телу (укључујући и функцију тела за сертификацију), надзорног одбора (ОП) у обављању дужности. Такође ће пружати информације свим потенцијалним корисницима о могућностима финансирања АДРИОН и помагати корисницима у спровођењу изабраних операција.

Управљачко тело (УТ) покренуће поступак избора особља ЗС путем отвореног конкурса, узимајући у обзир одобрени опис послова и задатака.

Поступак уговарања са изабраним кандидатима ће се реализовати у складу са одговарајућим италијанским законом и осигураће равноправан третман свих запослених у ЗС. Могућност запошљавања је отворена за кандидате из свих држава чланица ЕУ и из свих партнерских земаља које учествују у АДРИОН програму.

Приликом запошљавања особља заједничког секретаријата морају се узети у обзир принципи једнаких могућности и забране дискриминације између мушкараца и жена.

5.3. Кратак опис организације управљања и контроле

(Упућивање: члан 8, став 4, тачка а), подтачка (v) Уредбе (ЕУ) број 1299/2013)

Овај одељак описује структуру спровођења АДРИОН програма и посебно тела која делује као управљачко тело (УТ) / тело за сертификацију (ТС), ревизорско тело (РТ) и заједнички секретаријат (ЗС). Такође се дефинишу задаци сваког од ових тела, укључујући Одбор за праћење програма (ОП) и описују односи у различитим процесима потребним за спровођење програма.

Језик програма је енглески језик.

Државе чланице ЕУ Италија, Хрватска, Грчка, Словенија и ИПА партнерске земље Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора и Србија основале су заједнички систем управљања за управљање, координацију и надзор спровођења АДРИОН програма.

Управљање програмом прати структуру управљања која се примењује на програм структурних фондова. Што се тиче партнерских држава, примењује се члан 9, став 3. Уредбе (ЕУ) Европског парламента и Савета број 231/2014, који

се изричито односи на Уредбу (ЕУ) број 1299/2013 (ЕТЦ). Базирајући се на опште принципе организације управљања и контроле, наведени у члану 72. Уредбе о заједничким одредбама.

Заједничка структура спровођења и подела задатака између различитих тела

Одбор за праћење програма (ОП)

Основне функције ОП наведене су у члану 49. и члану 110. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013

У складу са чланом 47. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, државе чланице ЕУ и партнерске државе које учествују у програму, основаће у договору са УТ Одбор за праћење програма (ОП) у року од три месеца од дана обавештења о одлуци Комисије којом се одобрава програм.

Чланови ОП представљаће државе партнери које учествују у програму на политичком и административном нивоу и осигураће транспарентан приступ.

Састав ОП

Састав ОП, у складу са чланом 48, став 1. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, договорен је између држава партнера. Свака држава биће равноправно заступљена и поштоваће принцип партнерства у управљању, праћењу и евалуацији у свим фазама спровођења програма.

ОП председаваће представник држава партнера или УТ примењујући принцип ротације који ће бити даље дефинисан.

ОП је састављен од:

- Највише два представника из сваке државе партнера на одговарајућем нивоу управљања;
- Представник Европске комисије у саветодавном својству;
- УТ/ТС учествоваће у саветодавном својству;
- ЗС у својству саветника и у улози секретарске подршке ОП;
- Ревизорско тело је независни посматрач;
- ЕУСАИР FP и мрежа националних контактних тачака може учествовати у статусу посматрача;
- Уколико ЕИБ да свој допринос програму, она може учествовати у раду ОП у саветодавном својству;
- Транснационални економски и социјални партнери и транснационалне невладине организације могу учествовати у саветодавном својству у складу са партнерским кодексом понашања.
- Представник стратешког пројекта ПО 4 или било које експертизе може бити позван од ОП да учествује на сатанцима, у складу дневног реда са статусом посматрача.

Као принцип, одлуке ОП доносе се консензусом, при чему свака држава партнер има један глас. ОП сачињава и усваја свој пословник.

ОП се састаје најмање једном годишње. Одлуке се такође могу доносити у писаном поступку.

Улога и задаци Одбора за праћење програма (ОП)

У складу са чланом 49. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, ОП преиспитује спровођење програма и напредак ради постизања својих циљева и посебно ће обављати функције наведене у члану 110. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013. ОП ће такође усвојити методологију, критеријуме за избор пројеката и правила подобности пре објављивања сваког позива за подношење пројектних предлога. Он ће одабрати пројекте који ће бити финансирани од стране АДРИОН програма у складу са чланом 12. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013. ОП ће признати опис система за управљање и контролу, који ће представљати основу за одређивање надлежних органа за програм у складу са чланом 124.2 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 пре подношења система РТ-у за мишљење. Одлуке ОП биће непристрасне и на њих не сме утицати никакав парцијалан лични или организацијски интерес било ког појединачног члана ОП.

Управљачко тело са додатним функцијама тела за сертификацију (УТ/ТС)

УТ/ТС (УТ/ТС) је уз помоћ ЗС, одговорно за управљање и спровођење АДРИОН програма у складу са принципом правилног финансијског управљања. Оно врши функције описане у члану 125. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013 (CPR) и члану 23. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013 (ETC).

УТ/ТС према члану 24. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013 обавља функције предвиђене у члану 126. Уредбе (ЕУ) број 1303/2013.

УТ/ТС поступа у корист целог Програма, и у складу са његовом координационом улогом ће учинити све како би осигурало да сви надлежни органи за програм неометано комуницирају. Оно ће поступати, што се спровођења његових задатака тиче, у потпуности у складу са италијанским институционалним, правним и финансијским одредбама.

УТ/ТС је задужено за пренос информација и података ОП и Европској комисији, укључујући финансијске податке и податке који се односе на показатеље и прекретнице, као и податке који се односе на напредак програма сарадње у остваривању његових циљева и резултата.

Управљачко тело ће након консултација са свим држава партнерима основати ЗС, како је описано у поглављу 5.2.

УТ/ТС:

- Одговорно је за састављање и подношење захтева за плаћање Европској Комисији и потврђивање да су они произашли из поузданих рачуноводствених система, они ће се заснивати на пратећим документима који се могу проверити и да их је проверило УТ/ТС пре

- достављања Европској Комисији;
- Одговорно је за израду годишњих обрачуна, потврђивање њихове комплетности, тачности и истинитости и осигурава да су трошкови унети у обрачун у складу са важећим правилима ЕУ и националним правилима и да су настали у вези операција које су изабране за финансирање у складу са важећим критеријумима за програм сарадње и у складу са правилима ЕУ и националним правилима;
- Оно ће успоставити делотворне и пропорционалне мере за борбу против преваре и корупције, узимајући у обзир идентификоване ризике (Уредба (ЕЗ) бр. 1303/2013, члан 125 (4) (с)). Оно ће осигурати да: се провере против превара врше у сарадњи са представницима земаља које учествују у програму (нпр .: Националне контакт тачке); у том смислу, оно ће детаљно изложити смернице, док ће мреже за проверу у погледу ове конкретне теме бити детаљно изложене како би се осигурала конзистентност провера и једнак третман према свим партнерима; провере против превара ће се спроводити само на оне операција које ће вероватно бити предложене ОП за финансирање.
- Оно ће потврдити присуство двоструког финансирања кроз *ад хок* питања у образцу за подношење захтева и кроз размену информација са програмима транснационалне сарадње који се спроводе/делимично спроводе на истом географском подручју као и АДРИОН програм;
- Оно ће осигурати да ће се евентуално присуство сукоба интереса решавати уз помоћ пословника Одбора за праћење.

УТ такође обавља функције ТС. У тој улози, УТ/ТС:

- Осигурава израду и достављање захтева за исплату Европској комисији;
- Потврђује да су захтеви за исплату достављени Европској комисији резултат поузданог рачуноводственог система и засновани на пратећој документацији;
- Потврђује да су подаци, као што су наведени у тачки изнад, проверени од стране УТ у погледу потпуности, тачности и истинитости годишњих рачуна и да су трошкови који су унети у рачуне у складу са важећим прописима Уније и националним прописима и да су настали у погледу операција које су изабране за финансирање у складу са критеријумима који се примењују у складу са правилима Уније и националним правилима;
- Према члану 112.1 *CPR*-а, до 31. јануара, 31. јула и 31. октобра сваке године пружа УТ следеће информације по приоритетној оси:
  - а) Укупне и јавне прихватљиве трошкове операција и број операција које су изабране за подршку;
  - б) Укупне прихватљиве трошкове пријављене од стране корисника, осигуравајући да, у поднеску који се доставља до 31. јануара, подаци буду подељени по категоријама интервенција; такве информације испуњавају додатне услове о финансијским подацима као што је наведено у чл. 50.2 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013;

- c) Осигурава да горе наведено прослеђивање које се врши до 31. јануара и 31. јула такође садржи и прогнозу износа за који УТ очекује да поднесе захтеве за исплату за текућу финансијску годину и следећу годину; и да се датум пресека за достављене податке односи на крај месеца који претходи месецу подношења;
- d) Доставља све горе наведене релевантне податке у складу са чл. 2 и Анексом II Сprovedбене уредбе (ЕУ) бр. 1011/2014;
- o Осигурава УТ тако да било који износ исплаћен као последица неправилности буде повраћен од водећих партнера (члан 27(2) Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013).
- o Осигурава да се приликом израде и даљег подношења захтева за исплату узму у обзир резултати ревизија обављених било директно или у оквиру одговорности РТ;
- o Води књигу о надокнадивим износима и износима који су повучени након отказивања свих или дела доприноса за неку операцију. Повраћени износи ће бити враћени Европској комисији пре затварања оперативног програма њиховим одузимањем из наредног извештаја о трошковима;
- o Спречава, открива и исправља неправилности које прелазе 10.000 EUR и врши повраћај неоправдано исплаћених износа, заједно са каматом на закаснила плаћања; информише о напретку у свим управним и судским поступцима; комуницира случајеве стечаја, као и случајеве код којих се сумња на превару;
- o Осигурава да је подношењу захтева за исплату претходио пријем адекватних информација иод стране УТ о извршеним процедурама и проверама у вези са трошковима;
- o До 15. фебруара наредне финансијске године, а у складу са чланом 137 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 и 59.9 Финансијске уредбе, израђује рачуне о насталим трошковима, укључујући пред-финансирање и износе за које су процедуре за повраћај у току или су завршене. Информације ће бити пропраћене изјавом о управљању. Мора потврдити потпуност, тачност и истинитост рачуна и да су трошкови унети од стране финансираних операција процењени на основу одобрених критеријума за одабир или ТА пројеката од стране Националних контакт тачака;
- o Потврђује/осигурава да програм поседује систем који бележи и чува, у електронском облику, рачуноводствене евиденције за сваку операцију и који подржава све податке потребне за израду захтева за исплату и износа; да се систем редовно ажурира након отказивања свих или дела доприноса за неку операцију или оперативни програм;
- o Детаљно излаже захтеве за исплату (чл. 131.1 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013) при чему пружа, за сваки приоритет, информације о укупним међу или прихватљивим трошковима насталим од стране корисника и плаћеним при спровођењу операција, као што су унесени у рачуноводствени систем и укупан износ јавних трошкова настао при спровођењу операција;

- Прима уплате од стране Европске комисије (предфинансирања, привремене исплате и плаћања коначне разлике као што је дефинисано у члану 77 (2) Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013) и врши исплату водећем партнеру у складу са чл. 132 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 и чл. 21.2 Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013;
- Подноси коначан захтев за привремену исплату до 31. јула након завршетка претходне обрачунске године а пре првог захтева за привремену исплату за наредну обрачунску годину (чл. 135.2 *CPR*) и након подношења годишњег извештаја о спровођењу Европској комисији ;
- Одржава рачуноводствене евиденције у компјутеризованом облику за трошкове пријављене Европској комисији и одговарајући плаћени јавни допринос пројектним партнерима.

Управним телом и Телом за сертификацију председава *Генерални директорат, Територијално и преговарачко планирање. Споразуми. Европски и међународни односи*, и оба тела су одговорна Генералном директору. Структуре УТ и ТС функционишу одвојено и међусобно су независна. Ове две структуре ће поседовати *ад хок* особље; обезбеђује се и раздвајање функција.

У оквиру УТ, обезбедиће се раздвајање функција у вези одабира операција (чл. 125.3 Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013) и финансијског управљања и контроле програма сарадње (чл. 125.4). Функције ће спроводити различити службеници. Раздвајање функција ће бити описано у опису система управљања и контроле.

Ревизорско тело (РТ)

Ревизорско тело (РТ) спроводи своје функције у складу са члановима 123, 124, 127. и 128. Уредбе ЕУ број 1303/2013 чланове 21. и 25. Уредбе ЕУ број 1299/2013.

РТ обезбеђује спровођење ревизије правилног функционисања система управе и контроле програма сарадње и ревизије одговарајућег узорка трансакција на основу пријављених трошкова. Оно саставља мишљење ревизора о годишњим рачунима за претходну рачуноводствену годину и годишњи извештај о контроли у коме се наводе налази ревизије која је спроведена током претходне рачуноводствене године.

РТ припремиће ревизорску стратегију учинка и ревизије у року од осам месеци од усвајања АДРИОН програма. Ревизорском стратегијом се утврђује методологија ревизије, метод узимања узорка за ревизије пројеката и планирање ревизија у вези са текућом рачуноводственом годином и две наредне рачуноводствене године.

У складу са чланом 25, став 2. Уредбе ЕУ број 1299/2013, РТ помаже група ревизора (ГР) коју чине представници надлежних тела сваке државе партнера која учествује у АДРИОН програму, која спроводи претходно набројане дужности које су детаљно утврђене у члану 127. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013.

Поменути представници морају да буду независни од чланова ОП, као

контролори који су именовани у складу са чланом 23, став 4. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013 и спровођења активности и финансијских трансакција операција. ГР се успоставља најкасније у року од три месеца од доношења одлуке којом се одобрава спровођење АДРИОН програма. Она саставља свој пословник, а њоме председава РТ.

У случајевима када ревизија и контрола спроводи тело које није РТ, РТ води рачуна о томе да та тела буду, као што је неопходно, у функционалном смислу независна. Одлуку о томе које ће тело спроводити системске ревизије и провере трошкова доноси РТ у сарадњи са ГР током процеса осмишљавања ревизорске стратегије програма.

Свака држава партнер одговорна је за ревизије које се спроводе на њеној територији.

У спровођењу својих задатака, РТ делује у потпуности у складу са италијанским институционалним, законским и финансијским одредбама.

Заједнички секретаријат (ЗС)

У складу са чланом 23. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, ЗС пружа помоћ УО, кроз додатне функције органа за провере и ОП, у спровођењу њихових функција. ЗС обезбеђује потенцијалним корисницима информације о могућностима за финансирање у оквиру АДРИОН програма и помаже корисницима у спровођењу операција. Он успоставља и одржава контакте са водећим партнерима и њиховим партнерствима.

Прецизније, ЗС на транснационалном нивоу обезбеђује сарадњу, наставак активности и промотивне активности и пружа техничку подршку за припрему састанака и догађаја на нивоу програма и на нивоу пројеката (ОП сатанци, транснационалне конференције и транснационалне радне групе, семинари за водеће partnere, остале специфичне тематске састанке).

ЗС олакшава, процењује и води рачуна о томе да одабир пројеката буде правичан и транспарентан. Он прикупља финансијске, физичке и статистичке податке који су неопходни за праћење програма и за процене у току и по завршетку програма. Он проверава захтеве за уплате пре извршења уплата водећим партнерима.

ОП мора да одобри годишње планове рада и извештаје ЗС, пре њихове овере од стране УО. Успостављање и функционисање ЗС, укључујући и његове активности, финансирају се из буџета ТП.

Националне контакт тачке (НКТ)

Свака држава партнер успоставља и управља радом АДРИОН националне контакт тачке (НКТ), чији је најважнији задатак да представља овај програм у датој земљи. НКТ допуњаваће активности ЗС у државама партнерима, а могу да спроводе и остале посебне активности на националном нивоу. ЗС координисаће мрежу НКТ за програм АДРИОН.

Најважнији обавезни задаци НКТ за Јадранско-јонски програм су:

- да помажу ЗС у процесу спровођења програма;
- да доприносе акцијама на ширењу информација и публицитета програма у датој земљи,
- да подржавају рад националних одбора или реализацију одговарајућих националних поступака у испуњавају њихових транснационалних задатака;
- да служе као тачке контакта за подносиоце предлога пројеката, партнере и заинтересоване стране на националном нивоу тако што пружају помоћ у осмишљавању пројеката.

Одговорности држава партнера

Државе партнери задржавају следеће три најважније одговорности у оквиру

АДРИОН програма:

- Као национални органи, оне именују представнике ОП и обезбеђују НКТ да би допринеле општом покретању и координацији програма на својој територији и сnose финансијске одговорности у складу са оним што је утврђено у оквиру одељка 5.4
- Као национални контролори, оне су одговорне за верификацију трошкова корисника који се налазе на њиховој територији на одговарајућем нивоу управљања,
- Као чланице ГР, оне учествују у активностима ревизије и одговорне су за ревизије које се спроводе на њиховим територијама.

Све државе партнери сагласне су са применом начела партнерства које је утврђено у члану 5. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 као и сарадњом којом се остварује најбоље управљање и контрола програма и његово успешно спровођење.

Државе партнери могу да утврде у писаном облику правила којима се управља њиховим односима са УТ и РТ, односима између тих органа и односима тих органа са Европском комисијом.

Државе партнери АДРИОН програма воде рачуна о томе да органима који спроводе програм буду достављене све неопходне информације за спровођење њихових одговорности које им се по закону могу доставити.

Организација процене и одабира операција

Пријаве пројеката могу се подносити у складу са поступком директне доделе средстава или путем позива за подношење предлога пројеката чији ће пројектни задаци бити објављени на интернет страници АДРИОН програма. Подршка и смернице за подносиоце предлога пројеката о врстама операција као и о поступцима пријаве и спровођења пројеката биће достављене кроз документе

који садрже неопходне информације и који се посебно састављају за појединачне позиве, као и путем догађаја и обука које спроводе УТ и ЗС у сарадњи са НКТ. Детаљне информације о поступку одабира такође ће бити доступне свим подносиоцима предлога пројеката у упутству за реализацију Програма. Поднете пријаве пројеката биће доступне члановима ОП. Утврдиће се скуп критеријума за прихватљивост предлога пројеката који садржи и мере за спречавање превара да би се обезбедило да поднете пријаве пројеката испуњавају формалне захтеве и да их је одобрио ОП. Скуп критеријума за прихватљивост предлога пројеката такође ће садржати и критеријум транснационалног карактера партнерства (партнерство чине корисници из најмање три земље учеснице у програму, од којих је најмање једна држава чланица ЕУ). ЗС проверава пријаве пројеката на основу критеријума прихватљивости. Предлози пројеката који нису прихватљиви одбијају се одлуком ОП.

Критеријуми за одабир пројеката

Критеријуми за одабир пројеката треба да се односе на квалитет пријаве и примењиваће се на оне пријаве пројеката које су прошле проверу прихватљивости. Критеријуми за одабир осмишљени су да би се оцењивало у којој мери су у пријавама пројеката поштовани стратешки и оперативни аспекти утврђени у Одељку 2 у рубрици „Водећа начела за одабир операција“.

ЗС предузима процену квалитета пријава пројеката уз помоћ спољних процењивача у случајевима када је то примерено, док УТ подноси процену пријава пројеката ОП који доноси одлуке о њима.

Процена и вредновање пријава пројеката од стране ЗС, као и одабир пројеката који прави ОП, обавља се на основу објективних критеријума који су прецизирани у табелама за процену и вредновање које одобрава ОП и које су објашњене у упутству за спровођење програма.

Критеријуми за процену утврђују се са циљем да се у највећој могућој мери спроведе на резултате усмерен приступ који у оквиру АДРИОН програма треба применити на пројекте који имају капацитет да произведу конкретне и видљиве производе и резултате, као одговор на добро препознате изазове који утичу на област обухваћену програмом и којима се на интегрисан начин решавају развојне потребе.

Сви пројекти који примају средства морају да задовоље следеће захтеве у смислу квалитета:

- Транснационални значај;
- Релевантност партнерства;
- Конкретни и мерљиви резултати;
- Трајни производи и резултати;
- Кохерентан приступ;

- Здрава пројектна стратегија и средства за комуникацију;
- Делотворно управљање;
- Здрав буџет.

ОП спроводи даљи одабир пројеката. УТ обавештава сваког главног подносиоца пријаве пројекта о резултатима процеса одабира пројеката у писаном облику и у складу са начелом е-кохезије. Резултати се такође објављују на интернету како је то утврђено чланом 115, став 2. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013.

Решавање приговора

Поступци који су установљени за решавање приговора се разликују у зависности од предмета приговора:

Приговори који се односе на вредновање и одабир пројеката:

- Подносиоци пријава пројеката који су водећи партнери у пројекту биће обавештавани у писаном облику о разлозима због којих је донета одлука да пријава пројекта није прихватљива или није одговарајућег квалитета. Сви приговори који се односе на вредновање пројеката подносе водећи партнери који подносе пријаве пројеката УТ/ ЗС који ће, у сарадњи са ОП, испитати и доставити свој став у вези са основаношћу приговора. ОП може и да успостави радну групу или под-одбор који ће решавати приговоре.

Приговори који се односе на одлуке УТ или ЗС током спровођења пројекта:

- Сви приговори у вези са одлукама које доносе УТ/ ЗС током спровођења пројекта на основу уговора о субвенцији или одлуке ОП подносе водећи партнери на пројектима УТ/ЗС који ће проучити приговор и доставити одговор на исти (у сарадњи са ОП, уколико је то неопходно).

Приговори који се односе на национални систем контроле:

- Водећи партнери на пројектима или партнери који имају приговоре које се односе на национални систем контроле који је успостављен у складу са чланом 23, став 4. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, могу да поднесу приговор националном контролном координационом телу одговарајуће државе чланице ЕУ/партнерске земље у складу са националним поступцима који су успостављени у складу са чланом 74, став 3. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 (Уредбе о заједничким одредбама за ЕУ фондове).

Додатне информације о поступку за подношење приговора утврђују се у одговарајућим програмским документима и прописима у којима се обавештавају подносиоци пријава пројеката и корисници.

Поступци уговарања

Пошто ОП донесе одлуку да одобри пријаве пројеката које су препоручене за финансирање после техничке оцене квалитета коју спроводи УТ, односно ЗС, УТ и водећи партнер потписују појединачне уговоре о субвенцији за сваки

пројекат. Уговором је обухваћено и ИПА финансирање које је додељено датој операцији.

Уколико ИПА фондови нису расположиви, неће имати никаквих последица на одобрење партнера ЕФРР у оквиру истог пројекта. Такав пројекат би спровели партнери ЕФРР без ИПА партнера, уколико би на спровођење пројекта утицала поменута могућност да ИПА средстава не буду расположива.

УТ користи стандардни документ уговора о субвенцији који је одобрио ОП и који је састављен у складу са примењивим законима Републике Италије и начелима институције која је домаћин УТ.

Уговор о субвенцији упућује се водећем партнеру на пројекту, кога именује партнерство, у складу са чланом 13. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, потписују га правни заступник водеће партнерске институције и УТ.

Уговором о субвенцији утврђују се сви неопходни модалитети за спровођење операције. Такође ће укључити правну заштиту у случају евентуалног спора. Документи који чине одобрену пријаву пројекта, укључујући ту и образац коначне одobreне пријаве и обавештење о одлуци ОП да пројекат буде одобрен, чине саставни део уговора о субвенцији.

Модалитет за верификацију управљања и одговарајућих контрола квалитета

У оквиру финансијског управљања и контроле, државе партнери осигураће да њихови системи управљања и контроле буду успостављени у складу са одредбама наведеним у ЕУ уредбама и да ти системи делотворно и неометано функционишу.

Свака држава партнер, која учествује у програму сарадње, проверава да ли су су-финансирани производи достављени односно услуге пружене и да ли је трошак који су пријавили корисници плаћен, као и да ли је у складу са важећим законима Уније и националним законима, програмским правилима и условима под којима је подршка за операцију одобрена (члан 25, став 4. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013).

Свака држава партнер именује тело или особу одговорну за спровођење тих провера у вези са корисницима на својој територији („контролори“) и осим тога је одговорна за провере које се спроводе на њеној територији.

Поменуте провере за АДРИОН програм спроводе контролори који су именовани у складу са (централизованим или децентрализованим) системима контроле сваке државе партнере.

Свака држава партнер такође обезбеђује да се трошкови корисника могу проверити у периоду од три месеца пошто дати корисник поднесе документа. УТ обезбеђује да именовани контролор провери потрошњу сваког корисника који учествује у операцији.

Да би се поједноставио административни поступак и унапредило управљање програмом, УТ унапређује активности на усклађивању и координацији кроз усвајање заједничких нивоа стандарда и активности на координацији између

националних система контроле тако што установљава, кроз подршку ЗС, мрежу тела или органа који су задужени за првостепену контролу.

После тих провера, ЗС од сваког пројекта прима редовне извештаје о напретку које саставља водећи партнер заједно са захтевом за плаћање, у складу са претходно утврђеним роковима.

ЗС спроводи све неопходне провере да би обезбедио постојање пројекта и његову усклађеност са одобреном пријавом у складу са захтевима који су наведени у уговору о субвенцији. Осим тога, УТ проверава тачност захтева за плаћање и утврђује износ доприноса који треба платити у односу на укупан износ проверених и потврђених трошкова; УТ, на основу својих додатних функција ТС, потврђује захтев за плаћање и усваја све неопходне мере у случају неправилности или превара.

Делотворно функционисање система контроле који успоставља свака држава партнер проверава се кроз различите врсте контрола и у складу са начелом пропорционалности.

Накнада трошкова коју управљачко тело обезбеђује водећим партнерима

У складу са чланом 13. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013, пројектни партнери за сваку операцију именују водећег партнера. Водећи партнер преузима на себе укупну одговорност за примену и спровођење целокупне операције, укључујући и управљање средствима Уније.

Пројектни партнери морају да обезбеде национално су-финансирање за операције у складу са појединачним националним механизмима финансирања. Пројектни партнери морају унапред да обезбеде финансирање свих операција. ОП може да наложи УТ да истражи могућност успостављања механизма авансног финансирања за пројекте.

Овлашћени национални контролори морају да потврде трошкове свих партнера. Водећи партнер прикупља потврде свих пројектних партнера које су издали њихови контролори и прилаже их уз претходно поменуте периодичне извештаје о активностима и финансијске извештаје који се достављају УТ, односно ЗС. У тим документима, водећи партнер извештава о напретку који је остварило пројектно партнерство и о одговарајућим прихватљивим и провереним трошковима.

На основу провера извештаја које предузима ЗС и у складу са чланом 21, став 2. Уредбе (ЕУ) 1299/2013 на основу члана 132. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, УТ води рачуна о извршењу уплата водећем партнеру који је одговоран за пренос доприноса Уније партнерима који учествују у реализацији операције.

У складу са чланом 80. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013 и у складу са чланом 28. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, износи наведени у програму, који подносе државе партнери, и изјаве о трошковима морају да буду изражени у еврима. Све уплате водећим партнерима извршавају се у еврима.

Допринос држава партнера финансирању техничке помоћи

На нивоу програма, ТП заједнички финансирају државе партнери. У складу са чланом 17. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, ТП се финансира до максималног износа од 6% од укупних износа доприноса ЕФРР. Што се тиче партнерских земаља у складу са чланом 26 Уредбе ЕУ број 1299/2013 члан 17 исте Уредбе ће се примењивати. Детаљне информације о буџету за ТП наведене су у Одељку 3. Свака држава партнер преноси свој национални удео у су-финансирању ТП на рачун УТ. Национално су-финансирање буџета за ТП обезбеђује се као авансно плаћање најкасније почев од 2015. године, на годишњој основи сразмерно појединачном уделу у укупном финансирању ЕФРР и ИПА од стране држава партнера.

Извештај о ситуацији са плаћањем управљачко тело редовно доставља надзорном одбору. Коришћење камате на средства Уније (по одбитку накнада за транснационалне трансакције) и банковних рачуна за претходне националне доприносе, предмет је одлуке ОП.

Остали технички и финансијски детаљи биће изнети у Упутству за ТП.

Информисање и комуникација

У складу са члановима 115. и 116. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, стратегија комуникације биће састављена и поднета ОП најкасније шест месеци по усвајању програма како би се обезбедила транспарентност у односу на релевантне partnere и заинтересоване стране и информације о њима. Стратегијом се утврђују специфични циљеви комуникације, циљна публика, поруке, као и тактика и средства за подршку остваривању ширих програмских циљева. У стратегији се води рачуна о детаљним правилима у вези са мерама информисања и комуникације које су наведене у члану 115. и Анексу XII Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013. Стратегија важи за цео програмски период, а допуњена је годишњим плановима рада.

Програм и све активности на комуникацији у оквиру пројеката морају да буду у складу са координисаним брендирањем које се програмима ЕТС за период од 2014. до 2020. године уводи на добровољној основи.

УТ је заједно са ЗС одговорно за комуникације у целини. Међутим, на националном и на регионалном нивоу, НКТ има пресудно важну улогу у допуњавању активности на транснационалном и европском нивоу. Одобрене операције осим тога имају кључну улогу у преношењу информација о резултатима пројеката на свим нивоима.

Државе партнери подржавају УТ да би се обезбедила делотворна примена захтева у вези са информисањем и публицитетом тако што предузимају одговарајуће кораке у циљу ширења информација и тако што обезбеђују публицитет програма на својим територијама.

Евалуација програма

Програм подлеже претходној (*ex-ante*) евалуацији независних проценитеља како би се унапредио квалитет програма и на најбољи могући начин расподелила буџетска средства. Препоруке у вези са овом евалуацијом узете су у обзир током припреме овог програма.

У складу са чланом 56. и 114. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, УТ саставља план евалуације који одобрава ОП у складу са одредбама члана 110, став 2, тачка в) Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013. У складу са чланом 56. Уредбе ЕУ број 1303/2013, спроводиће се евалуације да би се оценила делотворност, ефикасност и утицај програма. Током трајања програма, евалуацијом треба да се оцени како је подршка обезбеђена из финансијских средстава програма допринела реализацији циљева за сваку ПО, као и територијална покривеност области обухваћене Програмом. Све евалуације, препоруке и активности које се спроводе као наставак програма испитује и одобрава ОП.

У складу са чланом 57. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, за спровођење накнадне (*ex-post*) евалуације одговорна је Европска комисија.

Компјутеризована размена података

Као што је предвиђено члановима 74. и 112. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, размена података са Европском комисијом спроводиће се електронски, путем електронског система за праћење.

Електронски *MS* обезбеђује податке и информације неопходне за испуњавање захтева управљања, праћења и евалуације.

У складу са чланом 122. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, у оквиру АДРИОН програма обезбедиће се могућност да се, најкасније до 31. децембра 2015. године, целокупна размена информација између корисника и УТ/ТС и РТ одвија преко система за електронску размену података.

УТ за АДРИОН програм обезбедиће да се учини све што је потребно да се оствари потпуна дигитализација програма и у складу са развојем ИПА уредби о овом административном питању.

Електронски *MS* мора да буде у складу са следећим аспектима:

- Интегритет и поверљивост података;
- Потврда идентитета пошиљаоца у смислу Директиве 1999/93/ЕС4108,
- Чување података у складу са правилима задржавања која су утврђена у члану 140. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013; Безбедан пренос података;
- Распоживост података током и ван стандардног радног времена (осим током активности на техничком одржавању);
- Могућност да електронски *MS* и корисници приступају подацима, било непосредно или преко интерфејса за аутоматску синхронизацију и снимање података у националним, регионалним и локалним рачунарским системима за управљање;

- Заштита приватности података о личности за појединце и поверљивост комерцијалних података за правна лица;
- Да би се подаци пренели Европској комисији, административни систем електронског *MS* олакшава интероперабилност са оквирима Уније у складу са захтевима садржаним у члану 122, став 3. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013.

Рачунарски систем који се користи у ове сврхе мора да буде у складу са прихваћеним стандардима безбедности и поузданости. Прихваћени поступци којима се обезбеђује поузданост информација из рачуноводствених извештаја, извештаја о праћењу и финансијских извештаја спроводиће се у компјутеризованом облику.

5.4. Подела одговорности између држава партнера у случају финансијских корекција које захтева управљачко тело или Комисија

Не доводећи у питање одговорност држава партнера за откривање и исправљање неправилности, као ни за повраћај износа који су били неосновано плаћени у складу са чланом 122, став 2. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, УТ водиће рачуна о томе да сваки такав износ који је уплаћен као резултат неправилности буде враћен из пројекта преко водећег партнера. У складу са чланом 27. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, пројектни партнери враћају водећем партнеру све износе средстава који су били неосновано плаћени.

УТ такође врши повраћај средстава од водећег партнера (а водећи партнер врши повраћај средстава од партнера на пројекту) по престанку важења уговора о субвенцији у потпуности или делимично, у складу са условима утврђеним у Уговору о субвенцији.

Уколико водећи партнер не успе да обезбеди повраћај средстава од другог пројектног партнера или уколико УТ не успе да обезбеди повраћај средстава од водећег партнера и поред свих предузетих мера, држава партнер на чијој се територији налази дати пројектни партнер, врши накнаду неосновано уплаћених средстава УТ за датог корисника, у складу са чланом 27, став 3. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013.

УТ је одговорно за накнаду износа који су враћени у општи буџет Уније, у складу са расподелом одговорности између партнерских земаља (погледати у наставку). УТ врши накнаду средстава Европској комисији након што ВП/ПП или држава партнер изврши повраћај одговарајућих износа.

Детаљне информације о поступку биће укључене у опис за управљање и контролу система који треба да буде установљен у складу са чланом 72. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013.

Истовремено са/или пошто партнерска земља УТ надокнади износ који није могао бити враћен, држава партнер задржава право да обезбеди накнаду средстава од пројектног партнера који се налази на њеној територији, уколико је

то неопходно и путем судског спора.

У ову сврху УТ и водећи партнер преносе своја права на основу Уговора о субвенцији и на основу уговора о партнерству на дату државу партнера (партнера ЕФРР као и на партнера који је корисник ИПА II програма).

У случају да Европски суд ревизора или Европска комисија открију неправилности, што има за резултат да се одређени трошкови сматрају неприхватљивим и да су у коначној исправци предмет одлуке ЕК на основу чланова 144. до 147. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, финансијске последице по државе партнере утврђене су у одељку „одговорности и неправилности“ који следи. Примерак целокупне кореспонденције између Европске комисије и држава партнера, у вези са тим, доставља се УТ, односно ЗС, другопоменути обавештава ревизорско тело и групу ревизора.

Расподела одговорности између држава партнера

Државе партнери сnose следеће одговорности у вези са коришћењем програмских ЕФРР и ИПА финансијских средстава:

- За трошкове везане за пројекте који су одобрени пројектним партнерима који се налазе на њиховој територији, одговорност појединачно сноси свака држава учесница у програму;
- У случају системске неправилности или финансијске исправке (при чему одлуку о овом другом доноси Европска комисија), државе партнери сnose финансијске последице сразмерно одговарајућој неправилности која је откривена на територији дате државе учеснице; У случајевима када се системска неправилност или финансијска исправка не могу повезати са територијом неке одређене државе партнера, одговорне су сразмерно износима ЕФРР/ИПА доприноса исплаћених појединачним пројектним партнерима из њихових земаља;
- За трошкове техничке помоћи које је остварило УТ, одговорност која се везује за административне неправилности сноси УТ.

Уколико УТ/ ТС, заједнички секретаријат или било која од држава партнера сазна за неправилности, они без одлагања морају да обавесте одговорну државу или УТ које врши додатне функције ТС које ће осигурати да ове информације буду пренете РТ/ ГР, у случајевима када је то потребно.

У складу са чланом 122. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/, свака партнерска земља одговорна је за подношење извештаја Европској комисији и УТ о неправилностима које почине корисници, који се налазе на њеној територији. Уколико држава партнер не извршава своје обавезе на основу ових одредби, УТ има право да привремено прекине уплате свим пројектним партнерима који се налазе на њеној територији.

У финансијском споразуму са ИПА државама партнерима треба јасно да буде наведено да је свака држава корисница на чијој се територији налази пројектни партнер одговорна за спречавање, откривање, доношење одлука о неправилностима и исправљање неправилности које направе јавно-приватни,

као и приватни партнери.

Програм АДРИОН захтева, приликом трошења средстава ЕРДФ путем јавних уговора/концесија, од државних органа и еквивалентних јавних тела ЕРДФ партнерских држава да поштују правила јавних набавки ЕУ а нарочито (i) Директиву 2004/18/ЕЗ и 2004/17/ЕЗ, (ii) Директиве 2014/23/ЕЗ, 2014/24/ЕУ и 2014/25/ЕЗ након што исте буду пренешене у национално законодавство; (iii) Директиве 89/665/ЕЕЗ и 92/13/ЕЕЗ и (iv) општа начела јавних набавки изведена из Уговора о функционисању ЕУ. Јавне набавке у Албанији, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Републици Србији морају бити у складу са правилима о спољној помоћи ЕУ.

5.5. Употреба евра

(Упућивање: члан 28. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

У складу са чланом 28. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013, одступањем од члана 133. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013, износе трошкова насталих у валути која није евро корисници прерачунавају у евре – користећи месечни рачуноводствени девизни курс ЕК, који важи за месец током кога су трошкови поднети на проверу УТ или контролору (опција б назначена је у члану 20 Уредбе ЕУ бр.1299/2013). Проверу исправности прерачунатих износа обавља контролор у држави партнеру у којој се пројектни партнер налази.

5.6. Учешће партнера

(Упућивање: члан 8, став 4, тачка в) Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

Акције предузете да би се партнери укључили у припрему програма сарадње, као и улога тих партнера у припреми и спровођењу програма сарадње, укључујући и њихово учешће у одбору за праћење програма (регионалне и локалне власти, надлежни градски и остали државни органи, привредни и друштвени партнери, релевантна тела која представљају цивилно друштво (укључујући ту и partnere на заштити животне средине), невладине организације и тела одговорна за промоцију социјалне инклузије, родне једнакости и забране дискриминације).

Кратак преглед процеса припреме програма сарадње

АДРИОН програм разрађен је следећи правила понашања које је развила Европска комисија.

Како би се обезбедила кохерентност са предстојећом ЕУСАИР макро-регионалном стратегијом, ЕК је у августу 2013. године, одлучила да ре-дефинише географски обим програма Југоисточне капије (*South East Gateway programme*), како би се, у географском смислу, ускладио са стратегијом: нова област Јадранско-јонског програма прилагођена је како би обухватила територију осам земаља укључених у стратегију.

Процес припреме програма сарадње трајао је око годину дана, почев од августа 2013. године. Радна група била је поново организована, а њен фокус преусмерен

на Јадранско-јонски програм, кога чини осам земаља предстојеће макро-регионалне стратегије.

Ова другачије прилагођена радна група усвојила је интерни пословник у коме је утврђена мисија, процес одлучивања и састав радне групе.

Оквирни временски план процеса програмирања стално је ажуриран узимајући у обзир развој нацрта ЕУ уредби и процесе консултација, да би се обезбедила општа кохерентност садржаја програма сарадње са европским правним оквиром.

Радна група објавила је позив за достављање пријава од стране институција које су биле вољне да делују као будућа УТ: овај поступак завршен је у мају 2014. године именовањем региона Емилија Романа (*Emilia Romagna Region*) за будуће УТ АДРИОН програма за период 2014-2020. године.

Радна група одлучила је уговорно ангажује спољне експерте одговарајућег стручног профила, који би обавили специјализоване задатке у вези са припремом програма сарадње, као што су модерација и процес припреме, *ex-ante* и стратешка евалуација заштите животне средине.

Радна група је успоставила посебну радну групу задужену да прати припрему приоритетне осе 4, која је усмерена на ТЦ 11 који се бави подршком управљању и спровођењу ЕУСАИР макро-регионалне стратегије под координацијом Словеније. Њене чланове именовале су државе партнери, као и УТ, службеник одељења Европске комисије и *Interact* представник као спољни посматрач. Одржано је укупно осам састанака радне групе током читавог процеса припреме програма.

Опис учешћа партнера

Циљ процеса био је да се потврде стратешки избори (тематска концентрација) за АДРИОН програм и да се прикупе додатни улазни подаци и предлози као и идеје о потенцијалним транснационалним акцијама које треба подржати. За припрему АДРИОН програма, били су укључени партнери кроз консултације које су покренуте на нивоу програма.

АДРИОН програм покренуо је на својој интернет страници сопствене јавне консултације на мрежи о програмским приоритетима које су трајале од 27. јуна до 17. јула 2014. године и чији су резултати представљени радној групи 21. јула у Болоњи (Италија).

У оквиру процеса програмирања, радна група је такође организовала два транснационална тематска догађаја у Италији (у Анкони – 3. септембра 2014. године) и у Хрватској (у Сплиту – 5. септембра 2014. године), који су имали за циљ прикупљање улазних података од јавности о њиховим очекивањима од АДРИОН програма и о могућим додатним резултатима и акцијама за мања прилагођавања програмске стратегије. Тематске радионице организоване су у оквиру једне опште седнице док је током три паралелне радне седнице пажња била усмерена на ПО програма (иновативни и паметни регион, одрживи регион, повезани регион).

На основу списка адреса који је коришћен за консултације на мрежи, 2.611 особа је примило позив са дневним редом и формуларом за регистрацију (оба документа била су такође доступна на интернет страници програма Југоисточна Европа – ЈИЕ (www.southeast-europe.net)). Више од 200 заинтересованих страна било је присутно на два догађаја (142 у Италији односно 66 у Хрватској). Међу учесницима су били равномерно заступљени представници различитих средина, тј. академских кругова, локалних власти, развојних агенција и појединци. Учесници су били активни, својим мишљењима и идејама допринели су свим компонентама програма. Ти улазни подаци преведени су у конкретну ревизију нацрта програма сарадње и углавном су били усмерени на следеће:

- Потребе области обухваћене програмом;
- Додатне тематске области које треба укључити као фокус ПО;
- Неки предлози за унапређење управљања и спровођења програма.

Све презентације које су одржане на општим седницама и на седницама радних група, као и списак учесника објављени су на интернет страници програма Југоисточна Европа.

Од јула до октобра 2014. године, такође су обављене и консултације између органа за заштиту животне средине у државама партнерима у вези са утицајем програма на животну средину.

Одабир партнера

Консултације у оквиру АДРИОН програма одржане су у складу са документом „Општа начела и минимални стандарди Комисије за консултације са заинтересованим странама“ („Ка ојачаној култури консултација и дијалога – општа начела и минимални стандарди које је издала Комисија за консултације са заинтересованим странама“, Брисел, 11.12.2002. год., *СОМ* (2002) 704 коначна верзија). На тај начин програм је обезбедио да начела отворености и одговорности, делотворности и кохерентности буду примењена током консултација са његовим заинтересованим странама.

Консултације су одржане са следеће четири врсте заинтересованих страна:

- (а) Заинтересоване стране које су укључене у националне или регионалне спискове које су доставиле државе партнери;
- (б) Пројектни партнери на програмима ЈИЕ и ИПА Јадранског програма прекограничне сарадње;
- (в) Циљне групе програма које су имале могућност да посете интернет странице (програма, региона, државе);
- (г) Кључни спроводиоци структуре управљања ЕУСАИР.

Обавештење о анкети послато је електронском поштом на 2.611 адреса.

Списак партнера укључених у процес консултација

Анкета је покренута 2. јула и трајала је до 18. јула 2014. године (16 дана) преко алата на мрежи, који је обезбедио тим за нацрт програма.

Позив је упућен на адресе 2.611 заинтересованих страна. Списак адреса састављен је на основу улазних података који су достављени од стране чланова радне групе, на основу података доступних из базе програма ЈИЕ и на основу регистрације учесника на мрежи.

Стопа одзива учесника била је уобичајена ако се узме у обзир прилично кратак временски оквир: 322 примаоца одговорило је на анкету, што представља око 12%. Однос броја испитаника и броја становника у регионима који се могу квалификовати потврђује укупну равнотежу у смислу учешћа у оквиру прихватљиве области.

Што се тиче стопа учешћа по категоријама испитаника (табела 2), 31% испитаника ради у телима која се баве истраживањем и образовањем, 23% испитаника је из централних/регионалних државних органа ПО, 14% из локалних државних органа, 13% из развојних агенција/НВО, 8% из комора, савеза и удружења, 7% је из предузећа основаних са циљем стицања профита и коначно 4% представља испитанике са територија изван области обухваћене програмом.

Укупна равнотежа стопе повраћаја по појединачним категоријама омогућава поређење података на одговарајући начин, али је висок проценат испитаника из централних/регионалних државних органа ПО (ТЦ6) и из истраживачких и образовних установа (ТЦ1) сигурно утицао на рангирање ТЦ и ПИ.

Акција предузета у циљу олакшавања учешћа партнера

АДРИОН програм обавестио је партнере о покретању процеса консултација на интернет страници програма ЈИЕ, а државни органи су кроз своје институционалне интернет странице обавестили релевантна тела, органе и партнере у својим земљама.

Заинтересоване стране, укључене у спискове које су доставиле државе партнери, партнери на пројекту, претплатници на билтен АДРИОН програма и тела програма позвана су да одговоре на анкету путем електронске поште.

Порука електронске поште састојала се од кратког објашњења и линка интернет странице програма преко кога се може приступити консултацијама. Током периода консултација послато је неколико подсетника.

Најважнија додатна вредност партнерства у припреми програма сарадње

У припреми програма сарадње, најважнија додатна вредност партнера била је обезбеђивање детаљних информација о приоритетима и кохерентним прихватљивим акцијама на територијалном нивоу за велики број различитих установа и тела. То је помогло да се нагласе приоритети и да се рангирају питања о којима треба водити рачуна у стратегији програма.

Партнери су такође помогли да се боље утврде врсте акција и акције које би требало подржати у оквиру сваког приоритета инвестирања (ПИ). Ово је било неопходно да би биле предложене оперативне и на потребама засноване врсте акција које могу да произведу конкретне и мерљиве резултате.

Најважнији резултати консултација са партнерима

Рангирање ТЦ, генерално гледано, у складу је са претходним одабиром који је обавила радна група, ТЦ1 (истраживање), ТЦ6 (животна средина), за који се сматрало да је више него веома релевантан за област обухваћену АДРИОН програмом, а за њима следе ТЦ10 (образовање) и ТЦ7 (транспорт) који су ранжирани као трећи и четврти ТЦ.

ТЦ4 (ниска емисија угљеника) ранжиран је као седми циљ, али су га испитаници и поред тога сматрали више него релевантним. Треба обратити пажњу на то да је, иако је ТЦ9 (социјална инклузија) ранжиран као последњи циљ, разлика између врха и дна списка око 5% пошто ниједан ТЦ није сматран мало релевантним или некорисним.

ТЦ11 (управа) ранжиран је као пети циљ, у вези са предложеним акцијама само је мали број тема препознат као „унапређење административног капацитета и капацитета за управљање“ или „јачање улоге тематских кластера“ и „унапређивање управљања на више нивоа“ за укупно 16 специфичних улазних података, док су заинтересоване стране сматрале да је важна пажња која се усмерава на „обуку и образовање“ (ТЦ11) о изградњи капацитета.

Што се тиче избора испитаника у вези са приоритетима инвестирања (ПИ), резултати по категоријама су, генерално гледано, у складу са изборима направљеним кроз питање које се односило на избор ТЦ:

ТЦ1 - истраживање: ПИ 1.а и 1.б: осим испитаника из категорије „остало“, иновације су сви ранжирани као прве, а нарочито истраживачке и образовне установе и развојне агенције/НВО. Разлика између ова два приоритета инвестирања је ограничена (8% у просеку).

ТЦ4 – ниска емисија угљеника: ПИ 4.в и 4.д: Разлике између резултата мало су веће. Ефикасност је ранжирана као прва у поређењу са урбаним приоритетом инвестирања, али је откривено неколико разлика између категорија испитаника, пошто су испитаници чија је пажња усмерена на профит у просеку сматрали да је урбани ПИ релевантнији од ПИ везаног за ефикасност, док су за испитанике са територија изван области обухваћене Програмом ова два приоритета инвестирања подједнако релевантна.

ТЦ6 – Животна средина ПИ 6.в, 6.г и 6.д: Испитаници у једнакој мери бирају приоритете инвестирања везане за наслеђе и биодиверзитет, док је животна средина у урбаним крајевима ранжирана као друга по реду. Локални државни органи, истраживачке и образовне установе и коморе, савези и удружења дали су привилегију ПИ наслеђа, док су централни/регионални државни органи, развојне агенције/НВО, профитни и остали испитаници радије бирали приоритет биодиверзитета. Урбани ПИ никада није био ранжиран први међу три понуђена избора, али су га локални државни органи и истраживачка и образовна тела поставила на друго место одмах иза приоритета наслеђа.

ТЦ 7 – транспорт: ПИ везан за ТЦ7 7.в готово све категорије испитаника сматрају више него веома релевантним, осим оних из централних/регионалних

државних органа и из области истраживања и образовања, који су га сматрали релевантним.

Све у свему, листу прва три (3) ПИ чине

- ПИ 1.б иновације (ТЦ1);
- ПИ 1.а инфраструктура (ТЦ1);
- ПИ 7.в транспорт (ТЦ7) иако би једини приоритет у оквиру ТЦ7 могао делимично да утиче на само рангирање, пошто је била понуђена само једна могућност избора.

На основу резултата консултација, чланови радне групе су се сагласили да се стратегија програма фокусира на само три ТЦ и да се укључе неке од области интервенције које су обухваћене ТЦ4 (Ниска емисија угљеника као што је енергетска ефикасност), као један од могућих хоризонталних фокуса у оквиру ПО1 и ПО3.

Унапређење административног капацитета и капацитета за управљање ће се, и поред тога што је томе посебно посвећен ТЦ11, сматрати темом која повезује све ПО као ТЦ10.

Опис учешћа партнера у спровођењу програма сарадње и учешћа у раду ОП

Учешће релевантних партнера у спровођењу АДРИОН програма предвиђено је из следећих разлога:

- да би се међу партнерима појачао осећај одговорности (*ownership*) за овај програм, да би се искористила знања и стручност тих партнера и да би се повећала транспарентност процеса одлучивања;
- да би се унапредила координација са осталим *ESI* и ИПА II фондовима као и са релевантним инструментима финансирања у оквиру кровног Заједничког стратешког оквира (*Common Strategic Framework, CSF*) и макро-регионалних стратегија;

Због тога што је програмом обухваћена велика област, учешће релевантних партнера у ОП програма – у складу са чланом 5, став 2. и чланом 47 Уредбе (ЕУ) број 1303/2013– организоваће се кроз националне одборе за координацију или кроз друге механизме или тела који буду обезбеђени на основу одговарајућих националних правила, који припремају и подржавају чланове ОП у извршавању задатака ОП, укључујући и припрему позива за подношење пријава пројеката и извештаја о напретку у реализацији програма, као и праћење и евалуацију програма.

Одељак 6. Координација

Координација са осталим *ESI* фондовима (ЕФРР, ЕСФ, Кохезионим фондом, ЕАФРД, ЕМФФ), посебно у вези са програмима у оквиру циља „Инвестиције за раст и отварање нових радних места“

У складу са чланом 10. и Анексом I Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, мора се

настојати да се оствари координација и употреби синергија са другим Европским структурним и инвестиционим (*ESI*) фондовима, као и са другим релевантним политикама, стратегијама и инструментима Уније, укључујући и оне политике, стратегије и инструменте Уније у оквиру спољног деловања држава чланица Уније. У овом одељку представљен је преглед начела која су поштована у спровођењу АДРИОН програма, тако да се он допуњује и да је усклађен са одговарајућим инструментима и фондовима у складу са начелима супсидијарности и пропорционалности.

Током разраде АДРИОН програма, избора ТЦ, ПИ и СЦ, вођено је рачуна о приоритетима који су наглашени у споразумима о партнерству држава чланица ЕУ и стратешком националном документу за ИПА партнерске земље које су укључене, као и о најважнијим изазовима који су детаљно описани у регионалним и националним програмима Инвестиција за раст и отварање нових радних места.

Програми ЕТС имају велики потенцијал да омогуће лакше спровођење националних и регионалних програма које подржавају ЕФРР, ЕСФ, Кохезиони фонд, *EAFRD* и *EMFF*, тако што омогућавају заинтересованим странама да се баве заједничким изазовима и потребама преко административних граница. Координација и комплементарност са осталим *ESI* фондовима су од суштинске важности, посебно у погледу планирања и припрема инвестиција које се могу остварити на регионалном и локалном нивоу на основу операција које подржава АДРИОН програм.

АДРИОН програм настојаће да оствари координацију кроз следеће мере:

- Подносиоци предлога пројеката који предлажу акције са фокусом на припрему инвестиција, мораће да објасне на који начин се оне повезују са другим националним и регионалним програмима циља Инвестиције за раст и отварање нових радних места које подржавају ЕФРР и ЕСФ као и са Кохезионим фондом, *EAFRD* (посебно у вези са *Leader* иницијативом) и програмима *EMFF*;
- У националне координационе одборе, (или друге механизме или тела утврђена националним правилима) који пружају подршку члановима ОП (како је описано у Одељку 5.6), биће укључени представници институција које учествују у спровођењу националних и регионалних програма који су подржани средствима *ESI* фондова, а они ће настојати да (у мери у којој је то могуће) остваре координацију у свим фазама периода спровођења програма;
- УТ и ЗС ће у сарадњи АДРИОН мрежом националних тачака контакта саопштавати информације о производима и резултатима операција у оквиру програма АДРИОН кроз одговарајуће механизме и мере који се спроводе и на транснационалном, и на националном нивоу, како је то утврђено у стратегији комуникације програма.

Што се тиче координације са осталим *ESI* фондовима, посебна пажња посветиће се могућностима за остваривање синергија са осталим програмима циља

Европске територијалне сарадње (ЕТС). У том погледу, АДРИОН програм настоји да оствари размену са управљачким телима других ЕТС програма са којима постоји географско преклапање. Ефикасна координација са овим суседним транснационалним програмима оствариваће се кроз:

- Размену информација током процене пријава пројеката да би се открило и избегло потенцијално преклапање и понављање, као и да би се активирале синергије између комплементарних операција које се спроводе у различитим областима сарадње;
- Размена информација током праћења спровођења одобрених операција, да би се успоставиле акције које су корисне за обе стране (укључујући ту и догађаје и обуке за кориснике) које омогућавају развијање синергија између операција које се баве истим изазовима и одговарају на заједничке потребе заинтересованих страна које се налазе у различитим областима сарадње;
- Коришћење могућности прилагођавања у географском смислу, како је то регулисано у Члану 20, став 2. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013 којом се омогућава развијање транснационалних операција са географским обимом који се простире изван области обухваћене програмом, чиме се установљавају везе, стварају могућности и промовише одрживи развој у оквиру и преко самих области које имају исте карактеристике (нпр. коридори и макро региони).

Координација са осталим инструментима Уније (ХОРИЗОНТ 2020, LIFE, програма помоћи „Connecting Europe“, COSME, Еразмус за све, Фонд за азил, миграције и интеграције, Програм за друштвене промене и иновације, итд.)

Координација између програма ЕТС и других инструмената Уније поседује потенцијал за унапређење утицаја политика Уније на националном и регионалном нивоу које подржавају локална, регионална и национална улагања чиме се делотворно доприноси реализацији стратегије ЕУ 2020. Овај потенцијал посебно је видљив у следећим тематским областима којима се бави АДРИОН програм:

- Истраживање, иновације и предузетништво у којима операције транснационалне сарадње могу да се припреме и увећају капацитет система за регионалне иновације, чиме је отворен пут за изврност у истраживањима и иновацијама, чиме се припрема плодно тле за реализацију програма ХОРИЗОНТ 2020 и *COSME*. АДРИОН пројекти могу такође укључивати „силазне активности” зарад експлоатисања R&I резултата из програма ХОРИЗОНТ 2020 и претходних програма, са посебним нагласком на стварање окружења које погодује иновацијама у оквиру пословања и индустрије, укључујући и мала и средња предузећа. За *COSME*, програм предвиђа „узлазне активности” како би се мала и средња предузећа припремила за приступ бољим условима за стварање и развој пословања;

- Детаљније информације биће садржане у одговарајућим пратећим документима уз сваки објављени позив за подношење пројектних предлога у оквиру АДРИОН програма, посебно за сваку ПО и ПЦ. Истовремено, то ће допринети и ефективном спровођењу стратешког оквира националне и/или регионалне политике за истраживање и иновације у контексту стратегија паметне специјализације;
- Заштита животне средине и климатске промене, у којој се кроз операције транснационалне сарадње може изградити капацитет и унапредити спремност региона за развијање и примену иновативних решења у области заштите животне средине и управљања животном средином, ефикасног коришћења ресурса, ублажавања ефеката климатских промена и прилагођавања на климатске промене, чиме се допуњују акције програма *LIFE* и ХОРИЗОНТ 2020;
- Транспорт, када се кроз операције транснационалне сарадње могу подстаћи улагања у регионалне везе, којима се премошћује заосталост погођених удаљених региона омогућеним приступом *TEN-T* коридорима, и као резултат тога, допуњују активности програма помоћи *Connecting Europe*. Поред тога, узимајући у обзир да АДРИОН програм има за циљ бављење питањима попут поморског транспорта и лучке инфраструктуре, специфична комплементарност ће бити верификована од стране Фонда за унутрашњу безбедност - границе и виза, кроз који ЕУ пружа подршку управљању границама и системима за надзор поморским границама земаља чланица ЕУ у региону програма.

АДРИОН програм настојаће да оствари координацију кроз следеће мере:

- При подношењу предлога пројеката, подносиоци ће морати да опишу кохерентност и комплементарност предложених пројеката са другим инструментима Уније од значаја за теме којима се предложени пројекти баве. Од подносиоца посебно ће се захтевати докази о додатној вредности која се остварује транснационалном сарадњом у вези са програмима ХОРИЗОНТ 2020, *COSME*, *LIFE*, програмом помоћи *Connecting Europe*, Креативна Европа и Еразмус за све. Повезаност са претходно поменутиим инструментима, коју подносиоци треба да опишу, такође мора да буде заснована на вишегодишњим и годишњим програмима рада као и на смерницама које су развијене у оквиру тих инструмената;
- УТ и ЗС ће настојаће да остваре размену и саветовање од служби Европске комисије и осталих европских и националних институција које учествују у управљању инструментима Уније са циљем да се размењују примери добре праксе и заједнички шире информације усмерене ка заједничким релевантним заинтересованим странама. Посебни потенцијал за покретање синергија уочен је код тематских ГД Комисије (нарочито у областима ИиР, развоја МСП и

предузетништва, туризма, заштите животне средине, енергетике) и код европских агенција;

- УТ и ЗС успоставиће средства и мере за комуникацију у сарадњи са мрежом националних тачака контакта (НКТ) да би се омогућило саопштавање информација о производима и резултатима које су оствариле операције АДРИОН програма да би се они ставили на располагање тематским заинтересованим странама којима се баве инструменти Уније. У случајевима када је то применљиво, националне тачке контакта (НКТ) за програме ЕУ (нпр. *LIFE*, ХОРИЗОНТ 2020, итд.) биће директно укључене у националне и транснационалне информативне догађаје који се организују у оквиру програма;
- Осим тога, Инвестициони оквир за Западни Балкан може да буде додатни финансијски инструмент који се може укључити у координацију.

Координација са програмима СЕФ, ЕСИ, ИПА и ЕФР

Са циљем да се ојача транснационална димензија програма и унапреди сарадња са другим програмима као што су *Balkan Med*, *Med*, Дунав који укључује ИПА II земље треба да воде рачуна о циљевима и резултатима тих програма при спровођењу својих активности капитализације, стратешких пројеката и само евалуацији.

АДРИОН програм настојаће да оствари координацију са ЕСИ програмима прекограничне сарадње *MED* и *Alpine Space* уколико то буде релевантно за неке од прихватљивих области.

Координација ће се реализовати кроз следеће мере:

- На Управљачка тела и Заједничке секретаријате за ИПА и ЕСИ програме прекограничне сарадње ће утицати АДРИОН програм унапређењем размене информација о применама и одобреним операцијама, како би се активирале синергије између комплементарних операција које се примењују на спољним границама ЕУ;
- Узимајући у обзир и предстојеће спровођење програма ИПА за рурални развој II (ИПАРД-II) у Албанији, Црној Гори и Републици Србији, АДРИОН Програм ће осигурати избегавање преклапања између активности које се финансирају од стране одговарајућих програма (програма АДРИОН са једне и ИПАРД програма са друге стране) као и процену свих потенцијалних комплементарности.

Координација са релевантним националним инструментима финансирања који доприносе истим или сличним циљевима као и програм сарадње или који допуњују интервенције у оквиру програма сарадње

Транснационалне операције које подржава АДРИОН програм поседују

потенцијал за унапређење спровођења националних, регионалних и локалних политика.

АДРИОН програм настоји да оствари координацију са релевантним националним инструментима за финансирање кроз успостављање следећих мера:

- При подношењу предлога пројеката, од подносиоца ће се тражити да у формулару за подношење предлога пројекта опишу кохерентност и комплементарност предлога пројеката са националним политикама и инструментима финансирања, дајући доказе о додатној вредности која се остварује транснационалном сарадњом;
- Национални координациони одбори (или други механизми или тела прописана националним правилима) који пружају подршку ОП ће, у мери у којој то буде могуће, укључити представнике институција које учествују у успостављању и/или спровођењу националних, регионалних и локалних инструмената финансирања да би се гарантовало међусобно информисање нарочито о производима и резултатима транснационалних операција које би могле да подрже ефективно спровођење националних, регионалних и локалних политика и инструмената финансирања.

Координација са Европском инвестиционом банком (ЕИБ)

Транснационална сарадња може да допринесе да резултати операција буду спремни за остваривање користи од инструмената Европске инвестиционе банке (ЕИБ), у смислу техничке припреме и извршења инвестиције великог обима (тј. да их учине „прихватљивим за банке“). Синергије се посебно могу покренути у следећим тематским областима којима се бави АДРИОН програм:

- Инфраструктура, у којој инструмент ЕИБ „Заједничка помоћ за подршку пројеката у европским регионима“ (*Joint Assistance to Support Projects in European Regions, JASPERS*) може да помогне у реализацији инвестиција великог обима које се припремају кроз пројекте сарадње нарочито у секторима транспорта и заштите животне средине;
- Енергетика, у којој инструмент ЕИБ „Европска локална помоћ у енергетици“ (*European Local ENergy Assistance, ELENA*) може да помогне у представљању резултата пројеката сарадње кроз које се припремају велики пројекти из области енергетске ефикасности и енергије из обновљивих извора на локалном и регионалном нивоу.

Осим припреме инвестиција, синергије се могу покренути и у области предузетништва, у којој операције транснационалне сарадње могу да олакшају приступ инструменту ЕИБ „Заједнички европски ресурси за предузећа од микро до средње величине“ (*Joint European Resources for Micro to Medium Enterprises, JEREMIE*) кроз изградњу знања и капацитета предузетника и јавних установа.

Осим тога, Инвестициони оквир за Западни Балкан може да буде додатни финансијски инструмент који се може укључити у координацију.

ОДЕЉАК 7. Смањење административних оптерећења за кориснике

(Упућивање: тачка б) члана 8, став 5. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013 и Делегиране уредбе Комисије (ЕУ) бр. 481/2014 од 4. марта 2014. године о допуни Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

Процена административног оптерећења

Мањи скуп правила и једноставних административних поступака неопходан су предуслов да програм на ефективан начин покрене очекиване промене у јадранско-јонској области. Због тога је смањење административних оптерећења кључни циљ.

Захтеви управљање и контроле који су примењиви на структурне фондове подразумевају пажљиво управљање процесима јавне потрошње, па стога и добру равнотежу између поједностављивања и контроле која се мора остварити кроз:

- Учење на искуствима из претходног програмског периода из свих осталих програма ЕТС;
- Коришћење у највећој могућој мери поједностављених могућности правдања трошкова које су доступне за период 2014–2020. године (уколико их прихвате и примене национални контролори);
- Коришћење усаглашених алата за спровођење (*harmonised implementation tools, HIT*), који су развијени у оквиру програма *INTERACT* у сарадњи са програмима ЕТС, да би се спровођење програма поједноставило и учинило ефикаснијим.

Планиране акције за смањење административног оптерећења првенствено ће се настављати на спровођење система за размену података, који је у потпуности у складу са захтевима е-кохезије који су описани у Одељку 5. Њима ће се покрити све фазе пројектног циклуса у складу са описаним у наставку.

Најважније планиране акције за смањење административних оптерећења

Формални критеријуми прихватљивости пријава

Захтеви у смислу формалне, односно административне прихватљивости пријава пројеката учинили су да значајан део пријава (око 20%) поднетих у оквиру Програма ЕТС за период 2007-2013. године нису биле прихватљиве.

Поједностављење поступка подношења пријава могло би значајно да смањи проценат пријава пројеката које су неприхватљиве из формалних, односно административних разлога, па би се због тога повећала ефикасност овог

процеса. То би се могло постићи укључивањем информација из смерница у упутства у формулару за пријаву пројекта, које су пре тога достављане у засебним документима. Осим тога, пријаве пројекта и пратећа документација могу се подносити и електронским путем, при чему се потписани штампани примерци докумената могу достављати тек када пријава пројекта буде предложена за финансирање. Шаблон формулара за пријаву пројекта представљаће надоградњу на шаблон *ННТ*, чиме се олакшава коришћење овог формулара подносиоцима пријава који се сусрећу са сличним формуларима за пријаву пројекта у оквиру различитих програма ЕТС.

Усклађена правила прихватљивости и усклађене дефиниције буџетских линија

У програмском периоду 2007–2013. год, један од најважнијих узрока великог оптерећења за кориснике био је недостатак усклађених правила прихватљивости и дефиниција буџетских линија.

У складу са чланом 17, став 1. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013 и Делегираном уредбом (ЕУ) бр. 481/2014, Европска комисија је успоставила посебна правила о прихватљивости трошкова, која се углавном базирају на следећих пет буџетских линија карактеристичних за све ЕТС програме:

1. Трошкови зарада;
2. Канцеларијски и административни трошкови;
3. Путни трошкови и трошкови смештаја;
4. Трошкови спољних стручњака и уговорених услуга;
5. Трошкови набавке опреме.

При дефинисању програмских правила, водиће се посебно рачуна о буџетским линијама „трошкови зарада“ и „канцеларијски и административни трошкови“, за које је на располагању неколико могућности поједностављења. Посебно када је реч о трошковима зарада, изнад поменута правила прихватљивости садрже значајне могућности поједностављења које се тичу захтева у погледу начина правдања и документовања трошкова (чланови 67 и 68. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013).

Штавише, у члану 18, став 3. Уредбе (ЕУ) број 1299/2013 утврђена је нова хијерархија правила прихватљивости, при чему је правилима програма утврђено оно што није утврђено на нивоу ЕУ, док се националним правилима утврђује само оно што није покривено правилима ЕУ или правилима програма.

Узимајући у обзир искуства из програмског периода 2007–2013. године, за успешно финансијско управљање неопходно је да сви национални системи првостепене контроле користе заједничке обрасце и поједностављене елементе за правдање трошкова.

Тела одговорна за првостепену контролу у различитим државама партнерима одржавају координационе састанке у вези са спровођењем заједничких правила прихватљивости, поједностављених могућности за правдање трошкова и усклађене алате. Ти састанци се одржавају да би се унапредио квалитет провера и да би се смањила евентуална неслагања у примени заједничких правила.

Унапређењо праћење спровођења пројеката

У складу са анализом других програма ЕТС за период 2007–2013. год, примећен је одређени број следећих недостатака у систему за праћење и извештавање:

- Непостојање претходно утврђеног система за извештаје које партнери на пројектима достављају водећим партнерима, што у је неким случајевима (нарочито када се ради о мање искусним, водећим партнерима) имало за резултат продужење временских оквира за састављање извештаја;
- Анализа свих излазних података (укључујући ту и оне мање важне) операција, које су спровела УТ, имала је за резултат велико оптерећење за кориснике, због чега је продужен временски рок за анализу извештаја а потом и време потребно за накнаду трошкова;
- Показатељи који су коришћени за праћење оствареног напретка операција, које је било тешко разумети и тумачити.

На основу претходних искустава и у светлу чињенице да „на резултат оријентисани“ приступ који је одлика позива за подношење пријава у оквиру програма за период 2014–2020. год. захтева да се још више пажње посвети праћењу резултата операција који се везују за тематске циљеве, постоји намера да се у оквиру АДРИОН програма изгради систем за праћење оствареног напретка операција са могућим унапређењима кроз следеће акције:

- Користити усклађени засновани систем шаблона на интернету, извештаја о оствареном напретку (тј., усклађених шаблона алата за спровођење), да би се омогућило да га користи већи број корисника у што већој мери;
- Усмерити анализу производа на најважније производе операција, при чему анализу мање важних производа (нпр. дневних редова састанака) треба пренети углавном на националне контролоре;
- Ограничити број и сложеност индикатора који се користе за извештавање о оствареном напретку операција у највећој могућој мери;
- Организовати *ad-hoc* обуку за кориснике о извештавању о операцијама, њиховој контроли и ревизији.

Од самог почетка спровођења програма биће уведене акције којима ће се праћење оствареног напретка операција учинити једноставнијим и

ефикаснијим, вероватно у време одобравања операција које су поднете у оквиру првог позива за подношење пријава пројеката.

Одељак 8. Хоризонтална начела

(Упућивање: члан 8, став 7. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

8.1. Одрживи развој

Одрживи развој је упоредо истакнут у ПО 2 и уврштен као једно од хоризонталних начела у оквиру АДРИОН програма. Ово начело поштоваће се током целокупног циклуса програма (програмирање, спровођење, праћење и процена програма). „Развој којим се задовољавају потребе садашњег тренутка без угрожавања способности будућих генерација да задовоље сопствене потребе“ (*WCDE, WCED*) је основна дефиниција која ће се користити тако да се ово становиште прошири од становишта које је само оријентисано на заштиту животне средине на један шири приступ, који подразумева друштвену једнакост унутар и између генерација, аспекте културног наслеђа као и економску ефикасност. Програмске активности се доводе у везу са УН – Циљевима одрживог развоја (који следе после миленијумских развојних циљева у 2015. год.) и успоставља се систем за праћење.

Стратешка процена животне средине (*Strategic Environmental assessment, SEA*) и претходна (*ex-ante*) процена обезбедиле су улазне податке да би се обезбедило да АДРИОН програм поштује начело одрживог развоја. Програм има за циљ унапређење и усклађивање захтева у смислу заштите животне средине, ефикасности средстава, ублажавања климатских промена и прилагођавања на њих, отпорност на катастрофе и система за спречавање ризика и управљање ризицима на територијама партнерских земаља. Борба против последица климатских промена, смањење утицаја људских активности на животну средину и заштита екосистема и биодиверзитета подржани су у оквиру ПИ 6.в и 6.г.

Осим тога, од корисника се тражи да трансверзално промовишу еко-иновације које имају за циљ да на одрживији начин користе природне ресурсе у оквиру свих ПО. Прецизније говорећи, од корисника се захтева да у предлозима пројеката опишу активности које ће предузети да би смањили тзв. „еколошки отисак“ свог пројекта. Програмска тела (ОП, УТ, ЗС, НКТ) ће се такође бавити овим питањем у вези са спровођењем својих задатака.

У складу са начелом одрживог развоја, пријаве пројеката ће се оцењивати на основу следећих критеријума:

- Пројекти који имају позитиван утицај на животну средину или који чувају, унапређују или санирају постојећа природна богатства имаће предност у односу на пројекте који су из ове перспективе неутрални;
- Пројекти који имају потенцијално штетни ефекат по животну средину биће искључени;
- Подржаће се акције које су осмишљене да би се подигла свест о заштити животне средине и поштовање закона у оквиру привредног сектора,

управног сектора и међу широм јавношћу, као и признање да висок ниво учинка у области заштите животне средине може да обезбеди дугорочну конкурентску предност.

Као смернице за процес оцењивања пројеката, разматраће се следећи аспекти:

- Допринос ефикасности коришћења ресурса (нпр. енергетска ефикасност, коришћење енергије из обновљивих извора, смањење емисије гасова са ефектом стаклене баште (*greenhouse gas*, GHG), ефикасно водоснабдевање, пречишћавање отпадних вода и поновно коришћење воде, одрживо коришћење земљишта, управљање отпадом и рециклирање, итд.);
- Допринос развоју зелених инфраструктура;
- Допринос одрживом интегрисаном урбаном и регионалном развоју;
- Допринос унапређеној свести о потреби прилагођавања климатским променама и спречавања ризика;
- Унапређење могућности за запошљавање, образовање, обуку и пратећих услуга у контексту заштите животне средине и одрживог развоја.

Пријавни формулар ће садржати алат за само-процену за процену утицаја пројеката на животну средину дуж њиховог процеса одабира. Пројекти са значајним негативним утицајем на животну средину се могу искључити из даље процене. Идентификована питања везана за заштиту животне средине ће бити предмет праћења, узимајући у обзир специфичности и циљеве транснационалне сарадње.

Било да се пројекти непосредно баве питањима одрживог развоја или не, треба их позвати да спроведу акције, односно предузму специфичне мере да би се смањио њихов утицај на животну средину. То, на пример, може да подразумева следеће:

- Коришћење видео-конференције да би се смањио обим путовања;
- Публикације на папиру са уверењем првостепене контроле;
- Коришћење поступака „зелене јавне набавке“ и иновативних јавних набавки када је то примерено;
- Коришћење кратких ланаца набавке у спровођењу пројектних активности;
- Подизање нивоа свести партнера, корисника и циљних група о питањима одрживости;
- Промоција активности са ограниченим коришћењем енергетских и природних ресурса.

При управљању и праћењу активности на нивоу програма такође се ће водити

рачуна о сличним техникама.

Осим тога, мере које се односе на поједностављење и смањење административних ограничења, која се помињу у делу 7.2 програма сарадње, вероватно ће смањити утицај програма на животну средину кроз коришћење електронске комуникације и смањење потрошње папира.

Детаљније смернице о начинима тумачења најважнијих начела која су наведена у ПС могу се доставити у пројектном задатку за подношење предлога пројеката, за сваки позив.

8.2. Једнаке могућности и забрана дискриминације

Забрана дискриминације се не односи само на жене (и мушкарце) већ на сваки вид дискриминације засноване на расном или етничком пореклу, вери или уверењу, инвалидитету, старости или сексуалној оријентацији. Иако је законодавство којим се регулише забрана дискриминације стечени аспект правних система ЕУ, заостаје се са практичним спровођењем пракси забране дискриминације. Једнак приступ информацијама и контролама испуњености захтева у смислу једнакости и забране дискриминације такође представља проблем.

У стратегији Програма наглашено је дељење знања, примера добре праксе и начела једнаког приступа информацијама. То подразумева одговарајуће циљано усмеравање активности на различите друштвене групе, уклањање препрека у комуникацији у оквиру програма (нпр. медији, језици, итд.), промовисање приступа без препрека, итд.

Ова стратешка оријентација Програма биће унапређена циљаним одабиром операција. При испитивању предлога – у случајевима где је то примерено – процену треба вршити на основу следећег „питања као смернице“: Да ли операција доприноси промоцији једнаких могућности и забране дискриминације? Пажња ће се посветити једнаким могућностима и забрани дискриминације кроз укључивање релевантних индикатора који се односе на профил особа укључених у пројекте, нпр. на пол, етничко порекло, старост, занимање и ниво образовања, инвалидитет, итд.

Иако нису предвиђене казне за пројекте који не промовишу активно забрану дискриминације и једнаке могућности, њихове операције ће се анализирати на основу праћења налаза и утврђивања препрека за те операције.

Ова стратешка оријентација АДРИОН програма биће унапређена циљаним одабиром операција. При испитивању предлога – у случајевима где је то примерено – процену треба вршити на основу следећег „питања као смернице“: Да ли операција доприноси промоцији једнаких могућности и забране дискриминације?

Процена квалитета прихватљивих предлога пројеката биће заснована на скупу критеријума за оцењивање квалитета који ће бити заједнички за све приоритетне осе и приоритете инвестирања. Као водич за процењиваче, следећи оквирни аспекти могли би се разматрати при одабиру пројеката:

- Разматрање различитих потреба и намераваног и ненамераваног утицаја пројекта на различите групе (нпр., особе са инвалидитетом, мањине и мигранти, особе са другачијим верским уверењима и особе са другачијом сексуалном оријентацијом, итд.);
- Разматрање једнаких могућности и забране дискриминације при спровођењу пројекта, нпр. разматрање установљавања акционог плана за једнаке могућности, утврђивање циљева за једнаке могућности, обезбеђивање обуке из области једнаких могућности или курсева управљања разноликостима, обезбеђивање помоћних услуга,
- Обезбеђивање једнаког приступа производима операције и користима за све чланове друштва.

8.3. Једнакост између мушкараца и жена

Циљ једнакости између мушкараца и жена једна је од основних вредности Европске уније и наведена је у Уговору о Европској унији (члан 8, Пречишћена верзија Уговора о функционисању Европске уније, Службени лист Европске уније C 83/49 од 30. 3. 2010. године). Те основне вредности морају се поштовати у уредбама и спровођењу програма како је то указано потребом да се „обезбеди да једнакост између мушкараца и жена и укључивање родне перспективе буде промовисано у припреми и спровођењу програма“ и да „...одговарајући кораци [буду предузети] да би се спречио сваки вид дискриминације засноване на полу, расном или етничком пореклу, вери или уверењу, инвалидитету, старости или сексуалној оријентацији током припреме и спровођења програма“ (члан 7, Уредбе (ЕУ) број 1303/2013, СОМ(2011) 615 коначна верзија/2, Брисел, 14. 3. 2012, стр. 34).

Пажња треба да буде усмерена на основно праћење осетљивости на родна питања, као нпр:

- Рачунање броја жена и мушкараца који учествују у пројектима;
- Процену броја жена и мушкараца који остварују користи од финансирања;
- Процену обима подршке и за које пројекте жене и мушкарци добијају финансирање (по врстама пројеката, односно ПИ).

Процена квалитета прихватљивих предлога пројеката биће заснована на скупу критеријума за оцењивање квалитета који ће бити заједнички за све ТЦ и ПИ. Као водич за процењиваче, следећи оквирни аспекти увођења родних питања у све аспекте пројеката могли би се разматрати при одабиру пројеката:

- Разматрање различитих почетних позиција циљних група (постојање и обим разлика између жена и мушкараца и последице тих разлика на специфичну област политике, итд.) и намеравани и ненамеравани утицај операције на те групе;

- Процена начина на које су разлике и неједнакости релевантне и разлога за њихову релевантност за предложену интервенцију, при чему се утврђује где постоје прилике да се такве неједнакости смање.

Одељак 9. Посебни елементи

9.1 Најважнији пројекти које треба спровести током програмског периода

(Упућивање: тачка д) члана 8, став 2. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

Није релевантно

9.2. Оквир учинка програма сарадње

Табела 24: Оквир учинка програма сарадње (аутоматски се попуњава у систему)

ПРИОРИТНА ОСА	ИД	КЉУЧНИ КОРАК ИЛИ ИНДИКАТОР У СПРОВОЂЕЊУ	ЈЕДИНИЦА МЕРЕ	УКУПНО ПРЕКРЕТНИЦА ЗА 2018.	КОНАЧНИ ЦИЉ (2023.)
ПО 1	1.б.1.	ФИНАНСИЈСКИ	ЕУР	1.969.166	19.691.658
ПО 1	ИЦ.1б	Број стратегија и акционих планова које су развиле транснационалне мреже и кластери за иновације	Број	2	12
ПО 2	б.в.г	ФИНАНСИЈСКИ	ЕУР	4.547.238	45.472.376
ПО 2	бв.1	Број стратегија и акционих планова развијених у области природног и културног наслеђа и туризма	Број	3	30
ПО 2	бг	Број стратегија и акционих планова развијених у области заштите животне средине	Број	2	15
ПО 3	7в.1	Финансијски	ЕУР	1.770.852	17.708.524
ПО 3	ИЦ_7в	Број стратегија и акционих планова развијених у области заштиту животне средине погодних транспортних система са ниским емисијама угљеника	Број	2	12
ПО 4	11.а	Финансијски	ЕУР	977.599	9.775.995
ПО 4	ИЦ.11	Број догађаја и састанака структура за управљање којима се олакшава спровођење ЕУСАИП циљева	Број	12	120

9.3. Релевантни партнери укључени у припрему програма сарадње

У процесу АДРИОН консултација, за припрему програма сарадње, учествовало је укупно 2.611 заинтересованих страна и партнера. Консултације су спроведене кроз анкету на мрежи и два транснационална тематска догађаја. Заинтересоване стране из великог броја различитих средина укључене су у консултације. Истраживачке установе и универзитети као и национални,

односно регионални и локални државни органи чинили су око 67% испитаника у транснационалним анкетама на мрежи. На транснационалној конференцији заинтересованих страна, већина учесника била је из истраживачких организација, државних органа и приватних компанија.

Осим тога, спроведене су консултације о примени Директиве о СЕО 2001/42/ЕС и са њом повезаним националним захтевима (упор. Анекс А).

Детаљне информације о консултацијама са партнерима налазе се у одељку 5.6.

Земље:		2611
Албанија		56
Босна и Херцеговина		83
Хрватска		264
Грчка		184
Италија		984
Словенија		289
Србија		216
Црна Гора		275
Изван		260

Категорије:		2611
Централна/регионална ПО		874
Локална ПО/унутрашња		310
Истраживање и образовање		586
Развојна агенција/НВО		438
Коморе, савези, удружења (економски интерес)		212
Предузеће оријентисано на остваривање профита		130
Остало		61

9.4. Важећи услови за спровођење Програма којима се регулише финансијско управљање, програмирање, праћење, процена и контрола учешћа трећих земаља у транснационалним и међурегионалним програмима кроз допринос средстава из ЕСИ и ИПА

(Упућивање: члан 26. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)

Уопштено, правила која су примењива на ЕФРП партнере примењују се такође и на ИПА партнере у вези са условима за спровођење који се односе на финансијско управљање, програмирање, праћење, процену и контролу. Следеће елементе треба узети у обзир:

- Морају се потписати споразуми о финансирању између Европске комисије, УТ и владе Црне Горе, Босне и Херцеговине, Србије и Албаније у вези са спровођењем ИПА помоћи која је интегрисана у АДРИОН програм;
- Код горе поменутих споразума о води се рачуна о специфичним правилима која треба примењивати у складу са чланом 26 Уредбе ЕУ број 1299/2013;
- Спроведбеним актом и одредбама које се односе на уговорне поступке за спољно деловање ЕС.
- ИПА фондови могу се трошити само у корист ИПА земаља;
- ИПА партнери могу бити водећи партнери на АДРИОН пројектима.

Надлежни органи за програм, уз подршку власти/органа у ИПА земљама ће у складу са њиховим специфичним потребама:

- а) Подршка кандидатима: одржавање циљаних догађаја који се тичу израде пројеката и подношења предлога пројеката;
- б) Подршка корисницима: одржавање циљаних семинара/радионица у вези спровођења пројеката, извештавања, правила финансијске подобности и верификације трошкова;
- в) Подршка националним контролорима: пружање заједничких контролних листа и одржавање заједничких семинара заједно са контролорима других партнерских држава које учествују у Програму;
- г) Подршка капитализацији резултата.

АНЕКСИ

(пренети на SFC 2014 као засебни документи)

- Нацрт извештаја о претходној евалуацији, са сажетим прегледом
(Упућивање: члан 55, став 2. Уредбе (ЕУ) бр. 1303/2013)
- Извештај о стратешкој еколошкој оцени
- Потврда договора у писаном облику у вези са садржајем програма сарадње
(Упућивање: члан 8, став 9. Уредбе (ЕУ) бр. 1299/2013)
- Резиме грађана о програму сарадње

Речник

Основна вредност

За сваки индикатор резултата неопходно је утврдити основну вредност (чл. 6. Уредбе (ЕУ), чл. 5. број 1300/2013 чл. 16. Уредбе ЕУ број 1299/2013). Основна вредност је вредност показатеља резултата на почетку програмског периода (на пример, број тек основаних предузећа (*start-up*) у тој години за приоритет за који је предвиђено да подстакне повећање броја тек основаних предузећа у неком региону). Та се вредност може пронаћи у статистичким или административним подацима („Документ смерница за праћење и процену – ЕФРР и Кохезиони фонд, Концепти и препоруке“ (“*Guidance document on monitoring and evaluation – ERDF and cohesion fund, Concepts and recommendations*”) Комисија ЕУ, март 2014. год.).

Корисник

Израз „корисник“ означава јавно или приватно тело које је одговорно за покретање, или и за покретање и за спровођење операција (у складу са чланом 2, став 10. Уредбе ЕУ 1303/2013 фондове који је корисник програмских средстава).

Плави раст

Плави раст је дугорочна стратегија за подршку одрживом расту у морском и поморском сектору у целини. Овом стратегијом се признаје да су мора и океани покретачи европске привреде који имају велики потенцијал за иновације и раст. То је допринос Интегрисане поморске политике остваривању циљева стратегије ЕУ 2020 за паметан, одржив и инклузиван раст.

Изградња капацитета

Изградња капацитета усмерена је на разумевање препрека које спречавају људе, установе и државне органе да остваре своје развојне циљеве док унапређују способности које ће им омогућити да остваре мерљиве и одрживе резултате.

Капитализација

Организација података у вези са спровођењем програма, пројеката, који се односе на утицаје тих пројеката или програма, методе коришћене да би се прикупљена искуства учинила употребљивим за друге програме, пројекте или групе заинтересованих страна.

Кластер

Пословни кластер представља географску концентрацију међусобно повезаних компанија, добављача и са њима повезаних институција у одређеној области. Сматра

се да кластери повећавају продуктивност на основу које компаније могу да се надмећу, на националном и на глобалном нивоу.

Креативне индустрије

Индустрије које користе културу као улазне информације и које имају културну димензију. Оне обухватају секторе архитектуре и дизајна, који укључују креативне елементе у шире процесе, и подсекторе као што су графички дизајн, модни дизајн или рекламирање (Радна група експерата држава чланица ЕУ - отворени метод координације - о културним и креативним индустријама, 2012: Смернице политике).

Културно наслеђе и културни ресурси

Културно наслеђе се састоји од материјалног наслеђа које обухвата зграде и историјска места, споменике, итд., и од нематеријалног културног наслеђа које се односи на праксе, представе, изразе, знања, вештине, итд. (УНЕСКО, „Конвенција о чувању нематеријалног културног наслеђа“, 2003).

Културни ресурси састоје се од оба ова елемента, материјалног и нематеријалног културног наслеђа, који обухватају постојећу културу, укључујући ту и напредну, иновативну и урбану културу. Ти се ресурси могу вредновати између осталог и у културним и креативним индустријама.

Привредни субјект

Према члану 1, став 8. Директиве ЕУ 2004/18/ЕС Европског парламента и Савета од 31. марта 2004. године о координацији поступака за додељивање уговора о јавним радовима, уговорима о јавним набавкама и уговора о јавним услугама, привредним субјектом се сматра свако приватно или правно лице или јавни ентитет или група таквих лица и-или тела који на тржишту нуди извршење радова и-или неки рад, производе или услуге. Као таква, правила конкуренције не зависе од правног статуса појединачних укључених установа (јавне или приватне), већ од природе реализоване активности.

Енергетска ефикасност

Унапређења у области енергетске ефикасности односе се на смањење количине енергије која се користи за дату услугу (грејање, осветљење, итд.) или ниво активности. Смањење потрошње енергије обично се везује за технолошке промене, али то није увек случај, пошто смањење потрошње енергије може да буде резултат боље организације и управљања или унапређених економских услова у датом сектору („фактори који нису техничке природе“) (Светски енергетски савет, „Политике енергетске ефикасности у свету: ревизија и процена“, 2008).

Заштита животне средине

Свака активност којом се одржава равнотежа у животној средини тако што се спречава загађење и деградација природних ресурса, укључујући ту и активности као што су: а) промене у одликама роба и услуга, као и промене у схемама потрошње; б) промене производних техника; в) прерада отпада; г) рециклирање; д) спречавање деградације пејзажа (*IUCN*, „Дефиниције“, 2011).

Зелени раст

Зелени раст се односи на подстицање привредног раста и развоја док се истовремено води рачуна о томе да природна добра настављају да обезбеђују ресурсе и услуге животне средине („*environmental services*“) на којима се заснива наше благостање. Да би се то остварило, он мора да буде катализатор инвестиција и иновација којима ће се подржати одрживи раст и произвести нове привредне могућности (*OECD*, „Ка зеленом расту, праћење напретка, речник израза и дефиниција“ (“*Towards Green Growth, Monitoring Progress, Glossary of terms and definitions*”), 2011).

Индикатор

Индикатор се може дефинисати као начин мерења циља који треба остварити, додељеног ресурса, оствареног ефекта, обима квалитета или неке променљиве у оквиру датог контекста. Индикатор треба да буде утврђен у складу са одређеном дефиницијом.

Производни индикатор

Производни индикатори се односе на активност. Они се мере у физичким или новчаним јединицама (нпр., број подржаних фирми, број разрађених акционих планова, итд.).

Индикатор резултата

Индикатори резултата односе се на циљеве приоритетне осе. Они се односе на ефекте који се неким програмом остварују на директне кориснике. Они обезбеђују информације о променама у, на пример, понашању, капацитету или учинку корисника. Такви индикатори могу да буду физички (смањење потрошње енергије, повећање компетенције, итд.) или финансијски (додатни финансијска средства мобилисана, смањење неког трошка, итд.).

Иновације

Иновације се односе на стварање нових производа, нових процеса, нових технологија, нових организационих система, новог друштвеног система, итд. У том смислу, иновација може да буде технолошка или да не буде у вези са технологијом

са циљем да се унапреди функционисање институција, ефикасност спроведених стратегија или конкурентност привредних субјеката.

Кључни актери

„Кључни актери“ су институције или појединци који имају важну улогу у области деловања пројекта и који ће вероватно на значајан начин допринети његовој реализацији. Они поседују и политичке и административне компетенције и техничке капацитете за спровођење неопходних акција за дати пројекат.

Макро-регионална стратегија

Макро-регионална стратегија је интегрисани оквир који је прихватио Европски савет, који између осталих могу да подрже и Европски структурни и инвестициони фондови, да би се одговорило на изазове са којима се суочава дефинисана географска област који се односе на државе чланице и остале земље у истој географској области. У овом оквиру они остварују корист од унапређене сарадње којом се доприноси остваривању привредне, друштвене и територијалне кохезије.

Мултимодални транспорт

Мултимодални транспорт представља превоз лица или робе путем најмање два различита вида транспорта. Еколошки погодна транспортна решења су она којима се омогућава значајно смањење емисија CO₂, NO_x и буке.

Непрофитна организација

Непрофитна организација (скраћено „НПО“ или „непрофитна“ или „која није оријентисана на остваривање профита“) је организација чији је примарни циљ да подржи неко питање или ствар од приватног интереса или разлог за забринутост јавности у некомерцијалне сврхе. Непрофитне организације могу да остварују користи, али се те користи морају поново улагати у њену активност.

Операција

Пројекат, уговор, акција или група пројеката коју одаберу органи датих програма, или који су у оквиру њихових одговорности, и доприносе остваривању циљева неког приоритета или приоритету.

Пилот акције

Пилот акција означава спровођење програма експерименталне природе да би се тестирала, оценила и-или показала његова одрживост са циљем да се ти резултати капитализују и да се те праксе пренесу на остале институције и територије.

Еквивалент јавног тела (у складу са Директивом 2004/18/ЕС)

Свако правно тело које је регулисано јавним или приватним правом:

- Установљено за одређену сврху задовољавања потреба од јавног интереса, које нема ни индустријски, ни комерцијални карактер, и које
- Има својство правног лица, и које је
- Или финансирано, већим делом, од стране државе, или регионалних или локалних органа, или других тела која су регулисана јавним правом, или које је предмет управног надзора тих тела, или које има административни, управни или Одбор за праћење програма, чије је више од половине чланова именовала држава, или регионални или локални органи или друга тела регулисана јавним правом.

Четворострука спирала

Модел иновације који подразумева институционална тела, истраживачку сферу, пословни сектор и грађане у овом процесу.

Регионални актери

Регионални актери су све најважније заинтересоване стране које функционишу на регионалном нивоу у одређеној тематској области независно од свог правног статуса, на основу чега припадају јавном, али и приватном сектору. Ти сектори подразумевају различите врсте субјеката као што су државне управе, провајдери и оператори инфраструктуре и услуга, агенције укључујући ту и *RDA*, интересне групе, НВО, истраживачке центре, образовне капацитете, предузећа укључујући и МСП, пословне организације за пружање помоћних услуга, итд.

Обновљиви извори енергије

Обновљиви извори енергије представљају групу различитих технологија које узимају енергију из постојећих енергетских токова као што су сунчева светлост, ветар, вода, биолошки процеси и геотермални токови топлоте.

Рурална област

Руралне области су све области које се налазе изван урбаних кластера. Урбани кластери су кластери спојених ћелија мреже од 1km² са густином насељености од најмање 300 становника по km² и најмање 5.000 становника (Еуростат, 2011).

Мала и средња предузећа

Микро, мала и средња предузећа дефинишу се у складу са бројем запослених и приходом или укупним годишњим билансом стања.

- Средње предузеће се дефинише као предузеће које запошљава мање од 250 лица и чији је годишњи приход мањи од 50 милиона евра и-или она чији је укупан годишњи биланс стања мањи од 43 милиона евра.

- Мало предузеће се дефинише као предузеће које запошљава мање од 50 лица и чији је годишњи приход и-или годишњи биланс стања мањи од 10 милиона евра.
- Микро предузеће се дефинише као предузеће које запошљава мање од 10 лица и чији је годишњи приход и-или годишњи биланс стања мањи од 2 милиона евра.

(Препорука Комисије 2003/361/ЕС).

Стратегија паметне специјализације

Стратегија паметне специјализације (С3) означава националне или регионалне стратегије иновација које успостављају приоритете да би изградиле конкурентску предност тако што развијају и усклађују позитивне стране истраживања и иновација са пословним потребама. Она се на кохерентан начин бави могућностима које се јављају и развојем догађаја на тржишту, истовремено избегавајући понављања и уситњавање напора, и може да има исти облик као (или да буде укључена у) стратешки оквир националне или регионалне политике истраживања и иновација (*R&I*).

Друштвене иновације

Друштвене иновације су нове идеје (производи, услуге и модели) који истовремено задовољавају друштвене потребе (делотворније од алтернатива) и успостављају нове друштвене односе или сарадњу (Murray et. al, "Open Book of Social Innovation" („Отворена књига друштвених иновација“), 2010). Области активности су, између осталог, и интеграција рада, социјалне услуге, образовање и истраживање, култура и рекреација, здравље, итд.

Одрживи развој

„Развој којим се задовољавају постојеће потребе не доводећи у питање способност будућних генерација да задовољавају сопствене потребе“ (*WCDE/WCED*, 1989).

Циљне групе/крајњи корисници

Циљне групе или крајњи корисници су појединци и-или организације на које непосредно позитивно утичу активности и резултати операција. Иако нису неопходно и примаоци финансијске бесповратне помоћи, па чак не морају да буду ни непосредно укључене у дату операцију, циљне групе могу да користе производе пројекта у сопствену корист.

Циљна вредност

Квантитативно представљен циљ који је изражен као вредност коју треба остварити преко неког индикатора (индикатора производа или резултата), у оквиру датог

временског оквира.